

T.C
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nermin AZİZZADE JULAR

SOVYET DÖNEMİ KONUTLARINDA MEKÂNSAL DÖNÜŞÜM
SÜRECİ: MOSKOVA ÖRNEĞİ

TEZ DANIŞMANI

Yrd.Doç.Dr. Emel AKIN

ANKARA 2015

T.C
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nermin AZİZZADE JULAR

SOVYET DÖNEMİ KONUTLARINDA MEKÂNSAL DÖNÜŞÜM
SÜRECİ: MOSKOVA ÖRNEĞİ

TEZ DANIŞMANI

Yrd.Doç.Dr. Emel AKIN

ANKARA 2015

ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Nermin Azizzade Jular tarafından hazırlanan “*Sovyet Dönemi Konutlarında Mekansal Dönüşüm Süreci: Moskova Örneği*” başlıklı bu çalışma, 18.02.15 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından *İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı* dalında *Yüksek Lisans Tezi* olarak kabul edilmiştir.

(Başkan) Prof.Dr.Sevgi Lökçe

(Danışman) Yrd.Doç.Dr.Emel Akın

(Üye) Doç.Dr.Hakan Sağlam

ÖNSÖZ

Tez çalışmam sırasında her türlü bilgi ve belge ile bana yardımcı olan ve yönlendirmelerde bulunan tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Emel AKIN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmada Moskova şehrindeki araştırma ve saptamalarda her türlü yardımda bulunan Sayın Elena YUSEVOVIÇ'e, Sona ve Gülşen MEHDİYEVA'ya, anketlerde tüm samimiyetiyle cevap verme nezaketini gösteren tüm katılımcılara ve teknik konularda her türlü yardımda bulunan Sayın Kemal KARA'ya teşekkür eder ve en derin saygılarımı sunarım.

Bu süreçte beni yalnız bırakmayan ve her türlü desteği veren sevgili eşim Ömer JULAR'a ve tüm JULAR ailesine, hayatım boyunca büyük fedakârlık göstererek her zaman yanımda olan, engin ve derin bilgilerinden yararlandığım annem, babam ve abime teşekkürü bir borç bilir, sonsuz sevgilerimi sunarım.

ANKARA 2015

Nermin AZIZZADE JULAR

İÇİNDEKİLER	Sayfa
ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	iv
TABLolar DİZİNİ	v
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

TOPLUMSAL DEĞİŞİM SÜRECİNDE MEKÂNSAL DEĞİŞİM / DÖNÜŞÜM

1.1 TOPLUMSAL YAPI VE MEKÂN İLİŞKİSİ	4
1.2 MEVCUT YAPILARDA KULLANIM VE İŞLEV DEĞİŞİKLİĞİ	6

BÖLÜM II

SOVYETLER BİRLİĞİ / RUSYA FEDERASYONU, MOSKOVA'DA SOSYO-EKONOMİK VE SİYASAL YAPILANMA

2.1 1917 ÖNCESİ ÇARLIK RUSYA'SI	10
2.1.1 Petro ve Genişleme Dönemi	11
2.1.2 Çar II. Nikolay	13
2.1.3 Çarlık Rusya'nın Yıkılışı ve Bolşevik İhtilali	15

2.2 VLADİMİR LENİN DÖNEMİ (1917-1924)	17
2.3 JOSEF STALİN DÖNEMİ (1924-1953)	18
2.4 NİKİTA KRUŞÇEV DÖNEMİ(1953-1964)	19
2.5 LEONİD BREJNEV DÖNEMİ (1964-1982)	20
2.6 YURİ ANDROPOV(1982-1984) ve KONSTANTİN ÇERNENKO (1984-1985) DÖNEMİ	21
2.7 MİHAYİL GORBAÇOV DÖNEMİ (1985-1991)	21
2.8 1991'DEN GÜNÜMÜZE	23
2.9 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ	24

BÖLÜM III

MOSKOVA'DA KONUT VE KONUT ÜRETİMİ

3.1 1917 ÖNCESİ KONUTLARI	26
3.2 LENİN ve STALİN DÖNEMİ KONUTLARI	28
3.2.1 Komün Evler	29
3.2.2 Stalinkalar	34
3.2.2.1 Yedi Kuleler	45
Kotelniceskoy Naberejnoj	52
3.2.2.2 Dom Na Naberejnoj	59
3.2.2.3 Narkomfin Binası	68
3.3 HRUŞÇOV DÖNEMİ KONUTLARI	73
3.3.1. Kruşçevkalar	75
3.3.2 Leningrad Projesi (Gemi Evler)	83

3.4 BREJNEV DÖNEMİ KONUTLARI	86
3.4.1 Dairevi Site	88
3.5 GORBAÇOV DÖNEMİ KONUTLARI VE GÜNÜMÜZ	94
3.6 RUSYA / SOVYET KONUTLARININ GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU	95
3.7 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ	103
SONUÇ	107
KAYNAKÇA	109
EKLER	115
ÖZET	125
ABSTRACT	126

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

S.S.C.B.	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
S.B.K.P.	Sovyetler Birliği Komünist Partisi
NEP	Yeni Ekonomi Politikası
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
•	Kaynak:Nermin Azizzade Jular

TABLOLAR ve GRAFİKLER DİZİNİ

Tablo1. 1. Soruya yanıt veren katılımcıların sayı ve yüzde oranları	117
Tablo2. 2. Soruya yanıt veren katılımcıların sayı ve yüzde oranları	118
Tablo3. 3. ve 4. Soruya yanıt veren katılımcıların sayı ve yüzde oranları	120
Tablo4. 5. Soruya yanıt veren katılımcıların sayı ve yüzde oranları	120
Tablo5. 6. Soruya yanıt veren katılımcıların sayı ve yüzde oranları	121
Tablo6. 7.Soruya yanıt veren katılımcıların sayı ve yüzde oranları	123
Tablo7. 8.Soruya yanıt veren katılımcıların sayı ve yüzde oranları	123
Tablo8. 9.Soruya yanıt veren katılımcıların sayı ve yüzde oranları	124
Grafik1: 1.Soruya Alınan Yanıtların Oranları	117
Grafik2: 1.Soruya Alınan Yanıtların Oranları	117
Grafik3: 1.Soruya Alınan Yanıtların Oranları	118
Grafik4: 2.Soruya Alınan Yanıtların Oranları	119
Grafik5: 2.Soruya Alınan Yanıtların Oranları	119
Grafik6: 2.Soruya Alınan Yanıtların Oranları	119
Grafik7: 3.Soruya Alınan Yanıtların Oranları	120
Grafik8: 4.Soruya Alınan Yanıtların Oranları	120
Grafik9: 5.Soruya Alınan Yanıtların Oranları	121
Grafik10: 6.Soruya Alınan Yanıtların Oranları	122
Grafik11: 6.Soruya Alınan Yanıtların Oranları	122

Grafik12: 6.Soruya Alınan Yanıtların Oranları	122
Grafik13: 7.Soruya Alınan Yanıtların Oranları	123
Grafik14: 8.Soruya Alınan Yanıtların Oranları	123
Grafik15: 9.Soruya Alınan Yanıtların Oranları	124

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil:3.1. Çar Dönemine Ait Yapıların Tanım Şeması	27
Şekil 3.2. Şekil 3.2: Komün Evinin Girişi	31
Şekil 3.3: Komün Evinin Koridoru	31
Şekil 3.4: Komün Dairelerin Mutfağı	31
Şekil 3.5: Komün Dairelerin Mutfağı	31
Şekil 3.6: Mutfak lavaboları	32
Şekil 3.7: Diğer katın ortak mutfağı	32
Şekil 3.8: Komün Daire	33
Şekil 3.9: Komün Daire	33
Şekil 3.10: Stalin Dönemi Konut Binası Moskova	37
Şekil 3.11: Stalin Dönemi Konut Binası Moskova	37
Şekil 3.12: Stalin Dönemi Konut Binası Moskova	38
Şekil: 3.13 Stalin Dönemi Konut Daireleri	39
Şekil 3.14: Bir Stalinka Projesi	40
Şekil 3.15: Stalinka Dairenin Koridoru	40
Şekil 3.16: Stalinka Dairenin Mutfağı	41
Şekil 3.17: Stalinka Dairenin Odası	41
Şekil 3.18: Stalinka Dairenin Salonu	42
Şekil 3.19: Stalinka Dairenin Odası	42

Şekil 3.20: Stalinka Projesi	43
Şekil 3.21: Stalinka Dairenin Salonu	43
Şekil 3.22: Stalinka Dairenin Salonu	44
Şekil 3.23: Stalinka Dairenin Mutfağı	45
Şekil 3.24: Stalinka Dairenin Koridoru	45
Şekil 3.25: Moskova Devlet Üniversitesi	47
Şekil 3.26: Moskova Devlet Üniversitesi	47
Şekil 3.27: Dış İşleri Bakanlığı Binası	48
Şekil 3.28: Ukrayna Oteli	49
Şekil 3.29: Leningrad Oteli	50
Şekil 3.30: Krasnaya Varota'da Bulunan Yapı	51
Şekil 3.31: Kudrinskaya Ploşad	52
Şekil 3.32: Kotelnicheskoy Naberjnoj Binası	53
Şekil 3.33: Kotelniceskoy Naberejnoj Binası	54
Şekil 3.34: Kotelniceskoy Naberejnoj Binası	54
Şekil 3.35: Kotelniceskoy Naberejnoj Binası	55
Şekil 3.36: Kotelniceskoy Naberejnoj Binası	55
Şekil 3.37: Kotelniceskoy Naberjnoj Binası	56
Şekil 3.38: Kotelniceskoy Naberjnoj Binası	56
Şekil 3.39: Kotelniceskoy Kompleksi Dairesi	57
Şekil 3.40: Kotelniceskoy Kompleksi Dairesi	57

Şekil3.41: Kotelniçeskoy Naberjnoj Kompleksinin Dairesi	58
Şekil 3.42: Kotelniçeskoy Naberjnoj Kompleksinin Dairesi	58
Şekil 3.43: Kotelniçeskoy Naberjnoj Kompleksinin Dairesi	59
Şekil 3.44: Dom Na Naberjnoj Konut Binasının Maketi.	60
Şekil 3.45: Dom Na Naberjnoj Konut Binasının Projesi.	60
Şekil 3.46: Dom Na Naberjnoj Konut Kompleksi.	61
Şekil 3.47: Dom Na Naberjnoj Konut Kompleksi	62
Şekil 3.48: Dom Na Naberjnoj Konut Kompleksi	63
Şekil 3.49: Dom Na Naberjnoj Konut Kopmleksi	64
Şekil 3.50: Dom Na Naberjnoj Konut Kopmleksi	64
Şekil 3.51: Dom Na Naberjnoj Konut Kompleksi	65
Şekil 3.52: Dom Na Naberjnoj Konut Kompleksi	65
Şekil 3.53: Dom Na Naberjnoj Kompleksinin Dairesi	66
Şekil 3.54: Dom Na Naberjnoj Dairesi Manzarası	66
Şekil 3.55: Dom Na Naberjnoj Kompleksi Dairesi	67
Şekil 3.56: Dom Na Naberjnoj Kompleksi	67
Şekil 3.57: Dom Na Naberjnoj Kompleksi Dairesi	67
Şekil 3.58: Dom Na Naberjnoj Kompleksi Dairesi	67
Şekil 3.59: Narkomfin Apartmanı	68
Şekil 3.60: Narkomfin Apartmanı İç Avlu	69
Şekil 3.61: Narkomfin Apartmanı	70

Şekil 3.62: Narkomfin Apartmanı Asma Kat	70
Şekil 3.63: Narkomfin Apartmanı Merdivenleri	71
Şekil 3.64: Narkomfin Apartmanı	71
Şekil 3.65: Narkomfin Apartmanı	71
Şekil 3.66: Narkomfin Apartmanı Cephesi	72
Şekil 3.67: Narkomfin Apartmanı	73
Şekil 3.68: Narkomfin Apartmanı Terası	73
Şekil 3.69: Kruşçevka Binaları Moskova 1950-1960'lı Yıllar	74
Şekil: 3.70 Kruşçev Dönemi Konut Daireleri	77
Şekil 3.71: Dairenin Değişimden Önceki Planı	79
Şekil 3.72 Dairenin Değişimden Sonraki Planı	79
Şekil 3.73: Kruşçevka Dairesi	80
Şekil 3.74: Kruşçevka Dairesi	80
Şekil 3.75: Kruşçevka'nın salonu	80
Şekil 3.76: Kruşçevka'nın salonu	81
Şekil 3.77: Kruşçevka Dairesi	82
Şekil3.78: Kruşçevka Dairesi	82
Şekil 3.79: Kruşçevka Dairesi	82
Şekil3.80: Kruşçevka Dairesi	82
Şekil 3.81: Kruşçevka Dairesi	83
Şekil3.82: Leningrad Projesinde Uygulanmış Konut	84

Şekil3.83: Leningrad Projesinde Uygulanmış Konut	84
Şekil 3.84: Leningrad Projesi Planı	85
Şekil 3.85: Leningrad Projesi Salonu	85
Şekil 3.86: Leningrad Projesi Salonu	85
Şekil 3.87: Leningrad Projesi Mutfağı	86
Şekil 3.88: Leningrad Projesi Banyosu	86
Şekil 3.89: Lebed (Лебедь) Kopleks Konut Binaları	87
Şekil 3.90: Dairevi Site Moskova	89
Şekil 3.91: Dairevi Site Moskova	89
Şekil 3.92: Dairevi Site Moskova	90
Şekil 3.93: Dairevi Site Moskova	90
Şekil 3.94: Dairevi Site Moskova	91
Şekil 3.95: Dairevi Site Moskova	91
Şekil 3.96: Dairevi Site Moskova	91
Şekil 3.97: Dairevi Site Moskova	92
Şekil 3.98: Dairevi Site Moskova	92
Şekil 3.99: Dairevi Site'nin Dairesi	93
Şekil 3.100: Dairevi Site'nin Dairesi	93
Şekil 3.101: Dairevi Site'nin Dairesi	93
Şekil 3.102: Dairevi Site'nin Dairesi	93
Şekil 3.103: Bir Komün Dairenin Değişmeden Önceki Hali	95

Şekil 3.104: Komün Yapının Değişimden Sonraki Hali	96
Şekil 3.105: Dairenin Yeni Yatak Odası	96
Şekil 3.106: Dairenin Yeni Salonu	96
Şekil 3.107: Dairenin Yeni Banyosu	97
Şekil 3.108: Dairenin Yeni Mutfağı	97
Şekil 3.109: Komün dairenin Değişimden Önceki planı	98
Şekil 3.110: Komün Dairenin Değişimden Sonraki planı	98
Şekil 3.111: Dairenin değişimden Önceki Mutfağı	98
Şekil 3.112: Dairenin Değişimden Önceki Banyosu	98
Şekil 3.113: Dairenin Yeni Mutfağı	99
Şekil 3.114: Dairenin Yeni Salonu	99
Şekil 3.115: Dairenin Yeni Banyosu	100
Şekil 3.116: Dairenin Yeni Salonu	100
Şekil 3.117: Sovyetler Dönemi Konut Binası	101
Şekil 3.118: Sovyetler Dönemi Konut Binası	101
Şekil 3.119: Merccury City Tower Moskova	103
Şekil 3.120: Merccury City Tower Moskova	103

GİRİŞ

Kentleşme ve mimarlık, dolayısıyla mekânın üretimi toplumun üretim biçimine koşut olarak şekillenir ve üretim biçimlerindeki değişiklik mekânı değiştirir. Bir başka deyişle, mekân üretiminin parçası olan kentleşme ve mimarlığı toplumsal koşullar; üretim/mülkiyet ilişkileri ve egemen ideoloji ve kültür belirler. Toplumun egemen ekonomik, politik, ideolojik ve kültürel yapılanması mekânın biçimlenmesini ve örgütlenmesini doğrudan etkiler. Mekânın tanımlanması, toplumsal iktidarın korunmasında önemlidir. Toplumsal iktidarın korunması, sürdürülebilmesi ve sistemin devamının sağlanması için mekân üzerindeki hâkimiyet önemlidir ile politik bir kimliğe sahip olan mekân, politik söylemlerden bağımsız olarak incelenemez. Öte yandan, konutun ideolojik işlevi önemlidir. Konut, gündelik hayatın ve yaşam tarzının belirlenmesinde, toplumsal hâkimiyetin sağlanmasında ve denetlenmesinde önemli ve dönüştürücü bir rol üstlenir(Akın, 2014). Devlet müdahalesi konut üretiminde belirleyicidir; yasal mekanizmalarla konut üretimini düzenler veya konut üretimine doğrudan müdahale eder.

Bu çalışmada, konut yapılarında mekânsal dönüşüm süreci, toplumsal değişim sürecindeki politik yapılanma temelinde incelenmektedir. Çarlık dönemi, sosyalist dönem (Sovyetler Birliği) ve kapitalist dönem (bugünkü Rusya) olarak birbirinden çok 3 farklı rejimi ardı ardına yaşaması ve her dönemin konutlarının zengin örneklerinin mevcut olması nedeniyle, araştırma için Moskova kenti seçilmiştir. Sadece 3 farklı rejim değil, aynı zamanda sosyalist dönemde farklı sosyo-ekonomik uygulamalar söz konusudur. Bu nedenle, konutların mekânsal dönüşüm süreci, çarlık döneminden günümüze kadarki süreçte, politik yapılanmanın farklılaştığı dönemler altında irdelenmiştir.

1917 Devrim'i öncesi Çarlık Rusya'sı, 1917-1991 arası sosyalist dönemde Lenin, Stalin, Kruşçev, Brejnev ve Gorbaçov dönemleri ve 1991'den günümüze kadarki kapitalist dönemde Moskova'da konut üretimi ve seçilen konutların mekânsal biçimlenmeleri irdelenmiştir. Çarlık Rusya'sı ve Sovyetler döneminde inşa edilen konutların günümüzdeki durumları saptanarak mekânsal dönüşüm süreçleri

değerlendirilmiştir. Tezde, mekânın üretimi ve biçimlenmesinde ekonomi-politik yapılanmanın belirleyiciliği savından hareketle, aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır:

- 1- Dönemlerin ekonomi-politik yapılanması konut üretimine nasıl yansımıştır?
- 2- Konut üretimi ve konutların mekânsal yapılanmaları dönemlere göre farklılık göstermekte midir? Varsa, bu farklar nedir?
- 3- Günümüzde Çar Dönemi ve Sovyetler Birliği Dönemi'nde kalan konut yapılarının durumu nedir? Nasıl bir mekânsal dönüşüme uğramıştır?
- 4- Sovyetler Birliği'nden günümüze ulaşan konut yapılarındaki insanların hala burada yaşama sebepleri nelerdir?

Yukarıda belirtilen sorulara yanıtlayabilmek için her dönemin sosyo-ekonomik ve siyasal yapılanması incelenmiştir. Dokümantasyon ve yerinde gözlemlerle belgeler değerlendirilmiş, her dönem Moskova'da konut üretimi ve günümüzdeki mevcut konutların içerisinden seçilen konutların mekânsal analizleri yapılmıştır. Ayrıca, günümüzde Çar Dönemi ve Sovyetler Birliği'nden kalan (Komün evleri, Stalinka'lar ve Kruşçevka'lar) konutlarda yaşayan 50 farklı kişi üzerinde yüz yüze anket uygulanmıştır.

Literatürde yapılmış olan benzer çalışmalar incelenmiş; çalışmaların ağırlıklı olarak genel Sovyet mimarlığı üzerine olduğu saptanmıştır. Konut üretimindeki değişime yönelik ayrıntılı bir çalışması olması ve özellikle, konut biçimlenmesinin Rusya'nın farklı 3 dönemin karşılaştırılarak değerlendirilmesi tezi özgün ve önemli kılmaktadır. Mekân-iktidar ilişkisinin çözümlenmesinde yararlı bir kaynak oluşturabilme potansiyeli, tezi özellikli kılmaktadır.

Çalışmanın Birinci Bölümünde mekânın toplumsal yapılanma sürecinde mekân-politik yapılanma-iktidar ilişkisi irdelenmekte ve mekânda kullanım ve işlev değişikliğinin sebeplerine değinilmektedir. İkinci Bölümde Rusya'nın tarihsel perspektifinde, Çarlık Dönemi, Sovyetler ve kapitalist dönemlerinin sosyo-ekonomik ve siyasal yapılanması aktarılmaktadır. Üçüncü Bölümde, İkinci Bölümde belirlenen dönemlerdeki konut üretimi ve konutların mekânsal yapılanmaları incelenmektedir.

Belirlenen politik yapılanmaya koşut olarak konutun mekânsal biçimlenmesindeki değişim ve dönüşümler belgelere, gözlemlere ve anketlere dayanılarak değerlendirilmektedir.

BÖLÜM I

TOPLUMSAL DEĞİŞİM SÜRECİNDE MEKÂNSAL DEĞİŞİM / DÖNÜŞÜM

Bu bölümde toplumsal yapı ve mekân ilişkisi incelenerek, sosyo-ekonomik politikaların mekân üzerindeki etkileri incelenecektir. İdeoloji kavramının mekâna ve zamana göre değişen tanımları, politik hedefler doğrultusunda ne şekilde yön değiştirdiği, mimariye ne şekilde yansıtılmaya çalışıldığı araştırılacaktır.

1.1 MEKÂN VE İKTİDAR İLİŞKİSİ

Mekân ne bir nesnedir ne de sadece somut fiziksel bir şeydir. Mekân salt bir soyutlama değildir. Tüm biçimiyle tüm boyutlarıyla mekân hem kavram hem de gerçekliktir. Mekân toplumsaldır ilişkiler ve biçimler bütünüdür. Canlı, akışkan ve sürekli olarak değişkendir. Diğer bir deyimle mekân farklı boyutlarıyla anlamlandırılan ve anlamlandırılmayan, doğrudan deneyimlenen ve algılanan pratik akışlarla üretilir. Dolayısıyla mekân bir üründür(Lefebvre, 2014).

“Mekân üretilen, yapılan, oluşturulan bir yer olmasının yanında toplumsal olayların içinde geçtiği sosyal bir ortamdır. Mekân tarihin gerçekleştiği bir kap, zamanın tarihe dönüştüğü bir kesittir. Mekân bir anlamda toplumsal değişimin en belirgin olduğu fiziki yapılandırılmıştır. Toplumsal organizasyonlar devamlı bir değişim içerisinde oldukları için sosyal süreçleri tetikler. Şehirleşme süreci de hem bir yer değiştirmeyi (mekânsal süreç) hem yer değiştiren ünitelerin kültürel değişmesini (sosyal süreç) birlikte içermektedir. Mekânın en belirgin özelliği değer yüklü olmasıdır. Bu açıdan mekân değerden, dünya görüşünden, hayat tarzından bağımsız bir şekilde ele alınamaz. Mekânın bizzat kendisi bir kimliğe/kişiliğe sahiptir; her mekân bir kimlik ile ortaya çıkar. Mekânsal kimlik ayırıcı bir yapıdır. Bu kimlik dini, siyasi, etnik vs. olabilir. Her dinin ibadet mekânı farklı, her milletin, kavminin, coğrafi bölgenin yerleşim mekânları farklı olabilir. Bu farklılık mekânın insan üzerindeki etkisini karşımıza çıkarır. Bir diğer ilişki ise insanın mekânı bir kimlik olarak görmesidir. Bu şekilde insan kendini mekâna ait hisseder ve mekânla tanımlar”(Özkuk, 2014:271).

Mekânın günden güne artan ve çoğalan önemini sadece politik eylemlerde ya da toplumsal analizlerde mekânsal sürecin önemini dikkate alma çabası olarak yorumlamak çoğu zaman doğru olmayabilir. Mekânsal ilişkilerin toplumsal örgütlenme haricinde bir anlamı yoktur. Çünkü mekân kendi başına varlığı bulunan bir nesne değildir. Özellikle kapitalist üretim şeklinde verili toplumsal ilişkiler olarak üretilen bir nesnedir. Mekân kişinin konumuna göre hareketi ve etkisi olmayan bir öge değildir. Sıradan bir toplumsal yaşamın altında mekânsal pratiklerin içinde iktidar gizlidir. Çünkü mekânsal pratikler asla tarafsız değildir ve her zaman ideolojinin taşıyıcısıdır(Işık, 1994).

Mekânsal engeller sadece özgül mekânların üretilmesi ile aşılabilmekte ise mekânın üretilmesini etkileme kapasitesi toplumsal gücün artırılmasında son derece önemli rol oynar. Maddi açıdan bakıldığında bu durum toplumsal ve fiziksel alt yapı yatırımlarının dağılımını, ekonomik ve politik gücün bölgesel dağılımını etkileyebilenlerin çoğu zaman bundan maddi yarar elde etmesi demektir. Toplumsal iktidarın içinde yer aldığı güç ilişkilerini yeniden kurma yönündeki her türlü mücadele, bu ilişkilerin mekânsal temellerini yeniden düzenleme yolunda bir mücadele sayılır(Harvey, 2003).

Mekân üzerinde kurulan ya da kurulmaya çalışılan hâkimiyet, gündelik hayat içerisinde ve üzerinde genel olarak toplumsal iktidar kurmanın temel ve kapsayıcı bir kaynağı olmuştur. Toplumsal iktidarın da bu durumu yalnızca zaman denetimi ile değil, para ve başka türlü toplumsal iktidar şekilleri ile eklemlenir. İdeoloji kavramının mekâna ve zamana göre değişen, değişiklik gösteren çeşitli tanımları mevcuttur. Bu tanımlar farklı disiplin ya da bakış açılarına göre de değişebilir. Çünkü her dönemde egemen olan ideolojinin mimariye yansıdığını görmek son derece mümkündür. İdeolojiler iktidarı elinde tutarak egemen sınıfın ideolojisini direk olarak bireylere aktarır çünkü mekân ideolojik aktarımın gerçekleştiği bir sahnedir(Lefebvre, 2014).

Mekân toplumsal bir üründür ve her üretim biçimi kendi mekânını üretmektedir. Böylece, mekânın üretim sürecinde yaratılan yeni mekânlar aynı zamanda yeni toplumsal ilişkiler oluşturmaktadır. Kapitalizm mekân üretiminde kendi temsillerini yapıları bir çevre aracılığıyla inşa etmektedir ve mekânsal pratikler bu

temsiller ile toplumsal ilişkiler arasındaki etkileşim sonucunda oluşmaktadır. Kent planlaması kapitalizmin stratejik araçları olmaktadır. Mekân, toplumsal değerler ve anlamlara dayalı olan ve mekânsal algı ve uygulamaları belirleyen bir toplumsal üründür. Kent mekânının bu toplumsal üretimin toplumun kendini tekrar üretmesi açısından son derece önemlidir ve farklı sosyal sistemlerde farklı biçimler alır(Lefebvre, 2013).

“Mekânsal ve zamansal pratikler hangi toplumda olursa olsun birçok karmaşıklık ve incelik içerir. Bu pratikler toplumsal ilişkilerin yeniden üretimi ve dönüşümü süreçleriyle bu denli yakından ilgili olduklarına göre, bunları betimlemenin ve kullanımları hakkında genellemeler yapmanın bir yolu bulunmak zorundadır. Toplumsal değişimin tarihi bir ölçüde mekân ve zaman anlayışları ve bu anlayışların koşulabilecekleri ideolojik kullanımlar aracılığıyla kavranabilir. Üstelik toplumu değiştirmek isteyen herhangi bir proje mekânsal ve zamansal anlayış ve pratiklerin dönüşümünün karmaşık ağını kavramak zorundadır”(Harvey, 2003:246)

Çağatay Keskinok kentsel mekânı şu şekilde tanımlamıştır.

“Kentsel mekân maddi bir üründür. Daha doğrusu toplumsal oluşumun tarihsel süreçteki momentidir. Mekân yalnızca toplumsal yapının açılımının sonucu olmayıp, üzerinde bir toplumun özgüllük kazandığı tarihsel bir araya gelişin somut ifadesi kendini belli edişidir. Bu süreç içinde mekân yeni biçimler ve işlevler kazanırken toplumsal anlamda da değişimler izlenir. Bu birbirini izleyiş tek yönlü bir ilişki olmaktan çok karşılıklı bir ilişkiyi bağdaşan öğelerin yanı sıra birbiri önüne geçen öğeleri de içeren bir ilişkiyi anlatmaktadır. İnsanlar birbirleriyle mekâna bir biçim işlev ve toplumsal bir anlam kazandıran ilişkiler içindedirler”(Keskinok, 1988:67).

1.2 MEVCUT YAPILARDA KULLANIM DEĞİŞİKLİĞİ

Kent farklı bir ekonomik sistemde organize edilmiş yerleşim alanıdır. Kent yaşamına karşılık gelen kullanımlar arasındaki çeşitlilik, kentin farklı yapıların bir arada olmasından dolayı oluşan fiziki bir mekân olarak tanımlanmasını gerekli kılar. Ekonomi ve nüfus yönünden sürekli olarak büyüyen kentte, kaçınılmaz olarak bir kısmı üst ölçek kentsel kararlar ile ilgili, bir kısmı ise tek yapı ölçeğinde birçok değişiklik gündemdedir. Kentsel veya mekânsal ölçekte kentin veya mekânın gerçek ihtiyaçları gözetilerek ve yapıların fiziki kurgusuna zarar vermeden gerçekleştirilen kullanım değişikliklerinin çoğunlukla olumlu uygulamalar olduğu söylenebilir. Tek

yapı ölçeğinde kullanıcılar ve mal sahipleri tarafından bizzat gerçekleştirilen kısmi müdahaleler ya da bir yapının tamamen değiştirilmesi şeklinde gerçekleştirilen kapsamlı uygulamalar kentte daha çok yaygındır. Genellikle yönetmeliklere aykırı olarak gerçekleştirilen bu uygulamalar hukuki bir dava ve şikâyet konusu olabilmekte mimarlığın yaratıcı eylemliliğinden öte “yönetmelikler/hukuk” ve “mesleki sorumluluklar/etik” bağlamında tartışılabilmektedir(Bayraktar, 2009).

“İçinde yaşadığımız mekânlar ve onların oluşturduğu mikro ve makro çevre bir bütün olarak onlarla ilişkide olan birey veya topluluklarla anlam, özellik kazanır. Çünkü her toplumsal yapının ihtiyaçları talepleri pratikleri ve mekân kullanım biçimi farklılık gösterir. Toplumsal yapı mekânla bu anlamda üç evrede etkileşim içine girebilir. Uygulama süreci, yenilenme süreci tasarım sürecini de kapsayacak uygulama süreci toplumsal yapının çözümlendiği ve o doğrultuda tasarım ve uygulama süreçlerinin ortaya konduğu bir süreçtir. Kullanma sürecinde toplumsal yapı ile mekânsal yapının etkileşimi karşılıklı bir birini etkileme ve dönüştürme hareketlerine sahne olacaktır. Durağan olmayan toplumsal yapı değişmesi yeni mekânsal talepleri de beraberinde getirecektir. Yeni mekânlar da değişimin hızını arttıracak ve bir döngü kurulacaktır. İşte bu döngü yenileme sürecinin sebebidir” (Ultay ve Sahil, 2004:248).

Toplumsal, ekonomik ya da teknolojik gelişmeler mimarlığı etkileyip değiştirebilir. Değişim mimarlığın kendinde başlayıp yansıtılarak devam eder. Bu yansıma da tarihin hemen hemen gerisinde kalır. Üst üste biriken, yapıldığı zaman şık ve modern olarak kabul edilen yapılar artık gün geçtikçe önemini ve değerini yitirerek önemsizleşmeye başlar. Kimi zaman maddi, kimi zaman ise manevi amaçlı olarak bu yapılar fiziki müdahalelere maruz kalmaktadır. Kimi zaman ise kar amaçlı çözümler için yapılarda değişimler yaşanabilmekte ve bunlar toplumsal ve kişisel ihtiyaçlar doğrultusunda da yapılabilmektedir. Birden fazla ailenin bir veya iki odalı evlere yerleştirilerek konut problemi çözme çabası çoğu zaman olumlu sonuçlar doğuramayabilir. Özel yaşam örf ve adetler, hijyen gerektiren durumlar göz ardı edilebilmektedir. İdeolojinin halka yansıtılması ise toplum üzerinde hâkimiyet kurma çabasıyla ortaya çıkan durumlarda toplumun ihtiyaçları göz ardı edilebilmekte, toplumun gereksinimleri, ihtiyaçları doğrultusunda bir takım mekânsal değişiklikler gerçekleştirilebilmektedir. Ve baskın olarak mekânın biçimlenmesi istenilen toplumsal yapılanmaya koşul olarak gerçekleşebilir. Aslında değişen ve gelişen toplumda yaşam biçimi ve yaşam şekli insanlara dayatılabilmektedir(Harvey,2003, Lefebvre, 2014).

Yapılarda süregelen kullanım değişikliği gibi artık tatmin vermeyen yapılarda uygulanan fiziki müdahaleler kimi zaman daha iyi şartlarda yaşama sahip olabilmek için yapılabilmektedir. Kimi zaman ise ticari boyutlar taşımakta veya geçmişin izlerini silmek istemekte kaynaklanır. Yapı iç mekânlarındaki değişiklikler duvar kaldırılıp/eklenmesi, balkonun kapatılıp iç mekâna dâhil edilmesi, çatı katının kullanıma dâhil edilmesi vs. olarak yapılmaktadır. Ticari amaçlı kullanımlarda da yine duvar kaldırılıp/eklenmesi, ara kat/asma kat eklenmesi, bodrum katının kullanım alanına eklenmesi ıslak mekânların düzenlenmesi, kaldırım ve çekme mesafelerinin işgali olarak tanımlanabilir. Tam anlamıyla kapsamlı müdahalelerde ise, 1 veya 2 daireyle sınırlı iç mekân alanının tamamının değiştirilmesi, yapının tamamen farklı bir işleve dönüştürülmesi, ofis büro kullanımı haline getirilmesi olarak adlandırmak mümkündür(Bayraktar, 2009).

“Konut bir barınağın ötesinde birtakım anlamlar içeren çok yönlü bir sistemdir. Konut, güvenliğin, konforun ve bireyselliğin bir sembolü olarak kullanıcının yaşamında önemli bir rol oynar. Fiziksel olduğu kadar sosyo- kültürel açıdan da önemli anlamlar taşır. Konut teriminin basit tanımında yer almayan kültürden kültüre, yöreden yöreye farklılıklar gösteren birçok aktivite, gereksinim ve insan ilişkilerini de ifade etmektedir. Konutlar buldukları bölgenin ve toplumun kültürü, yaşam biçimi, refah düzeyi, insan ilişkileri gibi birçok konuda önemli bilgiler aktarır. Dolayısıyla konutun bu çok boyutlu içeriği standart bir konut tanımı yapılmasını zorlaştırmaktadır”(Zorlu ve Sağsöz, 2010:189-190).

Yapılarda direkt olarak kullanıcılar tarafından gerçekleştirilen fiziki müdahaleler yapının kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayamaması sebebi ile, mal sahipleri tarafından yapılan fiziki müdahaleler ise çoğunlukla daha fazla gelir beklentisi ile gerçekleştirilmekte, bu konu da hukuki boyutu ile çok yoğun bir biçimde tartışılmaktadır. Yapıların kullanımını tümüyle değiştiren, çevreye de müdahale anlamına gelen, kendi içinde bir yaratıcılık eylemini barındırmasına karşın hukuki boyutun yanı sıra etik açıdan da birçok problem taşıyan kapsamlı fiziki müdahaleler ise tamamen farklı kaygılarla gündeme gelmekte ve çok daha geniş bir tartışmayı zorunlu kılmaktadır. Günümüzde fiziki müdahalelerin çoğu genellikle ticari sebeplerden dolayı uygulanmakta bu da hukuki ve etik olarak endişelere sebep olmaktadır. Tarihte bu tarz olaylara bakıldığı zaman günümüzde olanlara nazaran

karşılaştırılmayacak olan işlev değişikliği gün geçtikçe çoğalmakta ve daha da lükse doğru gitmektedir(Bayraktar, 2009).

İçlerinde en çok bilinen işlev değişikliği konut binalarında uygulanan ofis değişimidir. Gözlemlendiği kadarıyla mevcut bir daireyi ofis, dışçı, konsept mağaza gibi giriş dairesine pek de ihtiyaç duyulmayan yerlerde 1.2, veya 3. Katlarda içerisinde bir takım değişiklikler yapılarak amacından saptırılabilir. Giriş katlarında ise birleşik nizamda bulunan dairelerin mevcut daireye dâhil edilerek, restoran, kitapçı, giyim mağazası, oto galeri veya sergi salonu alanı gibi mağazalara dönüştürülmesi işlev değişikliğinin en bilinen örneklerindedir.

Çoğunlukla değişim sürecine yön veren kırılma noktaları mekânın iç dinamikleri ile şekillenebildiği gibi, belirli bir otoritenin yaptırımını olarak planlama araçları ile de yönlendirildiği gözlenmektedir. Özellikle 21. yüzyılda ekonomik, stratejik, politik dengelerin farklılaşması ve mülkiyetin el değiştirmesi gibi sebeplerden dolayı ortaya çıkan girişimci kentlerde, bu iki farklı olgu birbirine paralel devam etmektedir(Birik, 2013).

BÖLÜM II

SOVYETLER BİRLİĞİ / RUSYA FEDERASYONU'NDA SOSYO- EKONOMİK VE SİYASAL YAPILANMA

Bu bölümde Sovyetler Birliği kurulmadan önceki Rusya'nın tarihsel geçmişi verilerek, Çarlık Dönemi, Sovyetler Birliği'nin kurulmasından dağılım sürecine kadar olan ve Sovyetler Birliği'nin yıkıldıktan sonra günümüze kadar geçirmiş olduğu değişiklikler, sosyo-ekonomik ve siyasal yapılanması üzerinde durulmuştur. Yine bu bölümde tarihsel süreç içerisinde Sovyet yönetimin Rus halkına yönelik tutumu politikaları ve bu politikaların sonucunda ülkenin ve halkın nasıl etkilendiği gösterilmeye çalışılarak ülkenin siyasi yapısına değinilmiştir.

2.1 1917 ÖNCESİNDE ÇARLIK RUSYA'SI

Resmi olarak Ocak 1547'den sonra tahta geçen İvan Vasilieviç'e, Liderlik yaptığı dönemde izlediği radikal ve az da olsa terörist hareketli politikaları nedeniyle "Korkunç" lakabı takılmıştır.

İvan dönemi dış politika açısından önemli bir dönemdi. Rusya bu dönemde Batıya ve Doğuya doğru sınırlarını genişletti. Batıda en çok Baltık ülkeleriyle uğraşan Rusya Livonya'yı (Letonya) almak için çok çabaladı ancak başaramadı. Batı'daki başarısızlığına rağmen İvan doğuda çok önemli zaferler elde etmişti. En önemlilerden biri Sibiry'a'nın fethidir. 1552'de Kazan, 1554'de ise Astrahan ele geçirilmişti. İvan dönemi ayrıca serfliğin¹ oluşmaya başlaması açısından önemliydi. Serfliğin oluşmasına yardımcı gelişmelerin, köylülerin başka köylere göç etmesini yasaklayan 1649 Kanunundan daha önce başladığı görülmüştür. Devletin gelişip büyümesi, serflere yönelik uygulamaların artması ve ağırlaşmasıyla köylülerin çoğu

¹ Serf, Ortaçağ Avrupası'nda, miras yoluyla kendisine tahsis edilen kiralık arazide toprak ağası adına çalışan köylü.

yaşadıkları yerleri terk edip başka köylere, başka topraklara yerleşmeye başladı(Acar, 2009, Hosking, 2011).

Genel olarak İvan dönemi hem kazanç hem de kayıplarla dolu ışık ve gölgenin, zafer ve trajedinin karışımından oluşan bir dönemdi. İvan'ın en büyük başarısı Astrahan, Kazan ve Sibirya'nın fethi ile imparatorluk adımı atılmıştır. İvan uzun süren hükümdarlık döneminde Rusya'ya vermiş olduğu maddi ve psikolojik zararlara rağmen halkın gözünde olumlu bir imaja sahip olsa da, Moskova katı, ideolojik açıdan dar görüşlü, tehlikeli ve tutucu bir devlet olmuştu. Dışarıdan oldukça düzenli ve hoş görünen ülkede hoşnutsuzluk içten içe kıpırdanmaya başlamıştı(Milner ve Dejevskiy, 1993).

2.1.1 Petro ve Genişleme Dönemi (1672-1725)

III.Fyodor (1576-1682) yeni taht varisini ilan etmeden ölünce 16 yaşındaki zihinsel özürlü İvan ve 10 yaşındaki Petro birlikte yönetime geldi. Ama 25 yaşındaki üvey abla Sofia tartışmalarla dolu ortama naip ilan edildi. Kremlin dışında Avrupa kültürüne açık bir ortamda yetişen I.Petro, 1689'da bir saray darbesinde üvey ablası Sofia'yı naibelikten uzaklaştırdıktan sonra yönetimi bir süre annesinin akrabalarına bırakmıştır(Acar, 2009, Milner ve Dejevskiy, 1993).

Petro'nun birçok reformu Batı'ya yaptığı seyahatlere dayanmaktadır. Petro döneminde idari ve askeri yapıdan toplumsal gelişime, toplumsal yaşama kadar birçok alanda reformlar yapıldı. Devletin eğitim alanına girmesi Rus kültüründe geniş çaplı bir dönüşümün yolunu açmıştır. Eğitim kanalıyla batıya özgü birçok kurum ve gelenek Rusya'ya girmeye başlamıştır. Batıdan örnek alınarak devletin gücünün yükseltilmesi amaçlandı. 1700 yılında Batılı yaşama uygun olarak Rusların kullandığı Julian takviminden vazgeçilip yerine Georgion takvimi kullanılmaya, 1702'de ise ilk Rusça gazete yayınlanmaya başlandı. Gazetenin amacı halka duyuru, yapılan reformlar hakkında halkı bilgilendirmektir(Milner ve Dejevskiy, 1993).

Devlet işçileri, devlet görevlilerine yönelik “kıyafet yönetmeliği” getirildi. Kendi yakınları ve devlet kademesinde çalışanların, aristokrat ve soylu kişilerin artık Rus giyim tarzını değil, Fransız, Alman ve Macar giyim tarzını kullanması zorunlu hale getirildi. Bu dönemde ülkeyi modernleştirmek, toprak sınırlarını genişletmek ve merkezin gücünü daha da arttırmak önemli hedeflerden sadece bir kaçıydı(Acar, 2009). “Büyük Kuzey Savaşı” olarak adlandırılan ve tarihe geçen savaşlar, Baltık Denizi’nde hâkimiyet kurma çabasıydı. Ekonomik ve kültürel anlamda değişim yaşayan Rusya, Karadeniz, Baltık ve Kafkasya politikaları ile Osmanlı Devleti ve İran karşısında başarılı sonuçlar elde ederek imparatorluk haline geldi(Acar, 2009).

Çar I.Petro’nun sıfırdan yeni bir şehir inşa etme isteği ve kurulacak şehri Avrupa şehirlerine benzetme arzusu ile Avrupalı mimarlar getirtmiş, şehir planı, kanalizasyon sistemi ve binaların dağılımını onlara çizdirtmiştir. Klasik gotik tarzda yaptırdığı sanat eserleri günümüzde hala ayaktadır. Şehir 1914-1924 yılları arasında ‘Petrograd’ olarak adlandırılmış, 1924-1991 yılları arasında ‘Leningrad’, 1991’den sonra ise Sankt-Peterburg olarak değiştirilmiştir. Petro’nun 1724’de temelini attığı Petersburg Bilim ve Sanat Akademisi (Rusya Bilimler Akademisi) daha sonraları bilimsel ve teknolojik gelişmede önemli bir rol oynadı. Petro’nun ölümünün ardından yerine 1724’de İmparatoriçe tacını giydiği karısı I.Katerina geçti. Rusya’nın I.Petro’dan sonraki en büyük genişleme dönemi II. Katerina zamanında olmuştur(Acar,2009, Milner ve Dejevskiy, 1993). Çariçe II. Katerina ise Rusya’yı 34 yıl boyunca yönetmiş, Kırım’ı Rus topraklarına katmış ve 18. yüzyıl Rusya’sına damgasını vurmuştur. Bugünkü Hermitage olarak bilinen yapı zamanında II.Katerina’nın kışlık sarayı olmuştur. II. Katerina döneminde Rusya Batı ve Güney kanadından 518.000 km²’lik bir alana dâhil olan Lehistan ve Osmanlı İmparatorluğundan alınan topraklarla genişlemesini sürdürmüştür(Acar, 2009).

II.Katerina döneminde tarımın ihmal edilmesine karşı, ticaretin gelişmesi ile ilgili bazı önemli adımlar atıldı. 22 Temmuz 1763 yılında II.Katerina’nın çıkarmış olduğu kanunla birlikte yabancıların Rusya’ya gelişi teşvik edildi. Rusya’da ticaret veya yatırım yapmak isteyen yabancılara devlet tarafından yol parası ödenecek, boş olan alanlara yerleşen yabancılardan 10 yıl, şehirlere yerleşen yabancılardan ise 5 yıl boyunca vergi alınmayacaktı. Fabrika açılması durumunda üretilen mal satışında

vergi talep edilmeyecekti. Tüm bu girişimler ticaretin gelişmesine yüksek derecede katkıda bulundu ama ticaret sınırının ihmali nedeniyle önemli gelişmeler kaydedilemedi(Acar,2009, Milner ve Dejevskiy, 1993).

2.1.2 Çar II. Nikolay

Rus Çarı III.Alexander'ın oğlu olan Çar II. Nikolay, babası III.Alexander'in ölümünden dolayı 1 Kasım 1894 de tahta çıkmıştır. 2 Mart 1917 yılında çıkan ayaklanmalar sonucu tahttan çekilmek zorunda kalan Nikolay, ailesiyle birlikte aylarca esir tutulduktan sonra, tüm ailesiyle beraber kurşunlanarak infaz edilmiştir. Çar II. Nikolay Romanov Hanedanının hükümdarlık yapan son üyesidir ve Romanov Hanedanı 1613-1917 yılları arasında Rusya'nın tek hâkimiydi ve Bolşevik İhtilali sonrası 1917 Ekim Devrimi'nden dokuz ay sonra idam edildi(Demircan, 2013).

Rusya nüfusunu çoğunluk olarak köylüler oluşturmuştur. Kuzey bölgelerde kente mevsimlik iş aramak için gelen köylülerin %85'i merkez etrafındaki köylerde yaşamaktaydı. 1900'lü yılların başında Rusya'nın yüzölçümü Fransa'nın 40 katı olmasına rağmen yollarının uzunluğu Fransa'daki yolların yarısına bile ulaşmamıştı. Büyük şehirlerin dışındaki yerler kandillerle aydınlanmakta ve telefon olmadığından iletişim sıkıntısı çekilmekteydi. Petrol yataklarında çalışan işçi grubu çok kötü koşullarda yaşamaktaydı. (Stalin,1990, Milner ve Dejevskiy, 1993).

Çarlık Hanedanının iç durumu, Çariçe'nin tuhaf davranışları ve Nikolay'ın uğradığı prestij kaybı nedeniyle nefret gittikçe yayılmaya ve artmaya başladı(Milner ve Dejevskiy, 1993). Tüccarlar, kent esnafı, soylular, köylüler binlerce yıl belli bir düzene göre belli kurallar ve hiyerarşi çerçevesinde varlıklarını hep bir şekilde devam ettirmişlerdi. İşçi sınıfının nüfusu sürekli olarak artmaktaydı. Rusya'da serfliğin kaldırılmasının ardından köylülere özgürlük verilince 1800 yıllarında çarpık bir kentleşme başladı. Nüfusa oranla sanayileşme oldukça geride kalmıştı. Sosyo-ekonomik gelişme eğitim, sağlık ve gelir düzeyi gibi konularda Rusya, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'nın çok gerisindeydi. 1891-92 yılları arasında kuraklık nedeniyle ürünler çok az oranda alınabilmişti ve ülkede kıtlık başlamıştı. Sınıflı sosyal ve siyasal sistem işçi sınıfını giderek görmezden gelmekteydi. 1897 yılında işçi sayısı

1,5 milyonu bulmuştur. Ama bu artışa rağmen işçi emeği hakkında yasal bir düzenleme yoktu. 1900 yılında günlük çalışma süresi 11,2 saattir hatta bazı bölgelerde 14-15 saati bulmaktaydı. Maaşlar Amerika ve Avrupa ülkelerinin dörtte biri kadardı ve sefalet ile sömürü işçi sınıfının duyarlılığını giderek arttırmaktaydı(Yemelyanov, 2014).

1905 yılının karışık ve çalkantılı olayları sonunda anayasal monarşinin gelmesiyle ve başarısız bir darbe girişimiyle oldu. Rus toplumunda unutulmayacak bir yere sahip olan gerilimler, devrimler, bir yanda dış savaş bir yanda iç bunalımlar başarısız bir yeni darbe girişimine neden oldu. 1904 yılının en önemli olayı Rus-Japon Savaşıydı. Savaşın sonucu 1905 Devrimi'ni tetikledi. 1917 Şubat Devriminin ilk adımları atıldığında ülkenin Sovyetler fikri ile kaplanmasına hiçbir işçi şaşırılmamıştı(Zinovyev, 2012).

1904-1905 yılları arasında çıkan Rus-Japon Savaşında yenilgiye uğrayan Rus halkı, Port Arthur Limanının Japonların eline geçmesinin ardından ayaklandı ve bu ayaklanma Petrograd'da Çar 2.Nikolay'ın kışlık sarayının önünde 22 Ocak 1905 günü büyük bir protestoya yol açtı. Ayaklanan Rus halkı meydana toplanarak hem yetersiz olan yiyecek, iş ve uğradıkları Japon yenilgisinin hesabını sormak, bir taraftan da ekonomik sıkıntılarını dile getirmek istediler. Çar Nikolay, Saraydan kaçıp Petrograd yakınlarındaki malikânesine sığınmayı yeğledi halkın karşısına çıkmadı. İçişleri Bakanı ve Silahlı Kuvvetler Komutanı içlerinde çocuk ve kadınların bulunduğu kalabalığa ateş açtı ve bununla da kalmayan Başkomutan, kılıçları çekili atlı Kazak birliklerini halkın üzerine sürdü. Bu olay tarihe (22 Ocak 1905) "Kanlı Pazar" olarak geçti. Böylelikle, "Halkın Babası Çar" efsanesi de yıkılmış oldu(Acar,2009, Milner ve Dejevskiy, 1993).

1905-1907 Devrimleri sırasında çıkan bütün olaylar çok sert ve taviz vermeden silahlı güçlerle bastırılmıştı. Şubat Devrimi ile beraberinde gelen ekonomik çöküntü tüm ülkeye yayıldı. 1913 yılında Rusya, kitlesel işçi gösterilerinin, sokak çatışmalarının hâkim olduğu bir döneme girdi. 1914 yılı başlarında gösteriler ilk olarak St. Petersburg sokaklarında barikatla görüldü ve grevler büyük bir güç ve karşı konulmazlık kazandı(Yemelyanov, 2014).

2.1.3 Çarlık Rusya'sının Yıkılışı Ve Bolşevik İhtilali

Rusya'da 1916-1917 kışındaki sefalet ve açlık Şubat Devrimini ateşleyen ilk kıvılcımdı ve ülkedeki tüm kadınlar Uluslararası Kadın Günü'nde bu kıvılcımı başlattılar.

“Tekstil işçileri ile başlayan grev hızla ve kendiliğinden o dönemde Rusya'nın başkenti olan Petrograd proletaryasının tümüne yayıldı. Birkaç gün içinde askeri birliklerin devrimin tarafına geçmesi ile kitle grevleri ayaklanmaya dönüşmüştü. “Ekmek” taleplerine bir anda “hemen barış” ve “kahrolsun Çar” talepleri katılmıştı” (Mandel, 1992:10).

Geçici hükümet kurulduktan sonra Çar 2.Nikolay Tahttan çekildi. Nikolay devrimden 5 gün sonra Rus ordusuna ithafen bir mektup yazdı ve vatani korumalarını, hükümete de itaat etmelerini istedi.

“16 Nisan 1917'de Almanya'nın yardımıyla İsviçre'de sürgünde olan Lenin St. Petersburg'a döndü ve geçici hükümet aleyhinde bir kampanya başlattı. Lenin hükümetin ülkeyi bunalımdan kurtaramayacağını ve ancak kendilerinin soruna çözüm olabileceklerini iddia etti. Başa gelirse “Barış, Ekmek ve Toprak” sloganıyla savaştan çekileceklerini ve barış imzalayacaklarını, herkese ekmek ve köylülere toprak sağlayacaklarını belirtti. Bu propaganda sadece Rusya'yı değil, kolonilerdeki halkları da etkiledi”(Acar, 2009:366).

Şubat Devrimi işçilerin ve köylülerin çabası ile gerçekleşmişti ama devrim sonucunda iktidar işçilerle köylülerin değil aslında burjuvanın eline geçmişti. İktidarı eline alan burjuvazi, devrim heyecanından savaşı devam ettirmek barışa karşı kullanmak için yararlanmayı hedeflemişti. Ülke günden güne emperyalist savaşın altında ezilmekteydi, cephe çökmüş ve dağılmak üzereydi. Fabrikalar, işletmeler durmuştu, açlık da giderek büyümekteydi. Şubat Devrimi diğer adıyla Burjuva Devrimi ülkenin kurtarılmasını zorlaştırmaktaydı ve ülkenin savaş çıkmazından kurtulması için yeni bir Sosyalist Devrim artık mecburiydi(Stalin, 1990).

“Şubat sonu ile Ekim sonu arasında Rusya çok özel türde devrimci bir dönem yaşadı: İkili iktidar. Şubatta Çarlık Rejimini yıkmak için yeterince kararlı olan işçi sınıfı tüm iktidarı o anda eline almaya hazır değildi. Ancak fabrikaları ve kentleri yoğun bir konsey ağıyla kapladılar. Ve bu konseyler hızla yaygınlaşarak orduyu ve sonunda taşrayı kapsadı özünde bir karşı iktidar olan bu Sovyetler giderek artan ve daha iyi yönetilen herhangi bir anda burjuvazinin iktidarını sona erdirme tehdidini oluşturuyorlardı.”(Mandel, 1992:11)

Menşeviklerin Bolşeviklere göre bir adım önde olduğu geçici hükümet ilk başta siyasi ve dini suçlular için genel bir af, ardından da insanlara konuşma ve düşünce özgürlüğü çıkardı. Bunun yanı sıra greve girme ve toplantı yapma hakkı tanındı ve halktan oluşan polis birlikleri kuruldu. Bu doğru atılan adımlara rağmen hükümet 3 ana maddeyi gözden kaçırmıştı. 1- Halkın kendi kaderini kendinin belirlemesi 2- Savaşı bırakma 3- Toprak reformu Bunları göz ardı eden Menşevikler, başından beri bunları vaat eden Bolşeviklere karşı yenik duruma düştüler.

“18 Eylül 1917’de Rusya’daki bütün halklara “ kendi kaderini kendi iradeleri ile tein etme” hakkının verileceğini duyurdu fakat bu ilkeyi yürürlüğe koymadı. Bu, Rus olmayan halkların geçici hükümete sırt çevirmesinde ve bu ilkeyi yürürlüğe koyacağını ilan eden Bolşeviklere destek vermesinde ve Bolşeviklerin Ekim/Kasım 1917’ de ikinci bir devrimle iktidarı ele geçirmesinde etkili oldu”(Acar, 2009:367).

Bolşevik Partisinin 1917 Devrimi sırasında yönetimi ele geçmesiyle Çarlık sistemi tamamen bitmiş oldu. Bu sırada Rusya 1.Dünya Savaşında itilaf devletlerinin yanında savaştıydı. Lenin önderliğindeki Bolşevik Partisi Rusya’yı savaştan geri çekti. Batum, Kars, Ardahan, Ukrayna, Polonya, Finlandiya ve Litvanya, kaybedildi. Ancak 1.Dünya Savaşı’nda Almanya mağlup duruma düşünce Rusya Brest-Litovsk Anlaşmasıyla² kaybettiği toprakları geri aldı. Sovyetler Birliği, Rusya, Beyaz Rusya, Ukrayna, Moldovya, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Tacikistan, Estonya, Litvanya ve Letonya’dan oluşan bir topluluk olarak 1922 yılında resmen kurulmuş oldu. Soğuk savaş döneminde Sovyetler Birliği ve Sovyetlerin Doğu ve Merkez Avrupa’daki müttefiklerini tanımlamak üzere Doğu Bloku, Sovyet Bloku veya Demir Perde adlı altında bir terim oluştu. 1947 Yılında başta Polonya, Bulgaristan Halk Cumhuriyeti, Romanya, Macaristan Halk Cumhuriyeti ve Doğu Almanya, ardından da Çekoslovakya, Moğolistan Halk Cumhuriyeti, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti, Yugoslavya Sosyalist Federal Halk Cumhuriyeti, Çin Halk Cumhuriyeti, Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti ve Küba olarak Moskova ile ilgili bir blok haline geldi. 1989 Yılında Sovyet Rejiminin Doğu Avrupa’da çökmesiyle beraber Doğu Bloku da sona erdi (Acar, 2009, Hosking, 2011, Milner ve Dejevskiy, 1993).

² Brest-Litovsk Antlaşması, 3Mart 1918 yılında Rusya ile Alman-Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan Krallığı arasında imzalanmış, ama ittifak devletlerinin yenilmesi üzerine geçerliliğini kaybetmiş barış antlaşmasıdır. Bu antlaşma Osmanlı Devletinin toprak kazandığı son antlaşmadır.

2.2 VLADİMİR LENİN DÖNEMİ (1917-1924)

Asıl adı Vladimir İlyiç Ulyanov olan Lenin, Rus Komünist partisinin kurucusudur. Lenin 1895’de ihtilalci faaliyetlerde boy gösterdiği için Çarlık hükümeti tarafından tutuklandı. 14 aylık bir hapis süresinden sonra Sibiry’a sürgüne gönderildi (Onay, 2007).

1.Dünya Savaşı aynı zamanda Lenin için büyük fırsat yaratmıştı ama bu savaş Rusya için büyük bir felaket oldu. Askeri ve ekonomik alanda yıkım yaşandı ve Çar’a karşı hoşnutsuzluk arttı. Çarlık hükümeti 1917’de devrildi ve bunun haberini alan Lenin hemen ülkeye döndü. Bolşevikleri, geçici olarak kurulan hükümeti devirmek için ikna etmeye başladı, çünkü devrilen hükümetin yerine komünist bir hükümet geçirmek istemekteydi. Nihayet 1917 Kasım ayında 2. Darbenin ardından hükümet devrildi ve Lenin devletin yeni başkanı oldu(Saygılı, 1997).

Kızıl Ordu ile Çarlık yanlısı olan Beyaz Ordu arasında süren iç savaş dolayısıyla durumun tamamen kötüye gitmesi, 1918-1921 yılları arasında devletin keskin önlemlerle bütün gücünü merkezde toplamaya çalıştığı bir politika uygulanmaya başlandı. 1921 yılı Mart ayında stratejik geri adımla Yeni Ekonomi Politikası (Novaya Ekonomiçeskaya Politika) , (NEP/НЭП(Новая экономическая политика) kabul edilmiştir. Köylülerden tahıl fazlasını zorla almak yerine vergi konulmuş, para sistemi piyasa ekonomisi getirilmiştir. Bu uygulamayla birlikte kısa süre içerisinde gözle görülür bir iyileşme sağlanmış ve politik bir başarı olduğu için batılı ülkelerde yankı bulmuştur(Özsoy, 2006).

1918 yılı sona ermeden, Lenin önderliğindeki bir kararlar, özel mülkiyetin tamamen ortadan kaldırılması için bir politika başladı. Bu politik karar sonucunda köylülerin tarlaları devletleştirildi. Özel mülkiyetin kalkması ile birlikte ülkedeki bütün yapılar devletin himayesine geçti(Bartosek vd, 2000, Hosking,2011).

Lenin kendini başarılı bir devrimci, yetkin bir teorisyen, önder ve iç savaşta etkin bir bunalım dönemi yöneticisi olarak kanıtlamıştı. Lenin kişilik olarak Rus politik geleneğinin çok çeşitli özelliklerini taşıyan, bir entelektüeldi(Hosking, 2011, Milner ve Dejevskiy, 1993). Lenin iktidara geldikten 5 yıl sonra hastalığı sebebiyle

iki yıl ölümle pençeleştikten sonra 1924 yılında öldü. Yerine Stalin geçti(Saygılı, 1997).

2.3 JOSEF STALİN DÖNEMİ (1924-1953)

Tam adı Josef Vissayonoviç Çugaşvili olan Stalin, 1922 Yılında Komünist Partisinin genel sekreteri olmuş, parti yönetiminde etkin bir rol oynamıştır. 1920'lerin sonunda Stalin yeni ekonomik modeli kabul ettirecek derecede kişisel bir güce sahipti. 1929 Yılında 125 milyon köylünün kollektifleştirilmesi planı hayata geçirildi(Kotz ve Weir, 2012). 1928 Yılında başlarında planlananlar arasında sanayi alanında, devrim ve tarımda kollektivizasyon³ bulunmaktaydı. Ülke çapında ağır sanayinin yaygınlaştırılması, yeni bir sanayi gelişim, bu gelişimin Urallar ve Batı Sibiryaya bölgelerinde toparlanması, sanayi devriminin hedefleri arasındaydı. Gözetilen nihai amaç ise ikiliydi. Sovyetler Birliği hem çağdaş hem de kendi kendine yeten bir sanayi devleti haline gelecekti. Diğer amaç proletarya bu gelişmelerle birlikte büyüyüp genişleyecekti. Stalin'in en büyük başarılarından birisi Doğu Avrupa üzerinde Sovyet hâkimiyeti kurmaktı. Bu yüzden Sovyetler Birliği Kızıl Ordu'nun işgal ettiği bütün bölgelerde komünist yanlısı hükümetler oluşturdu(Milner ve Dejevskiy, 1993, Onay, 2007).

Stalin Döneminde, 1917 Devrimi sırasında Lenin'in yönetiminde bulunan ve zamanında Komünist Parti liderleri olan pek çok kişi ihanetle suçlandı ve idam edildi. Gizli polisin acımasızca kullanılması, keyfi tutuklamalar, iktidarı en basitçe dahi eleştirenlerin ağır şekilde cezalandırılması halkı istemsizce boyun eğmeye zorlamıştı. (Kotz ve Weir, 2012, Milner ve Dejevskiy, 1993). Stalinizm'in belirgin şekilde hissedildiği diğer bir alan ise mimariydi. Stalin'in kendi akımını yaratma çabası ise yaptırmış olduğu yapılar bunun açıkça göstergesiydi.

³ Sovyetler Birliği`nde 1928`den 1933 yılına kadar sürdürülen Marksist-Leninist politika. Bireye ait toprakları ve bireysel emeği kollektif tarım ve emekle (kolhoz) değiştirmeyi gütmüştür. Sovyetler Birliği bireysel tarım toprağı ve emeğini, kollektif bir kolhoz yoluyla gerek şehir nüfusunu, gerek endüstriyel ham maddeyi ve komünist düşüncüyü yerleştirebileceğini düşünerek bu yola başvurmuştur. Kollektivizasyon, 1927`de başlayan tarımsal dağıtım krizinin önüne geçecek bir çözüm yolu olarak da görülmüştür.

1920'li yılların sonlarına doğru Stalin bir dizi yeni radikal ekonomik politikaları yürürlüğe koymuş ve bu politikalar sonucunda Sovyetler Birliği'ni sanayisi ve tarımı görülür ölçüde geliştirmiştir. Stalin önderliğindeki Bolşevikler, Rus İç Savaşının ortaya çıkarttığı yıkımdan çıkmak için yürürlüğe koyulan ve kapitalizme geri dönüşü çağrıştıran NEP Yeni Ekonomi Politikası (Novaya Ekonomiçeskaya Politika) uygulamalarına son vermişlerdir(Saygılı, 1997, Deutscher, 1991, Troçki, 1990).

2.4 NİKİTA KRUŞÇEV DÖNEMİ(1953-1964)

Stalin'in ölümünden sonraki Kâğıt üzerindeki yeni lider Georgiy Malenkov, iki yıldan daha az bir süre sonra ekonomi alanındaki yönetimi ve başarısızlığını kabul edip istifa etti ve enerji santralinin yöneticiliğine atandı. 1958 yılında Kruşçev kendisini hem Komünist Partisi'nin hem de ülkenin tek başkanı olarak ilan etti (Saygılı, 1997, Milner ve Dejevskiy, 1993, Onay, 2007).

Zorunlu sanayileştirme sonucu ortaya çıkan yeni işçi sınıfı aslında henüz Rusya tarihinde bilinmeyen belki de fark edilmeyen politik bir güçtü. Sovyetler Birliğinde 1917 öncesinden dört ya da beş kat daha fazla sanayi işçisi vardı. Kruşçev döneminde artık çok sayıda insan şehirlerde yaşamaya başlamıştı ve kentlerin, şehirlerin, yerleşim alanlarının görünümüleri de giderek değişmekteydi. Kentlerde yaşayan insanlar gittikçe Batılılaşmakta, modernleşmekte ve eğitim alanında sürekli bir ilerleme, genişleme ve değişim yaşanmıştı(Rubanenko, 1981, Hmelniçkiy, 2003).

Kruşçev vizyonu ve özü itibariyle popülistti ve eğitim alanına özellikle eğilmişti ve yasal sistemde reformlar yapmıştı. Amacı politikaya daha fazla katılım sağlamaktı. Kruşçev dönemi aynı zamanda yumuşama dönemi olarak da bilinir. Stalin'in uygulamış olduğu katı rejime karşı Anti Stalinizm kampanyası başlatan Kruşçev ceza yasasında da değişiklikler yaptı. Askeri ve olağanüstü hal mahkemeleri kaldırılarak yetkiler ciddi olarak kısıtlandı ve cezalara belli indirimler getirildi(Hosking, 2011).

Bu dönemin en önemli sloganlarından birisi “Dognat i Peregnat Ameriku (Догнать и перегнать Америку)”, yani üretimde Amerika’ya yetişmek ve geçmek idi Kruşçev’in tarım alanında yürüttüğü uygulamalar umulduğunun aksine çok kötü gitmiştir. Ekim yapılması için ulusa çok pahalıya mal olan ve uzmanların olumsuz yorumlarına rağmen bakir topraklara yapılan ekimler erozyonla sonlandı. Bunu ciddi bir kıtlık izledi. Halkın hoşnutsuzluğu da üstüne eklenince Kruşçev’in politikaları tam bir başarısızlıkla sonuçlandı. 15 Ekim 1964 yılında Kruşçev’in ilerleyen yaşı ve sağlık durumunun kötüye gitmesi sebebiyle Bakanlar Konseyi Başkanlığı ve parti birinci sekreterliği görevinden alındığı resmen ilan edildi. Kruşçev dönemi sadece politika değil, birçok alanda yumuşama dönemi olarak bilinir(Hosking, 2011, Şepelev ve Bukreev, 2013).

2.5 LEONİD BREJNEV DÖNEMİ (1964-1982)

Brejnev, Kruşçev’in yerine gelmiş, 1964 Ekiminde Komünist partisinin ilk sekreteri (daha sonra da genel sekreteri) olmuştur. İktidarda olduğu ilk günlerinden itibaren Kruşçev’den farklı bir yol izlemiş, daha çok Stalinist bir çizgiden ilerlemiştir. (Onay, 2007) Brejnev Döneminin son yıllarında artık küçük reformlar yapmak bile mümkün değildi. 1960 yılı ortalarında Brejnev dönemi gitgide artan bir şekilde durgunluk ve geri çekilme dönemine girdi. Brejnev döneminde üretimin ve verimliliğin artırılması, kişi başına düşen milli gelir oranının ABD’nin üstüne çıkması hedeflenmişti, ancak bu hedef gerçekleştirilememişti. Siyasal ve kültürel açılardan yeni yöntemler kullanılmış, Sovyet Milleti oluşturulmak istenmişti. Ruslarla evlilik teşvik edilerek Ruslaştırma politikası uygulanmış, ancak, ondan da olumlu sonuç alınamamıştır. Brejnev batılı toplumlara yetişmenin, açığı kapatmanın daha önemli olduğunu gördükten sonra Batıya karşı yumuşama politikası uygulamaya başlamıştı. Ancak, ekonomik durgunluk ve verimdeki düşüklük devam etmiştir(Kotz ve Weir, 2012, Hosking, 2011).

2.6 YURİ ANDROPOV(1982-1984) ve KONSTANTİN ÇERNENKO (1984-1985) DÖNEMİ

Brejnev'in hâkimiyetinin son bulmasının ardından Sovyetler Birliği kısa dönemli 2 başkanlık yaşadı. Brejnev sonrası hâkimiyete gelen iki lider yapı olarak Brejnev'e çok benzemektedirler. Muhalefetin bastırılmasından, kurulu düzenin sürdürülmesinden ve sistemin işlevinin daha da arttırılmasından yanaydılar. Bunlardan ilki Sovyet başkanları arasında az bilinen bir isim olan KGB şefi Yuri Andropov diğeri de Konstantin Çernenko'ydu. Yuri Andropov, Ekim 1982'de ölen Brejnev'in yerine yönetime geldi. Andropov, Sovyet liderleri arasında az bilinmesine rağmen Sovyet sistem yapısının gittikçe bozulduğunu ve bu konuda ciddi olarak onarıcı adımlar atılmazsa ülkenin hızlı bir şekilde kaosa sürükleneceğini, yani Sovyetler Birliği'nin yıkılacağını gören ilk lider olmuştur(Onay, 2007).

Sorunları bir çözüme ulaştıramadan ölümcül bir hastalığa yakalanan Andropov göreve geldikten 2 yıl sonra Şubat 1984'te öldü ve yerine Konstantin Çernenko geçti. Şimdiye kadar göreve seçilen en yaşlı yönetici olan Çernenko hâkimiyete geldikten 13 ay sonra hastalığı nedeniyle öldü. Görev aldığı 13 ay içerisinde ABD ilişkilerinde çok sert bir tutum sergilemiş, ancak o dönemde dışişleri bakanı olarak görev yapan Andrey Gromiko'nun gölgesi altından çekilememiş ve dış ilişkilerde katı bir çizgi izlemeye çalışmıştır(Hosking, 2011).

2.7 MİHAYİL GORBAÇOV DÖNEMİ (1985-1991)

Çernenko'nun 10 Mart 1985'te ölümü üzerine Mihail Sergeyeviç Gorbaçov Sovyetler Birliği'nin lideri olmuştur.

1980 yılına gelindiğinde Rusya artık 265 milyonluk bir sanayileşmiş ülkeye dönüşmüştü ve okur-yazarlık ve yaş açısından Sovyetler Birliği artık gelişmiş ülkeler arasındaydı. Aynı zamanda dünya çapında oldukça fazla ülkeye ekonomik açıdan yardımda bulunmaktaydı. İlk uzay aracını Rusya fırlatmıştı ve bilimsel ve teknolojik

açından lider konumundaydılar. Sovyetlerin inkâr edilemez olan ekonomik büyüme ve gelişmesi bir yandan da sürekli olarak başarısızlıklarla başa baş gitmekteydi. Kaynaklar verimli şekilde kullanılamamıştı ve başta tüketim ürünleri olmak üzere bir çok Sovyet ürünü oldukça düşük kalitedeydi(Kotz ve Weir, 2012).

Gorbaçov Amerika ile ilişkilerin düzeltilmesi için önemli girişimlerde bulundu. Andropov liderliği döneminde Nato'nun Batı Avrupa'ya füze yerleştirme planı üzerindeki anlaşmazlık sebebiyle Amerika ile ilişkiler mesafeliydi. 1980 yılı sonlarında Gorbaçov reformları üçlü derin bir bunalım getirmişti. İlki Sovyet rejiminin meşrutiyet bunalımıydı. Rejim giderek daha da zorlanmaktaydı. Birbirinden farklı milletleri kendi çatısı altında toplamak, özgün siyasi hedeflerle mobilize etmek kolay değildi. İkinci bunalım ekonomik yöneydi. Ekonomik gelişme sağlanamamış, daha da kötüye gitmişti. 1980'lerin sonundaki durum 1980'lerin başındaki durumdan daha da kötüydü. Üçüncü bunalım ise Perestroyka'nın kendi bunalımıydı. Gorbaçov'un radikal reformcuları yanına çekmek ve de muhafazakâr kesimi etkisiz hale getirmek için yanına çekme politikası yeniden yapılanma programını sürekli olarak yön değiştirmek zorunda bırakmıştı(Milner ve Dejevskiy, 1993).

“Dünyaya kapalı kalmasının bir sonucu olarak çağ dışı kalan ve hantallaşan sistemin ve toplum hayatında yaşanan durgunluğun ancak köklü hamlelerle çözülebileceği kanaatini taşıyan Gorbaçov Şubat 1986 da “Perestroyka”(yeniden yapılanma) ve “Glastnost”(açıklık)politikalarının kabul edilmesini sağlamıştır. Bu politikalar özetle ekonomide serbest piyasa mekanizmasına yönelmeyi ve bunun sosyo-kültürel hamlelerle de desteklenmesini, ülkenin dışa açılmasını ve bunların temel hedefi çoğulcu gerçek demokrasiye ulaşmak olan glastnost içinde gerçekleşmesini öngörmüştür. Glastnost özgür basın, toplantı ve din özgürlüğü ile adil yargı konularında yasal garantiler de vaat etmiştir. Bu çerçevede özel teşebbüs formlarının yasallaştırılması yolunda radikal adımlar atılmıştır. Fiyatların arz ve talep şartları içinde belirlenmesi ve devlete ait mülklerin halka satılması yolunda kararlar alınmıştır”(Özsoy, 2006:170).

Glastnost ve Perestroyka politikaları hiç hesap edilmeyen sonuçlara yol açtı. Glastnost dışındaki önceliği ekonomik reform olan Gorbaçov, ekonominin kötüye gitmesinin hayal edilen sosyalizm inşası ve büyük devlet statüsü için tehdit olduğunun farkındaydı. Gorbaçov 1990 yılında tek olan Komünist Partisinin artık tek olmayacağını söyleyerek alternatif partilerin kurulmasını yasallaştırmak için Sovyet

Anayasası'nın 6. Maddesini değiştirdi. Bu da Komünist Partisi'nin yönetim gücü için ölümcül bir darbe demektir. SSCB Devlet Başkanlığı makamı yaratıldı ve Gorbaçov Halk Temsilcileri Kongresi tarafından bu makama seçileceğini düşünürken, Haziran 1991'de halk tarafından yapılan ilk devlet başkanlığı seçimini Boris Yeltsin kazandı. Böylelikle devlet başkanlığı halkoyu ile meşrulaştırılmış oldu. Gorbaçov 25 Aralık 1991 tarihinde SSCB başkanlığı görevinden istifa etti. Orak ve çekiçten oluşan bayrak yerine 1917 öncesinde Rusya'nın geleneksel 3 renginden meydana gelen, ama çift başlı kartalın olmadığı yeni bir bayrak kabul edildi ve Sovyetler Birliği böylelikle tarihe karışmış oldu(Hosking, 2011, Onay, 2007).

2.8 1991'DEN GÜNÜMÜZE

1990 ve 1991 yıllarında Lenin önderliğinde kurulan güçlü Sovyet sistemi yıkıldı ve Komünist Partisi dağıldı. Devlet sosyalizm sistemi parçalandı, ekonomi çöktü, kültürel başarılar geriledi, halk yoksullaştı, sporcu ve bilim adamları ülkeden göç etti. Böylelikle eski süper güç yok oldu. Yerine 25 Aralık 1991 tarihinde Rusya Federasyonu kuruldu(Kotz ve Weir, 2012).

1991 Yılında Sovyetlere bağlı olan 15 Cumhuriyetten 9'u "Egemen Devletler Birliği"⁴ adı altında bir antlaşma imzaladılar. Bu antlaşmaya göre üye devletler istedikleri anda Rusya Federasyonu ile olan bağlarını koparabilecekti. Fakat antlaşma sadece birkaç ay sürdü. Çünkü Federasyon sıkı bir denetim sistemi kurmaya çalıştı. Hem pazarlama hem üretim hem de dağıtım yolunu elinde tutmaya çalışan Rusya tamamen felç olmuştu (Hosking, 2011). Sovyetler Birliği'nin çöküşü Rusya'yı çelişkili bir duruma sokmuş, nüfus yarı yarıya düşmüş, topraklar küçülmüş ve Orta Avrupa ülkeleriyle (Baltık üzerinde kuşatılmış küçük bir alan dışında) ortak bir sınır

⁴ Egemen Devletler Birliği veya Bağımsız Devletler Topluluğu, 8 Aralık 1991 tarihinde Belovejskaya Puşa'da Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Beyaz Rusya'dan oluşan devletlerin, bu anlaşmayı imzalayarak Sovyetler Birliği'ne son vermesinin resmi kanıtıdır. 21 Aralık 1991 yılında Baltık Devletleri ve Gürcistan hariç, tüm eski Sovyetler Birliği Cumhuriyetleri bu anlaşmayı imzaladılar. Daha sonra da 1993 yılında Gürcistan bu anlaşmaya dahil olmuştur.

kalmamıştı. Rusya, yüzyıllarca uğrunda mücadele ettiği Kafkasya ve Baltık ülkelerinin direkt kontrolünü kaybetmişti(Hosking, 2011, Kotz ve Weir, 2012).

O dönemde Gorbaçov'un en güçlü rakiplerinden olan Boris Yeltsin, Mayıs 1990'da Gorbaçov'un karşı çıkmasına rağmen Yeltsin ülkenin karışık durumundan yararlanılarak Rusya Federasyonu Komünist Partisi Başkanlığına getirildi ve Haziran 1991 yılında Rusya Federasyonu Başkanlığına seçildi. (Kotz ve Weir, 2012, Onay, 2007).

Boris Yeltsin, 31 Aralık 1991'de Sovyetler Birliği yok olduğu sırada Rusya en etkili ve en büyük varis olarak belirmiştir. Rusya, Sovyetlerin toprağının dörtte üçünü ve nüfus olarak da yarısını elinde tutmuştu. Mayıs 1997 yılında Yeltsin NATO⁵ antlaşmasına imza attı. Merkezinde daimi bir Rus varlığı bulunacak, NATO'nun yeni üyelerinin topraklarına birlikler ve füzeler yerleştirilmeyecek ve bütün önemli kararlarda Rusya'ya danışılacaktı. (Kotz ve Weir, 2012).

Devlet Başkanı Boris Yeltsin'in 31 Aralık 1999'da istifa etmesinin ardından Putin, yapılan başkanlık seçimlerinde %50'nin üzerinde oy alarak, ilk turda devlet başkanı seçildi. 7 Mayıs 2008'de görev süresi sona erince yerini yeni devlet başkanı Dimitri Medvedev'e bıraktı. Böylelikle kendisi de Rusya'nın başbakanı oldu. Putin'in amacı ülkeyi bir arada tutabilmek ve Kremlin'i politik kararların gerçek merkezi yapmaktı. Halk Putin'e büyük oranda destek oldu ve Boris Yeltsin devlet başkanlığı görevinden 6 ay önce istifasını vererek 2000 yılı Mart ayındaki devlet başkanlığı seçimlerini Vladimir Putin'in kazanmasına bir nevi katkıda bulundu(Onay, 2007, Kotz ve Weir, 2012, Hosking, 2011).

2.9 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

Mekânsal biçimlenme dönemlere göre yön değiştirmiş, bu değişimin en büyük sebebi ise yönetimin politik tutumları, ideolojileri ve kişisel yargıları olmuştur.

⁵ NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü. (North Atlantic Treaty Organization) 4 Nisan 1949'da 12 ülke tarafından imzalanan Kuzey Atlantik Antlaşmasına dayanarak kurulan ve farklı dönemlerde 16 ülkenin daha katıldığı uluslararası askeri ittifak.

Liderlerin değişen politik tutumları, düşünceleri dönem içerisinde halk üzerinde de hissettirilmeye çalışılmış, yetersiz kalınan zamanlarda halka bazı düşünce sistemleri zorla dayatılmaya çalışılmıştır. Bu değişimler halk üzerinde bir takım izler bırakmış değişen yönetim şekillerine ayak uydurmak zorunda bırakmıştır.

Bu değişimin net bir biçimde görülebilmesi için Sovyetler Birliği'nin sosyo-ekonomik ve siyasal yapılanmasından bahsedilmiş, liderlerin hayatları, politik hedefleri ve siyasi yaşantıları aktarılmıştır. Bu nedene bağlı olarak Sovyetler Birliği'nde yaşanan 3 farklı rejimin ve bu rejimler içerisinde sosyalist düzenin yaşattığı farklı yönetim şekilleri ele alınmıştır.

Çarlık Rusya'sının yaşamış olduğu feodal yönetim, feodalizmin yıkımı ile gelen sosyalizm, bütün Sovyetler Birliği'nde son derece etkili bir biçimde hissedilmiştir. İlerleyen yıllarda sosyalizmin yaşandığı tüm Sovyetler Birliği ülkeleri, değişen yönetim ile birlikte farklı bir politika yaşamış, politikaya yön veren liderler beraberinde farklı ideolojiler taşımıştır. Her dönemin bir birinden farklı bir şekilde hissedilen politikası mimari yapılar üzerinde de görülmüştür.

Liderler, halka iletilecek mesajlarda mimariyi araç olarak kullanmışlar, kendi ideolojileri doğrultusunda politik farklılıklar içerisinde mimariye yön vermişlerdir. Sosyalist dönemde de değişen iktidarlar konut üzerinde farklı ekonomi politikaları uygulamışlardır. Bu duruma örnek olarak: Stalin döneminde uygulanmış olan mimari yapıların büyüklüğü, gösterişi ve insanlar arasındaki sınıf ayırımı aslında başka bir değimle feodalizmin geri gelmesiydi. Kruşçev dönemindeki sade ve yalın yapılar, Kruşçev'in kişiliğini ve politikasını yansıtır nitelikteydi. Brejnev dönemindeki büyük keskin yapılar ise, Brejnev'in gücü ve gösterişi "Stalin" olarak adlandırmasından kaynaklanmıştır. Gorbaçov'un ise döneminde uygulamış olduğu yeniden yapılanma politikası, mimaride mevcut konut yapılarının üzerine birer kat çıkılması olarak eşleştirilmiştir.

BÖLÜM III

MOSKOVA'DA KONUT VE KONUT ÜRETİMİ

Rusya Sovyetler Birliği'nden önceki Çarlık Döneminde oldukça çalkantılı bir süreç yaşamış, dönemin siyasal olayları ve sosyal yapılanmalarının izleri toplum üzerinde olduğu kadar topluma hizmet eden yapılarda da yoğun şekilde görülmüştür. Sovyetler Birliği'nin kurulmadan önceki Çarlık döneminde Feodal yönetim yaşanmış, ardından da ülkede sosyalist sistem yaşanmıştır. Barınma her iki dönemde de halkın en büyük sorunlarından biri olmuştur.

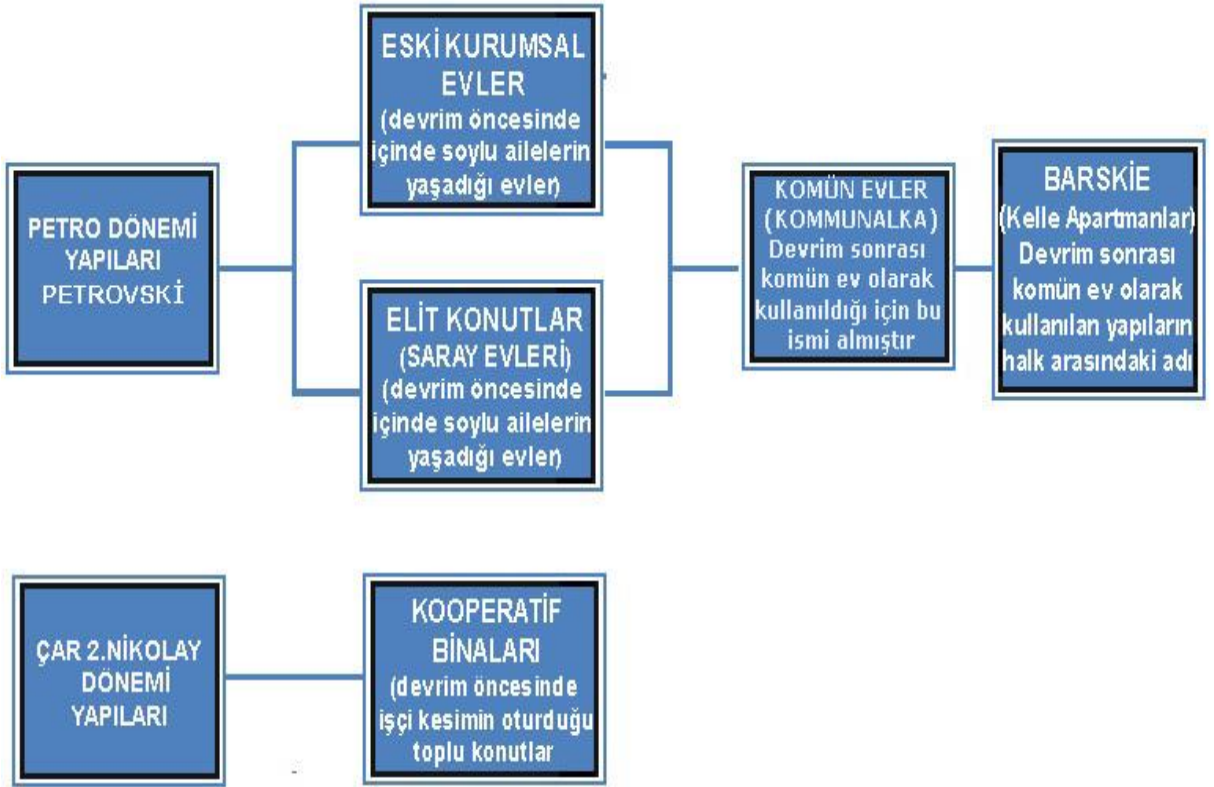
Bu bölümde, Çar Döneminde, Sovyetler Birliği'nde ve günümüzde uygulanan farklı politikaların mimariyi ne şekilde etkilediği, dönemlere göre nasıl yön değiştirdiği incelenmiştir. Mutlak Monarşinin yıkılıp yerine Sovyetler Birliği'nin kurulması ile uygulanmaya başlanan sosyalizm, Sovyetler Birliği Dönemi'nde 7 farklı başkanlık süreci geçirmiştir. 7 farklı liderlik ve 3 farklı rejim süreci geçiren ülkenin konut yapıları araştırılmıştır. Çarlık Döneminden başlayarak Lenin, Stalin, Kruşçev, Brejnev ve Gorbaçov Döneminin konut yapıları seçilmiştir. Bu liderlerin döneminde yapılmış olan en etkili konut yapıları incelenmiştir. Mekânsal biçimlenmenin politik doğrultuda konut mekânları üzerindeki etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. Mekânsal yapılanmada doğrultusunda bu mekânlardaki değişim ve dönüşüm ele alınmıştır. 3 farklı dönemde üretilen konutların son durumları incelenmiş, geniş bir literatür taraması yapılmış ve yerinde gözlem yapılarak elde edilen veriler ışığında dönemin konut yapıları ile ilgili anket çalışması yapılmış, alınan cevaplar tablolama yöntemi ile değerlendirilmiştir.

3.1 1917 ÖNCESİ KONUTLARI

Çarlık döneminde Rus soylularının bolluk içinde yaşarken, halkın sefaletle olan mücadelesi gittikçe içinden çıkılmaz bir hal almıştı. Üstelik soylu kesim saray

evlerinde yaşarken halk barakalarda yaşamaktaydı. Bu durum devrim sonrasında tersine dönmüştür.

Burjuva kesiminin yaşamış olduğu yavru sarayı andıran evlere Şekil 3.1'deki şemada aktarıldığı gibi Çarlık Dönemi'nde yapılmış olan, Eski kurumsal Evler, Elit Evler ve Saray Evler denmekteydi. Bu yapılar Çar II.Petro döneminde yapıldığı için "Petrovski" olarak da adlandırılır(Podşivalenko ve Rumyahtsev, 1960).

Şekil:3.1 Çar Dönemine Ait Yapıların Tanım Şeması
(Kaynak: Nermin Azizzade. J. - 15.12.14)

18.yy ve 1917 yılları arasında yapılan Petrovski yapıları, çoğunlukla Moskova'nın merkezinde ve St. Petersburg'da yer almaktadır. İçlerinde saray hanedanı, tüccar ve zengin ailelerin üyelerinin oturduğu soylu evleri 1917 Devrimi'nden sonra komün evlere dönüştürüldü (Rusçası Kommunalka (коммуналка)) ve kullanılmaya başlandı. Mevcut büyük odalar perde, duvar veya başka bir bölücü aparatla bölünüp fazladan bir oda yaratıldı ve birden fazla ailenin kullanımına açıldı(Podşivalenko ve Rumyahtsev, 1960).

Çarlık dönemi yapılarının içerisinde en büyük ve en görkemli olanları Elit Evler (saray evleri) idi. Devrim sonrasında içinde 60 kişiyi barındırabilecek büyüklükte olan bu yapılar son derece görkemliydi. Yapılar kendi içerisinde farklılık gösterebilmekteydi. Bazılarının çatılarında ahşap, bazılarında ise metal kullanılmıştı. Bir diğer adıyla Petrovski olarak da bilinen bu evlerin en önemli özelliği geniş olması ve tuğla duvarlardan yapılmış olmasıdır. Yapılar içerisinde bazılarının tavan yüksekliği 2.40, bazılarının ise 3.40'tı. 1. Katlardaki odaların tavanları ahşap, üst katların tavanları ve çatısı ise metal kirişlerden oluşmaktadır.

Çar 2.Nikolay döneminde, 1900 yılı başlarında yapılmış olan Kooperatif Binalarıdır. Bu evler de soylu ailelere ait olmayan, sıradan insanları barındırmaktaydı. Birkaç varlıklı kişinin bir araya gelip yardım amaçlı, ortaklaşa yaptıkları bu binalar, ortak oturma alanları, ortak banyoları ve garajları da içinde barındırmaktaydı(Rubanenko, 1981).

3.2 LENİN (1917-1924) VE STALİN (1924-1953) DÖNEMİ KONUTLARI

1917 Devriminde geniş çaplı bir yağmalama ve tahrip yaşanmıştı. Orta ve yüksek gelirli insanların mülkiyetleri, özellikle de konutlar hedef alınmıştı. Söz konusu kesimin yaşam biçimleri bir daha eski haline dönmeyecek kadar sarsılmıştı. Bütün konutlar zapt edildi ve içerisinde yaşayan insanlar evlerini terk etmek zorunda bırakıldı. Bu devrim işçi ve köylü devrimiydi ve burjuvalar için hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı. Çarın devrileceği haberini alanlar ülkeyi terk etmişti. Geride bıraktıkları mülkiyetlerinin içleri de harap edilmişti. Boş kalan evler Devrimin hemen ardından geçici hükümet kurulunca gündeme alındı. Ve önder Lenin'in kararıyla açıkta bulunan halkın konut sorununa çözüm arandı(Rubanenko, 1981).

Ülke göç aldığı, insanların iç savaş sırasında evleri zarar gördüğü ve evsiz kaldığı için ciddi oranda barınma sorunu vardı. Pek sağlıklı ve güvenli olmasa da geçici süreyle halk için bir çözüm bulundu. Devrim öncesinde soylu bir ailenin yaşadığı evlere 20 aile sığınarak konut problemini çözülmeye çalışıldı. Çar döneminde yapılmış olup içinde saray üyelerinin ve asil soyluların oturduğu bu

devasa evler, Bolşevik devriminden sonra aile üyelerinin evlerini terk ederek kaçmalarıyla beraber, halkın yeni sığınma evi haline gelmiştir. Ve ilerleyen zamanlarda ülkedeki saray evleri bu şekilde komün evleri olarak kullanılmaya başlandı(Milner ve Dejevskiy, 1993, Rubanenko, 1981). Günümüzde bu evlerde hala yaşamını devam ettiren çok sayıda insan var. Bir kısmında hayat devam ederken bir kısmı da açık arttırma ve internet üzerinden servet fiyatına satılmaktadır. Devasa büyüklükte ve tarihin izlerini yansıtıyor olması bu konutları değerli kılmaktadır. İlerleyen zaman içerisinde komün evlerden örnek alınarak, içinde Sovyet yurttaşlarının yaşadığı sosyal düzenin aynası olan komün konutlar, apartmanlar yapıldı.

3.2.1 Komün Evler

Ülkenin kalkınması için hükümet tarafından planlanan ilk beş yıllık dönemde inşaat teknolojisinin ilerlemesi hedeflenmişti. Bu dönemde ülkede önemli bilimsel ve potansiyel inşaatı öncü seviyeye ulaştırmak için çok iyi bir alt yapıya ihtiyaç vardı. İnşaat sektörünün gelişip kalkınması neredeyse her şeyden önce gelmekteydi. Ülkenin sanayileşmesinde, kitlesel inşaatla, büyük sanayi kompleksleri ve yeni yerleşimler ortaya çıktı. Magnitorski, Komsolski, Na-Amure, Zaporojye, Berezniki ve Leningrad'a bağlı küçük bölgelerde yeni yaşam alanlarının gelişimi için temeller atıldı. Ayrıca, Moskova'nın merkezinde de yenileme çalışmaları başlatıldı (Ermolov, 2010, Aleksandroviç, 2009).

Yüksek bütçeli binaların yapımı uygun bulunmamaktaydı. Savaş sona erdiğinde fabrika, konut, ticari bina gibi yapılara ihtiyaç vardı ama bunların yapımını gerçekleştirebilmek için güçlü bir ekonomiye ihtiyaç duyulmaktaydı. Özellikle, konutlara, savaş sonrası ülkeye geri dönüşler nedeniyle daha çok ihtiyaç duyulmuştu. Bununla birlikte Rus mimarlar ilerleyen zamanlarda ciddi problemlerle karşı karşıya kaldılar. Bunların başında kaynak yetersizliği fonksiyonel çözümlere ihtiyaç duyan yerleşim aciliyeti ve bununla ilgili uygulama problemleri geliyordu. İlk uygulama örnekleri konut ihtiyacına yönelik oldu(Kırcı, 2013).

Kentlere yoğun göçün başlamasından dolayı 1920 ortalarında var olan toplu konutlara, diğer bir deyimle çarlık döneminde kullanılmış toplu konutlara veya diğer adıyla kooperatif binalara yerleşmeler başladı. 1918 yılında halkın barınma problemi “devrimci konut paylaşırma” adı altında çözülmeye çalışılmıştı. İşçiler, yaşadıkları yerlerden alınıp devrim öncesinde elit evler veya kurumsal yapılar olarak bilinen yeni adı ile komün evlere yerleştirildiler. Birbiriyle bağlantılı olan yüksek tavanlı evlere işçi kesimi kendi arasında “Kelle Apartmanlar” (Barskie) demeye başladılar. İşçi kesimi, bir zamanlar saray hanedanının oturduğu devasa ve yavru sarayı andıran bu evlerde yaşayacaklarını öğrendiklerinde verdikleri tepkiyi belli edercesine Barskie dediler. Ev sakinleri için mutfak, banyoyu ve koridoru tanımadıkları insanlarla ortaklaşa kullanmak oldukça rahatsız ediciydi. Bu zor durum aileler arasında sürekli olarak tartışmalara yol açmaktaydı. Yine de bu evlere durmadan yeni insanlar yerleştirildi ve burada yaşayanların sayısı her geçen gün arttı. 5 Ailenin 2 odalı bir eve sığınarak hayatını devam ettirmeye çalışması aslında tam anlamıyla bir kaostu(Ermolov, 2010, Aleksandroviç, 2009, Smith, 2010).

1926 yılında 1 yetişkin üzerine düşen yaşam alanı memurlar için 6,9 m², işçiler için 4,9 m² ve diğer insanlar için 6,1 m² idi. Bu sayılardan fazlasına sahip olan insanlar başkaları için yanlarında yer açmak zorundalardı. Hükümet insanları buna zorlamıştı ve bu hiç de alışık olmayan bir durumdu. Birçok insan tanımadığı ailelerle evlerini paylaştılar ama durum sanıldığı kadar kolay olmadı. Çünkü herkesin çeşitli alışkanlıkları ve kendine göre haklı sebepleri vardı. Özel yaşamın ihmali, saygısızlık, hırsızlık, kişisel saldırılar üst üste ülkede yaşanmaya başladı, yönetimin doğru bir karar vermediği anlaşılmıştı(Ermolov, 2010, Aleksandroviç, 2009, Smith, 2010).

Şekil 3,2 ve 3,3 te görüldüğü gibi devasa bir giriş ve koridora sahip olan evlerde önceleri sadece tek aile yaşamaktaydı. Devrim sonrası uzun ve büyük olan koridorlar dahi bölünerek odalara dönüştürüldü.

Şekil 3.2: Komün evinin girişi
(kaynak:www.thevillage.ru – 15.07.14)

Şekil 3.3: Komün evinin koridoru
(kaynak:www.thevillage.ru – 15.07.14)

Yapıda bulunan her odada bir, bazen de iki aile ikamet etmektedir. Koridor, mutfak ve banyo ortaklaşa sırayla kullanılmaktadır. Şekil 3.4-3.5. Her ailenin kendine ait bir evyesi, buzdolabı ve ocağı mevcuttur. Buzdolapları genellikle bir kilit yardımıyla dışarıdan açılıma engellenmiş durumdadır.

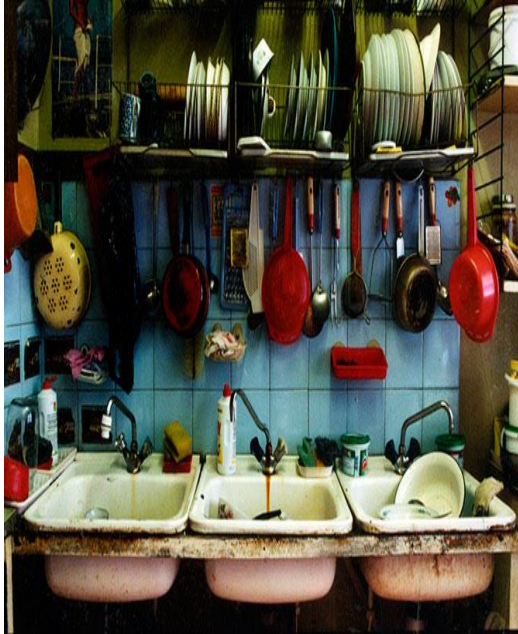

Şekil 3.4: Komün Dairelerin Mutfağı
(kaynak:www.fresher.ru – 15.07.14)

Şekil 3.5: Komün Dairelerin Mutfağı
(kaynak:www.fresher.ru – 15.07.14)

Şekil 3,6 ve 3,7’de de görüldüğü gibi aynı anda tüm ev halkının veya iki ailenin de yemek yemesi neredeyse imkânsızdır ve alan kullanıma uygun değildir. Aynı şekilde, banyo da sırayla kullanılmaktadır. Bazı evlerde her katta banyonun bulunmaması evin içinde uzun kuyruklara sebebiyet vermektedir. Çoğunlukla evlerin her katında tek bir lavabo ve tek bir tuvalet mevcuttur. Her aile banyo eşyalarını ve havlularını odalarında tutmaktadır. Mutfağın bir kısmı şekil 3,7 de görüldüğü gibi çamaşır kurutmak için kullanılmaktadır. Yapıda bulunan balkonlar kapatılarak odalara dâhil edildiği, ya da kışın soğuk depolama amacı ile kullanıldığı için çamaşır asmak için mutfak, koridor ve oturma alanları kullanılmaktadır.

Şekil 3.6: Mutfak lavaboları
(kaynak:www.fisher.ru – 15.07.14)

Şekil 3.7: Diğer katın ortak mutfağı
(kaynak:www.fisher.ru – 15.07.14)

Komün dairelerin Sovyetler Birliği dönemindeki durumu Şekil 3.8 ve 3.9’da görülmektedir.

Şekil 3.8: Komün Evi
(kaynak:www.ma-zaika.ru – 05.02.15)

Şekil 3.9: Komün Evi
(kaynak:www.snob.ru – 15.07.14)

Komün evlerde yaşanan bütün olumsuzluklara ve yetersiz olan alanlara rağmen bina sakinleri kendi imkânları dâhilinde kendilerine sanat ve kültür alanları yaratmışlardı. Daha çok Saray Evleri veya Elit Evler gibi büyük olan yapılarda rastlanan durum, devrim sonrası buralara yerleşen kişiler tarafından oluşturulmuştu. Boş koridor sonları, merdiven altları, kapalı balkonlar veya salonların bir kısmı kütüphanelere dönüştürülmüş, okuma alanları yaratılmış, hatta piyano ve diğer müzik aletleri yerleştirilmişti. Bina sakinleri buraları sırayla ve anlaşmalı şekillerde kullanmakta ve destek sağlamaktaydı(Ermolov, 2010, Aleksandroviç, 2009, Smith, 2010).

3.2.2 Stalinkalar

1917 Devriminden hemen sonra Lenin Döneminde hükümet, halka iletilecek mesajlar için mimariyi ve sanatı kullanmak istedi. Devrim tasarım mesleğini farklı programlarla tanıştırmıştı. Politik yönden cahil olan nüfus eğitilmeli toplum hayatı yeniden organize edilmeliydi. Kadınların işgücüne katılımlarının sağlanabilmesi için rahatlamasını sağlayacak kollektif yaşam biçimleri başlatılmalıydı. Bu yüzden de

kadınların çocuk bakmak ve ev işleriyle uğramalarını en aza indirmek için ortak kullanım alanlarına ihtiyaç vardı. (Hosking, 2011, Ermolov, 2010).

Kısıtlı olan para ile mümkün olduğu kadar çok sayıda ekonomik konutların yapılması gerektiği açıkça ortadaydı. 1925 yılında bir yarışma programı⁶ açıldı ve projelerin 750-800 kişilik konut sitelerinin yapılması hedeflendi. Yemekhane, çamaşırhane, mutfak, aktivite alanları ve kamusal servislerin sitenin içinde tasarlanması istenmişti. Konut tasarımı için düzenlenen yarışmadan hemen sonra bir yapı komitesi⁷ oluşturuldu. Bu komite Sovyetler Birliği'ndeki konut sorunlarını, arz ve talepleri belirledi. Bunları şöyle özetlemek mümkündür: Ekonomiye katkı için yeni konut fikirlerine duyulan ihtiyaç, prefabrikasyon ve endüstrileşmeden yararlanılması, ekonomiden kaynaklı küçük, ekonomik planlara eğilim, banyo, mutfak ve dolapların boyutlarının küçülmesi, aydınlatma, çift havalandırma ve çift cepheye özen gösterilmesi, eski yapılarda bulunan yaşam alanlarının dışındaki mekânların küçültülmesi(Çelik, 1970).

“Hücreler çok ışık almak gayesi yüzünden iki katlı bir oturma odası ve 2 yatak odasından meydana gelirler. İki katlı hücrelerin giriş katında genellikle mutfak, oturma odası, ikinci katta ise tuvalet ve yatak odası bulunur. Bir koridorun iki yanına sıralanmış olan hücrelerin bazılarının balkonları, bazılarının da çatı bahçeleri (roof-garden) vardır” (Çelik, 1970:42).

Hiçbir şey planlandığı gibi gitmedi. Dönemine göre lüks sayılan bir konutun kapasitesi 750-800 kişilikti. Ama konut ve barınma ihtiyacı olan insanların sayısı bir milyona yaklaşmıştı. İlk olarak daha çok insanın daha az masrafla konut ihtiyacını karşılamak gerekmekteydi. Bu daha acil ve önemli bir konuydu.

“1926 yılı itibariyle Sovyet Birliğindeki 147 milyon insanın %82 si 1914 dekenden %5,5 daha fazla – taşrada yaşıyordu. Köylü hanelerinin sayısı erkek çocuklarının baba evinden ayrılma isteğinden dolayı hızla artıyordu. 1914 de 18,7 milyon olan hane sayısı 1927 de yaklaşık olarak 2 milyonu bulmuştu” (Smith, 2010:174).

İnsanlar devrim ve savaş sonrası evlerini terk etmiş ve kaybetmiş durumdaydılar. Sığınmaya ve aile geleneklerin devam ettirmeye ihtiyaçları vardı. Ama bu komün

⁶ Hükümet tarafından açılan halkın isteklerine cevap vereceği düşünülen sadece konutu kapsayan proje tasarım yarışması

⁷ Bir grup yüksek mimar, mühendis ve tasarımcının oluşturduğu karar merceği, jüri.

dairelerde pek mümkün değildi. Hijyen, huzur ve özel hayat yoktu ve insanlar bu durumdan oldukça şikâyetçilerdi(Çelik,1970, Smith, 2010).

“Pratikte beş yıllık plandan dolayı ortaya çıkan konut krizi böyle planların uygulanamayacağı kadar ani ve ciddi bir krizdi. Bu yüzden kentlere göç eden milyonlarca göçmen hiçbir cinsiyet ayırımının olmadığı, herkesin mutfağı, banyoyu ve koridoru ortaklaşa kullandığı; bazen bir ailenin bir odaya ya da geniş bir odanın bir bölümüne yerleştiği apartmanların içine sıkıştılar. Zengin ve kültürlü olanlar hane içi şiddet, küfür ve daha önce hiç yaşamadıkları kötü hijyen koşullarına maruz kaldılar”(Hosking, 2011:656).

İlerleyen zamanda hijyen ve sağlık ile ilgili, evlerde uyulması beklenen talimatlar belirlendi. Komün apartman sakinlerinden koridorları düzenli olarak süpürmeleri, kirli çamaşırlarını mutfak lavabosunda yıkamaktan sakınmaları, tükürük hokkalarını her gün boşaltmaları istendi. Hatta neredeyse buna zorlanıldı(Hosking, 2011).

Şehirdeki mevcut konut sayısı göç eden halkı barındırabilecek yeterlilikte değildi. Sovyetler Birliği sayısız darbe girişimi, devrim ve iç savaş geçirmişti. Kişi başına düşen m² sayısı 1920 yılı sonlarında 5.6m² ile 3m² arasında oynuyordu. İlerleyen yıllarda Sovyetler Birliği'nin kalkınması ve ekonomik gelişmenin sağlanmasıyla birlikte konut planlanması üzerinde daha çok durulmaya ve bu durum daha da önemsenmeye başlandı(Çelik, 1970). İlerleyen yıllarda Stalin döneminin Stalinka olarak bilinen konut yapıları tüm Sovyetler Birliği ülkelerinde görülmeye başlandı.

Sıradan, açık turuncu renkte tuğla veya kırmızımtırak mineral panellerden oluşan yüksek tavanlı yapılar Stalin döneminin en bilindik yapılarıdır. Kaplama malzemesi olarak çoğunlukla mermer parçaları kullanılmıştır. Bu yapılar Kremlin kulelerini andıran ama daha sade ve basit kulelerle süslenmişti. Bu yapılar Stalin döneminde yapıldığı için “Stalinka” ismini almış, ilk olarak 1930’larda ortaya çıkmaya başlamıştır. Stalinka’ların içerisinde tek tip konutların yanı sıra özel konutlar da vardı. Tek tip olanları görsellikten uzak, daha çok işlevsel karaktere sahipti. Dış duvarlarda düz, vasat, standart alçı süslemeler mevcuttu. İki ya da üç odalı evler sıradan gözükse de, komün hayatı yaşayan halk için oldukça lüks ve konforlu olarak nitelendirilmişti. Diğer özel planlı projeler ise konut kompleksiydi.

İçinde her türlü ihtiyacı karşılayacak hizmetler vardı. Daha konforlu daha geniş, kişiye özel daireler yaratılmıştı. Ama bu daireler halka değil, üst rütbeli devlet çalışanlarına tahsis edilmişti(Smith,2010, Rubanenko, 1981).

30'lu yıllarda geleneksel taş ve ahşap konstrüksiyondan çelik ve betonarme kullanımına geçildi. Böylelikle bir dizi çelik ve betonarme üretimi yapan fabrikalar kuruldu. 10 Temmuz 1935'de Komünist Partisi'nin kararıyla Moskova'nın yeniden yapılanması için genel imar planı tasarımı kabul edildi. Bu tasarıda, şehir merkezine çok sayıda yeni binaların yapımı, Moskova nehrinin Volga nehri ile birleştirilmesi için kanal yapımı, yeni köprüler, nehir rıhtımı boyunca 40 km uzunluğunda granit döşenmesi, bulunmaktaydı. Yine aynı yıl ulaşım sorununun çözmek amacıyla metro yapımına başlandı ve bu yapı Dünya Mimarlık Tarihine geçti. Her istasyona yüksek kalitede bir tema işlendi. Birçok istasyonda mimari, heykel ve resimler yapıldı. Benzer planlar diğer Cumhuriyetlerin başkentlerine de uygulandı. Bu dönemde konut binalarında özellikle de sosyal binalarda bazı mimarlar, mimaride anıtsallığa, süslemeciliğe ve aşırı derecede dekoratif detaylara yer vermekteydiler. Bu dönemde Sovyet yönetimi, inşaatçılardan mümkün olduğu kadar ucuz, komünal olmayan, yani aileler için uygun yerleşimli projeler talep etti. İlk hedef panel karkaslı inşaatın uygulanması oldu. 1948-1951 yılları arasında ilk 8 - 10 katlı karkas konut binaları M.V.Posohin, A.A.Mndoyants ve V.P.Lagutenko tarafından Moskova'da yapıldı (Rubanenko, 1981). Şekil 3.10 - 3.11

Şekil 3.10: Stalin Dönemi Konut Binası Moskova
(Kaynak:www.livejournal.com)

Şekil 3.11: Stalin Dönemi Konut Binası Moskova
(Kaynak:www.livejournal.com – 02.12.14)

Savaş yıllarında sanayi ve sosyal toplum mimarlığı askeri amaca tabii kılındı. 60'lı Yılların başında tüm ülkede, gelişmiş kapitalist ülkelerin seviyesine ulaşmak için bilimsel enstitüler, yüksek ve orta seviyeli özel meslek edinme kurumları, bilimsel politika, inşaat ve mimari alanlarında yüksek dereceli uzmanlar yetiştirmek için planlamalar başlandı. Bu alanlardaki boşlukları doldurmak için özel eğitim kurumları ve yükseköğrenim merkezleri kuruldu. Mümkün olduğu kadar konut yapılarına önem verildi. Şekil 3.12 de görülen yapı bu dönemde Stalinka'lara örnek sayılabilecek bir konut örneğidir.

Şekil 3.12: Stalin Dönemi Konut Binası Moskova

(Kaynak:www.livejournal.com – 02.12.14)

Stalin döneminde halkın bitmeyen konut problemini çözmek için birbirine benzeyen ama görsellikten de ödün verilmeyen konut yapıları yapılmaya başlandı. Stalin döneminin sonlarına doğru kısıtlı olan para sebebi ile görsellikten az da olsa ödün verilmeye başlandı. Daha sade daha gösterişsiz konut yapılarına geçildi. Şekil 3.13.

Şekil: 3.13 Stalin Dönemi Konut Daireleri

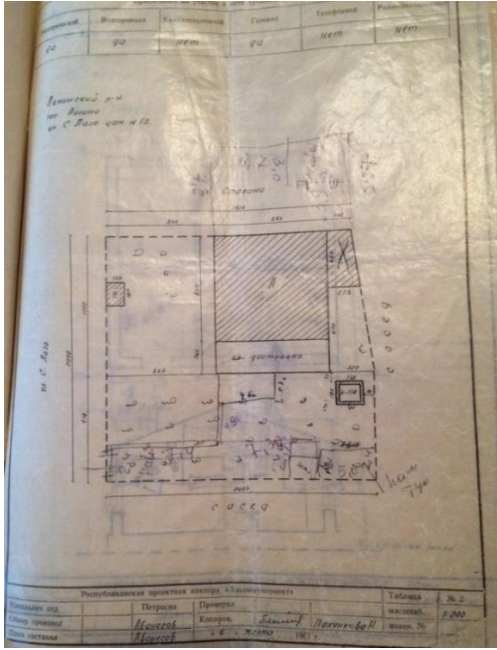
(Kaynak:www.expertoza.com – 02.11.14)

Eski dünyayı yıkıp yeniden inşa etme duygusu içerisinde bulunan mimarların bir kısmı sosyalist toplumun kent karşıtı küçük topluluklar halinde yayılması gerektiğini düşünürken, diğer çoğunluğu oluşturan kısım ise şehirlerin yeniden tasarlanmasının yeni bir sosyalist toplum yaratacağını belirtmişti. Buna karşılık olarak da Çağdaş Mimarlar Topluluğunun⁸ en köklü üyeleri çamaşır, yemek, tamir, sosyal aktivite gibi en temel ihtiyaçların ortaklaşa ve tek bir merkezden kullanılacak bir “Komün Apartman” (Komün Konut) hayali kurdular. Kadınların sıkıcı ve ağır işler ortadan kalkacaktı. Herkesin ayrı, ama diğer aile üyelerine yakın olan bir yatak odası olacaktı. Çocuklar ailelere yakın ama ayrı bir yerde çocuk uzmanlarının gözetiminde, aileler ise kafeterya ve komün yemek alanlarında beraber yemek yiyebilecekti(Hosking, 2011).

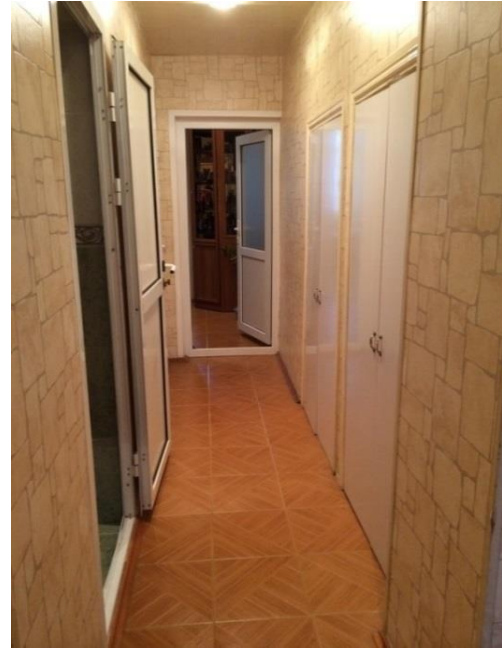
⁸ Stalin döneminde bir grup Sovyet Mimarlığının öncü mimarları sayılan kişileri bir araya gelerek oluşturduğu bir topluluk

Stalinka Dairesi Örneği.

Şekil 3.14 de projesi görülen daire Moskova'da Stalinka apartmanında bulunmaktadır ve 1930'lu yıllarda yapılan ilk Stalinka örneklerindedir Yapı 5 katlı olup her katta 2 daire, her daire de 3 odadan oluşmaktadır. Daire sahiplerinin çoğu kendi dairelerinde bir takım yenileme çalışması yapmışlardır. Şekil 3.14, 3.15, 3.16, 3.17. Koridor ve salonun bir kısmı küçültülerek mutfığa dâhil edilmiştir. Daire sakinleri yapılan görüşmelerde mutfığın dar ve kullanışsız olmasından dolayı bu tadilat çalışmasını yaptıkları belirtmiştir.

Şekil 3.14: Bir Stalinka Dairesi Projesi
(* .20.08.14)Guliyev ailesinden elde edilmiştir

Şekil 3.15: Stalinka Dairenin Koridoru
(* .20.08.14)Guliyev ailesinden elde edilmiştir

Şekil 3.16: Stalinka Dairenin Mutfağı
(* 20.08.14 Guliyev ailesinden elde edilmiştir)

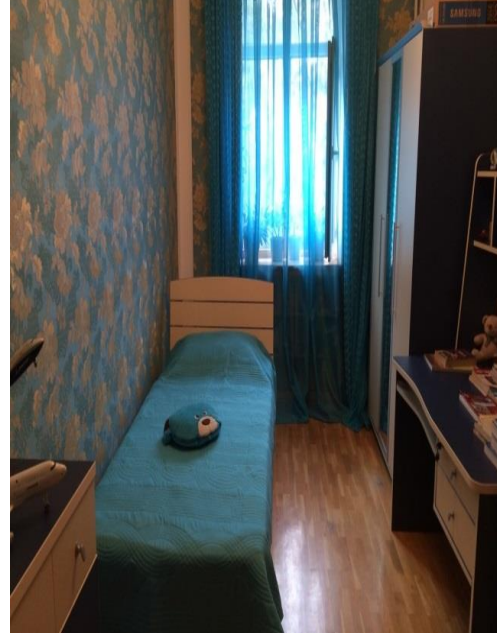

Şekil 3.17: Stalinka Dairenin Odası
(* 20.08.14 Guliyev ailesinden elde edilmiştir)

Dairede ısınma işlemi kalorifer ile yapılmaktadır. Küçük dekoratif süslemelerin dışında dairede tüm iç kapılar da değişmiştir. Şekil 3.18- 3.19. Diğer ve çoğunlukta olan kısım evlerinde önemli değişiklikler yapmıştır. Maddi güce sahip olanlar yan daireyi de satın alarak kendi dairesi ile birleştirmiş ve daireyi büyütüştür.

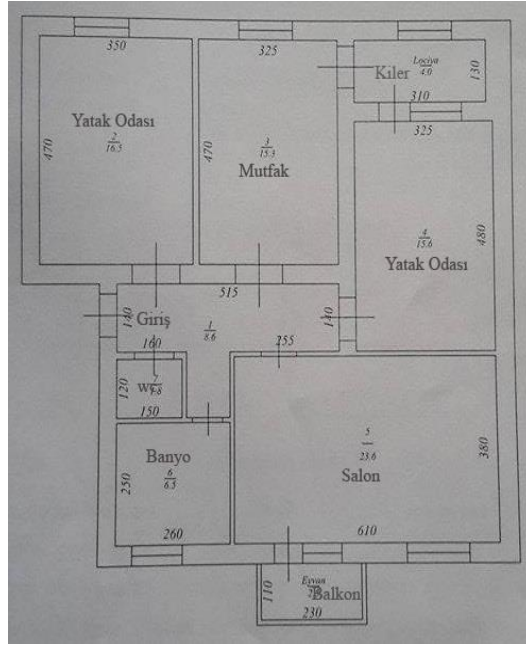
Şekil 3.18: Stalinka Dairenin Salonu
(* . 20.08.14 Guliyev ailesinden elde edilmiştir)

Şekil 3.19: Stalinka Dairenin Odası
(* . 20.08.14 Guliyev ailesinden elde edilmiştir)

Stalinka Dairesi Örneği

Bir diğer Stalinka örneği olan yapı 1930'lu yılların sonlarında yapılmış olup Moskova'da bulunmaktadır. Daire ilk günkü halini korumakta, 3 ayrı odadan, bir mutfak, banyo, tuvalet bir balkon ve bir adet kiler amaçlı kullanılan kapalı balkondan oluşmaktadır. Şekil 3.20

Şekil 3.20: Stalinka Projesi

(* - 20.08.14 Yusevoviç ailesinden elde edilmiştir)

Yapılan görüşmelerde daire sahipleri ışığın yetersiz olmasından dolayı aydınlatma elemanlarına ihtiyaçları olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan tadilatla asma tavan ve spot uygulaması yapılmıştır. Şekil 3.21 ve 3.22.

Şekil 3.21: Stalinka Dairenin salonu

(* - 20.08.14 Yusevoviç ailesinden elde edilmiştir)

Şekil 3.22: Stalinka Dairenin salonu

(* – 20.08.14 Yusevoviç ailesinden elde edilmiştir)

Dairedeki tüm kapılar, parke döşemeleri ve ahşap mobilyalar ilk günkü özelliğini korumaktadır. Şekil 3.23 ve 3.24.

Yapılan görüşmelerde daire sahipleri aşırı yağmur ve fırtınalı havalarda dış duvarların su aldığını ifade etmişlerdir. Pencere dipleri, balkon kapısı ve dış duvarlardan içeriye su sızdığını ama maddi yetersizliklerden dolayı henüz bir tadilata giremediklerini belirtmişlerdir. Daire sahiplerine neden hala burada ikamet ettikleri sorulduğunda çoğunluk, dairesinin kendisine ait olduğunu, yapının genelinden oldukça memnun olduğunu, küçük tadilatların dışında hiçbir şeye ihtiyaç duymadıklarını ve bu yapıların Stalin döneminden kaldığı için oldukça prestijli ve aynı zamanda dayanıklı olduğunu vurgulamıştır.

Şekil 3.23: Stalinka Dairenin Mutfağı
(*.- 20.08.14 Yusevoviç ailesinden elde edilmiştir.)

Şekil 3.24: Stalinka Dairenin Koridoru
(*.- 20.08.14 Yusevoviç ailesinden elde edilmiştir.)

3.2.2.1 Yedi Kuleler

2.Dünya Savaşı sırasında 1700 şehir 70 binden fazla köy ve kasaba harap edilmişti. Bu sebeple 1943 yılında 2.Dünya Savaşı sırasında işgalden kurtulan azat edilmiş bölgelerde sosyal mekânların ve sanayi kurumlarının onarımı başlamıştı. Yıkılan ve harap edilen yerlerin onarımı ve yeniden yapılanması için mimar komiteleri kurulmuştu. 2.Dünya Savaşından zaferle çıkılması, vatanseverlik ve zafer coşkusu anıtsal yapılarda zaferin yansımaları kolayca göstermektedir. Sadece sosyal yapılarda değil konut inşaatında ve sanayi inşaatında da zengin dekoratif süslemeler görülmekteydi. 1940'lı yılların sonunda da Moskova'da 7 kulelerin inşası ile Sovyet Mimarisinde yeni bir dönem başladı(Rubanenko, 1981, Aleksandroviç, 2009).

Stalin'in tarzını yansıtan ve Stalin mimarisi olarak da bilinen bu yapılar Moskova'nın merkezinde bulunmaktadır. Toplamda 7 yüksek binadan oluşan yapıların tamamı günümüzde hala ilk günkü gibi gösterişli ve göz alıcıdır. Rusçada "vısoki", yani "yüksek" olarak adlandırılan gösterişli yapılar, Kızıl Meydan ve

Kremlin Sarayı'ndan sonra Moskova'nın en çok bilinen simgeleridir. Yapılar içinde en ihtişamlı olanı, Sovyetler Birliği Döneminde Lenin Tepesi diye anılan, günümüzdeki adıyla Serçe Tepelerinde bulunan Moskova Devlet Üniversitesi Binasıdır. İkinci olarak, Ukrayna Oteli, Üçüncüsü Leningrad Oteli'dir. Dördüncüsü ünlü Dışişleri Bakanlığı Binası, Beşincisi ise, Sadovoye Kaltso üzerindeki Krasnaya Vorota (Kırmızı Duvar) semtinde bulunan Sovyet Ağır Sanayi Bakanlığı Binasıdır. Altıncı ve Yedinci bina ise, ilk kez görenlerin bu kadar gösterişli ve büyük bir yapının sadece konut olarak kullanıldığına inanmakta güçlük çektiği, Kotelniçeskaya Naberejnoj (nehir kıyısı) ve Kudrinskaya Meydanı'nda bulunan yapılarıdır(Monnier, 2006, Mimarlık ve Kent Dizisi -2, 2002)

Kuleler içerisinde en ihtişamlı olan 32 katlı 235 metre yüksekliğindeki Moskova Devlet Üniversitesi'dir. Yapının inşaatı 5 yıl kadar sürmüştür. Diğer 6 kulenin de hepsinde olduğu gibi Moskova Devlet Üniversitesi de tam tepesinde Sovyet yıldızı bulunmaktadır. Şekil 3.25 ve 3.26. Sovyet yıldızının bulunduğu ana merkez kuleyi çevreleyen küçük kuleler her açıdan görülebilmektedir. Yapı toplamda 240 m. yüksekliğindedir ve Moskova'nın Lenin Dağları olarak bilinen Serçe Tepeleri üzerine kurulmuştur. Yapı 1948-1953 yılları arasında yapılmış olup günümüzde hala ilk günkü gibi Moskova Devlet Üniversitesi olarak hizmet vermektedir ve Moskova'nın en büyük üniversitesidir(Rubanenko, 1981, Aleksandroviç, 2009, Mimarlık ve Kent Dizisi -2, 2002).

Şekil 3.25: Moskova Devlet Üniversitesi
(Kaynak:www.pangorod..ru – 18.12.14)

Şekil 3.26: Moskova Devlet Üniversitesi
(Kaynak:www.fotomoskva.net.ru – 30.09.14)

Kulelerden bir diğeri olan Moskova Dış İşleri Bakanlığı Binası, Moskova'nın merkezinde yer almaktadır. 27 katlı ve 170 metre yüksekliğindedir. Dışişleri Bakanlığı binasının mimarı Arkady Mordvinov ve Vyacheslav Oltarzhevsky'dir. Kulenin yapımına 1948 yılında başlanmış 1953 yılında tamamlanmıştır. Yapı hala ilk yapıldığı gün gibi Dış İşleri Bakanlığı olarak hizmet vermektedir. Kuleler yapım yılları olarak neredeyse aynı yıllara denk gelmektedir ve kulelerin nedeysenin inşaat aşamasında, 2.Dünya Savaşı sırasında esir düşen Alman askerleri işçi olarak çalıştırılmıştır(Rubanenko, 1981, Hmelniçkiy, 2013). Şekil 3.27

Şekil 3.27: Dış İşleri Bakanlığı Binası
(Kaynak:www.fotomoskva.net.ru – 30.09.14)

7 Kulelerin bir diğeri Ukrayna Oteli'dir. Yapı Moskova'nın merkezinde bulunmaktadır, 29 katlı ve 170 metre yüksekliğindedir. Kulenin inşaatına 1953 yılında Stalin ölmeden önce başlanılmış, öldükten 4 yıl sonra 1957 yılında Kruşçev Döneminde tamamlanmıştır. Yapı 2005 yılında 275 milyon dolara satıldı, Raddison Royal adını aldı ve yaklaşık 300 milyon dolar harcanarak tepeden tırnağa yenilendi. Eski Ukrayna, yeni Raddison Royal Oteli Moskova'nın en lüks ve en pahalı otellerinden biri olarak hizmet vermektedir (Rubanenko, 1981, Hmelniçkiy, 2013).
Şekil 3.28

Şekil 3.28: Ukrayna Otelı

(Kaynak:www.fotomoskva.net.ru – 30.09.14)

Diğer bir Stalin kulesi de yine Moskova’da yer alan Leningrad Otelidir. Şekil 3.29. Kule 32 katlı ve 137 metre yüksekliğindedir. Yapının inşaatına 1949 yılında başlanmış, 1952 yılında ise tamamlanmıştır. 2.Dünya Savaşı’nda esir düşen askerlerin yanı sıra, Komünist Gençlik Örgütü üyeleri gönüllü olarak yardım amaçlı binanın yapımında çalışmışlardır. Yapı oldukça uzun ve pahalı bir yenileme dönemi geçirmiş, 2008 yılında Hilton Moscow Leningradskaya ismiyle yeniden hizmet vermeye başlamıştır (Rubanenko 1981, Hmelniçkiy,2013).

Şekil 3.29: Leningrad Oteli

(Kaynak:www.fotomoskva.net.ru – 30.09.14)

Kulelerden bir diğeri 18 katlı 110 metre yüksekliğindeki Moskova'nın Krasnaya Varota bölgesinde bulunan yapısıdır. Şekil 3.30. Binanın içinden Krasnaya Vorota Metro İstasyonu'na inen asansörler bulunmaktadır. Yapıya 1949 yılında başlanmış 1953 yılında ise tamamlanmıştır. Yapı Ağır Sanayii Bakanlığı için inşa edilmiş, 1990 sonrasında ise bir kısmı konut olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yapının ortasındaki kule günümüzde konut olarak kullanılmakta, yan taraflarındaki diğer iki kule ise ofis binası olarak hizmet vermektedir(Rubanenko 1981, Hmelniçkiy 2013).

Şekil 3.30: Krasnaya Varota'da Bulunan Yapı
(Kaynak:www.fotomoskva.net.ru – 30.09.14)

Bir diğer kule 22 katlı 160 metre yüksekliğinde Kudrinskaya Ploşad'da bulunan konut binasıdır. Şekil 3.31. Yapı Krasnaya Presnya Caddesi'nin sonunda, Sadovoye Koltso'yu (Çevre yolu) görecek şekilde inşa edilmiştir.

1948 yılında yapımına başlanmış ama Stalin öldükten sonra 1954 yılında tamamlanabilmiştir. Yapıldığı dönemde rütbe sahibi kişilerin ikamet etmesi için tasarlanan yapı, KGB ajanlarını, bilim adamlarını ve doktorları barındırmıştır. 1990 yılı sonrasında özelleştirilen daireler tek tek halka satılmaya başlandı ve günümüzde bu daireler hala oldukça yüksek fiyatlardan satışa sunulmaktadır. (Rubanenko, 1981, Hmelniçkiy, 2013).

Şekil 3.31: Kudrinskaya Ploşad

(Kaynak:www.fotomoskva.net.ru – 30.09.14)

Kotelnicheskoy Naberjnoj

Diğer bir kule ise 24 katlı 160 metre yüksekliğinde Kotelnicheskoy Naberjnoj konut binasıdır. İlk kez Moskova'ya gelenleri inandırmak güç olsa da burası ilk yapıldığı günden itibaren hala bir konut binası olarak hizmet vermektedir. Bir konut binası için oldukça gösterişli ve devasa olan yapı günümüzde dahi ilk kez görenleri hayrete düşürmektedir. Şekil 3.32. 176 metrelik boyuyla yapı Moskova ve Yauza Nehirlerinin kesiştiği noktada Moskova'nın merkezinde yer almaktadır. Yapının inşaatına 1949 yılında başlanmış, 1952 yılında tamamlanmıştır. Yapı Sovyet döneminin önde gelen sanatçılarının ve önemli isimlerin barınması için yapılmıştır. (Rubanenko, 1981, Hmelniçkiy, 2013). Yapı günümüzde hala konut olarak kullanılmakta ve görkemini korumaktadır.

Şekil 3.32: Kotelnicheskoy Naberejnyy Binası
(Kaynak:www.fotomoskva.net.ru – 30.09.14)

Şekil 3.33 ve 3.34. Yapıldığı dönem olan 1948 yılına göre benzersiz bir lükse sahip olan yapının kapalı bir otoparkı bulunmaktadır. Şekil 3.33 de görülen Kotelnicheskoy Naberejnyy Konut binası 1952 yılında yapının bitmiş halidir. İnşaatın bitiminden birkaç yıl sonra yapının kulelerine sivri şapkalar yerleştirilmiş ve yapı tamamlanmıştır(Rubanenko, 1981, Bilinkin ve Ryabuşin, 1985)

Şekil3.33:Kotelnicheskoy Naberejnyy Binası
(Kaynak:www.liveinternet.ru – 02.09.14)

Şekil3.34: Kotelnicheskoy Naberejnyy Binası
(Kaynak:www.livinternet.ru – 02.09.14)

Yapının dış cephesinin bir kısmı rustik⁹ işlenmiş kırmızı granitle kaplanmıştır. Şekil 3.36. Daireler oldukça yüksek tavanlı ve lüks tasarımlar olarak yüksek Sovyet standardını yansıtır. İç mekanlar pembe mermer, değerli ahşaplar ve çelikle döşenmiştir. Yapının girişi oldukça görkemli ve geniştir. Şekil 3.35 de görüldüğü gibi girişin iç avlusunun tavanında el işlemleri ve resim motifleri mevcuttur.

⁹ Köy yörelerine has, kaba basit şekilde işlenen işlemlere verilen ad.

Şekil3.35: Kotelnicheskoj Naberejnoy Binası
(* . 19.08.14)

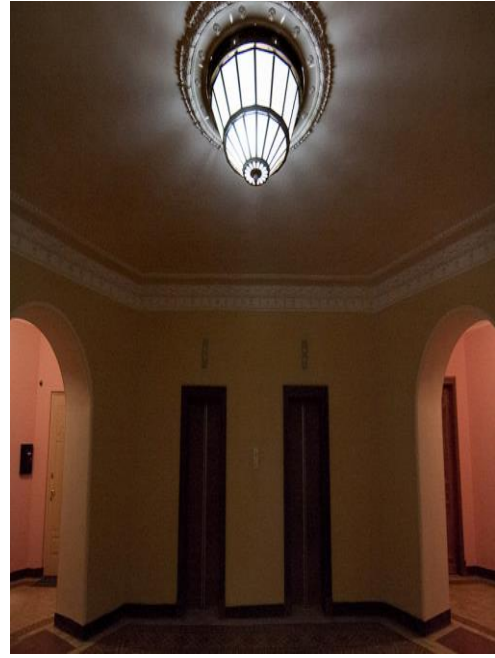

Şekil3.36: Kotelnicheskoj Naberejnoy Binası
(* . – 19.08.14)

Binada yapıldığı döneme göre son derece önemli olan asansörler, geniş koridorlar ve antik heykeller bulunmaktadır. Şekil 3.37 ve 3.38

Şekil3.37:Kotelniçeskoy Naberjnoj Kompleksi
(* . 19.08.14)

Şekil3.38: Kotelniçeskoy Naberjnoj Kompleksi
(* . – 19.08.14)

Kotelniçeskoy Naberejnoj Konut Kompleksinin daireleri masif parke ile kaplanmıştır. Kapılar ve eşyalar değerli ahşaplarla bezenmiştir. Yapının cephesi ve genel görünümü kadar dairelere ve yapının içerisine de son derece önem verilmiştir. Günümüzde hala oldukça lüks ve prestijli sayılan yapıda daire fiyatları oldukça yüksektir. Şekil 3.39 ve 3.40.

Şekil3.39:Kotelniçeskoj Kompleksi Dairesi
(Kaynak:www.ok-iteriordesign.ru – 02.09.14)

Şekil3.40:Kotelniçeskoj Kompleksi Dairesi
(Kaynak:www.ok-iteriordesign.ru – 02.09.14)

1990 sonrasında daire sahipleri özel mülkiyetin ardından dairelerini son derece lüks ve Avrupai tarzda yeniden tasarlamışlardır. Şekil 3.41 de görüldüğü gibi ahşap kapıların yerini yeni ve modern kapılar almış durumdadır. Duvarlar boyama ve duvar kâğıtlarıyla kaplanmış, tarihin izleri silinmiş durumdadır.

Şekil3.41: Kotelnıçeskoy Naberjnoj Kompleksinin Dairesi

(Kaynak:www.ok-interiordesign.ru – 02.09.14)

Dairelerin içlerindeki kapıların boyutları ile pencere boyutları birbiri ile orantılıdır. Yüksek tavanlar, yüksek kapı ve pencereler Stalin'in görkemini anlatır niteliktedirler. Şekil 3.42.

Şekil3.42: Kotelnıçeskoy Naberjnoj Kompleksinin Dairesi

(Kaynak:www.neorealty.ru – 02.09.14)

Maddi güce sahip olan daire sakinleri bitişik daireleri alarak kendi dairelerine eklemiş, böylelikle toplam 6 odaya 2 adet banyo ve 2 adet mutfığa sahip olmuşlardır. Şekil 3.43 de görüldüğü gibi 2 adet büyük salona ulaşan daire sahipleri, kapıları da genişletmiştir.

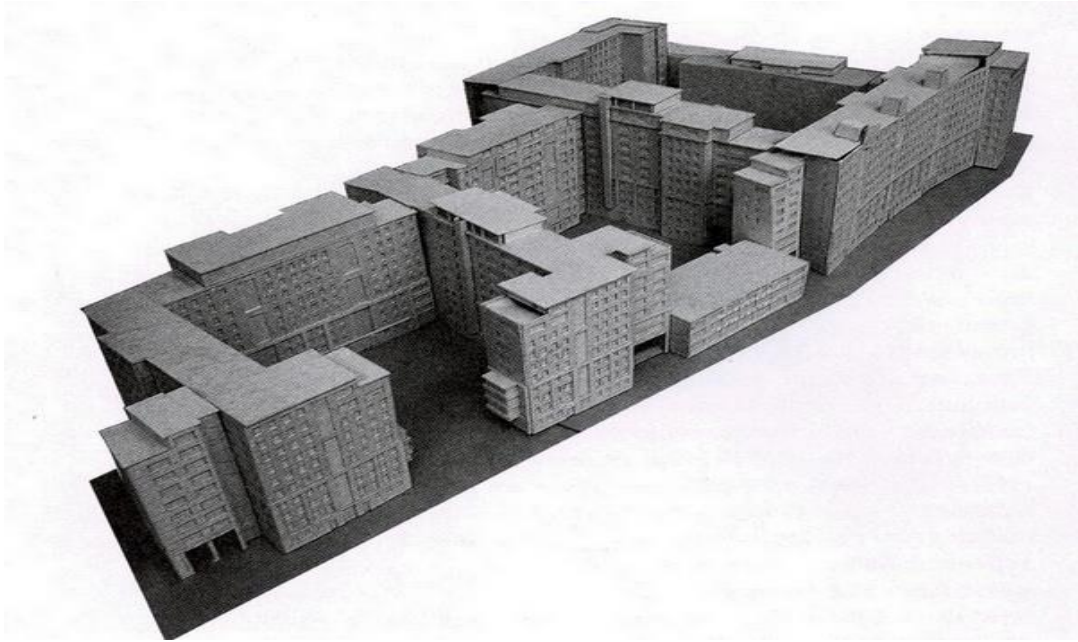

Şekil: 3.43 Kotelnıçeskoy Naberjnoj Kompleksinin Dairesi

(Kaynak:www.neorealty.ru – 02.09.14)

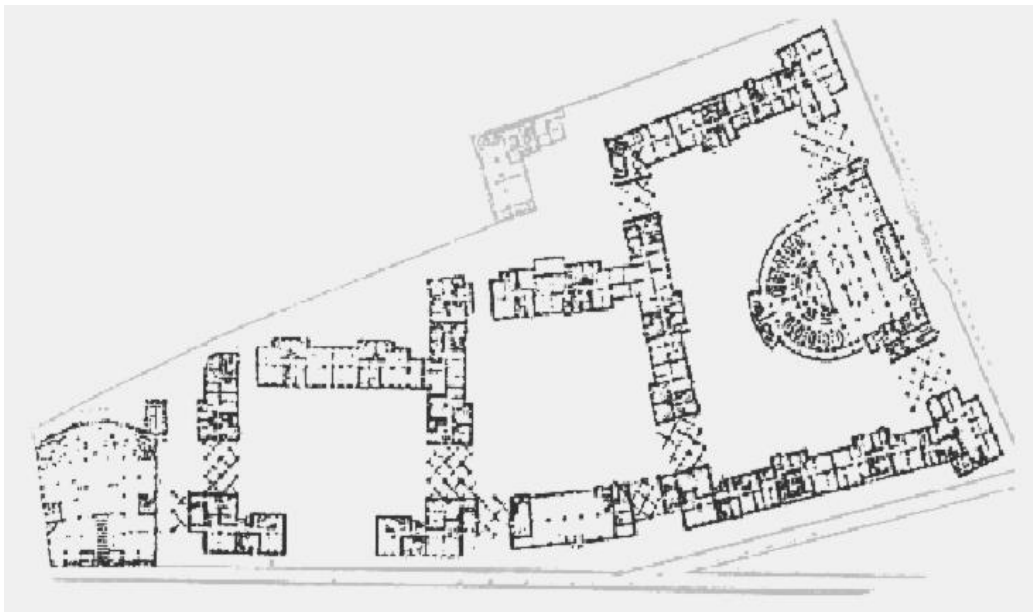
3.2.2.2 Dom Na Naberejnoj (1928-1931)

Dom na Naberejnoj konut dairesi Moskova'nın merkezinde bulunmaktadır. Yapı Moskova Nehri'ne ve Kremlin Sarayına bakmakta ve beş hektarlık bir alan üzerinde bulunmaktadır. Şekil 3.44 ve 3.45 de görüldüğü gibi yapı toplamda 3 avludan oluşmaktadır. Avlularda birer oturma ve dinlenme alanları mevcuttur. Toplamda 3 ana binadan oluşan yapının, tüm blokları bir biri ile bağlantılıdır.

Şekil3.44: Dom Na Naberejnyy Konut Binasının Maketi.

(Kaynak:www.mos-holidays.ru – 25.08.14)

Şekil3.45: Dom Na Naberejnyy Konut Binasının Projesi.

(*.- Dom Na Naberejnyy Binasındaki Sergi Alanından Elde Edilmiştir– 21.08.14)

Dom Na Naberejnyy Konut Binası aslında Kremlin Sarayı'nda görev yapan üst kademeli yüksek bürokratların konut ihtiyacını karşılamak için 1928 yılında inşa

edilmiş, 1931 yılında tamamlanmıştır. 505 apartman dairesinden oluşan yapı, 1928 yılına göre şık ve en yüksek Sovyet standardını yansıtmaktaydı. Şekil 3.46 ve 3.47. Yapı ilk olarak dönemin önde gelen isimlerine tahsis edilmiş, daha sonra rütbeye göre diğer insanlara da oturma imkânı sağlanmıştır(Mimarlık ve Kent Dizisi-2, 2002, Şepelev ve Bukreev, 2013) Tüm Stalin dönemi konut yapılarında olduğu gibi (Tek tip Stalinka daireleri hariç) bu konut kompleksinde de öncelikli olarak üst kademeli saygın kesim dairelerden yararlanmışlardır. 1931 yılında yapının inşaatı tamamlandığı esnada ülkenin büyük bir kısmı komün dairelerde yaşamaktaydı.

Şekil3.46: Dom Na Naberjnoj Konut Kompleksi.

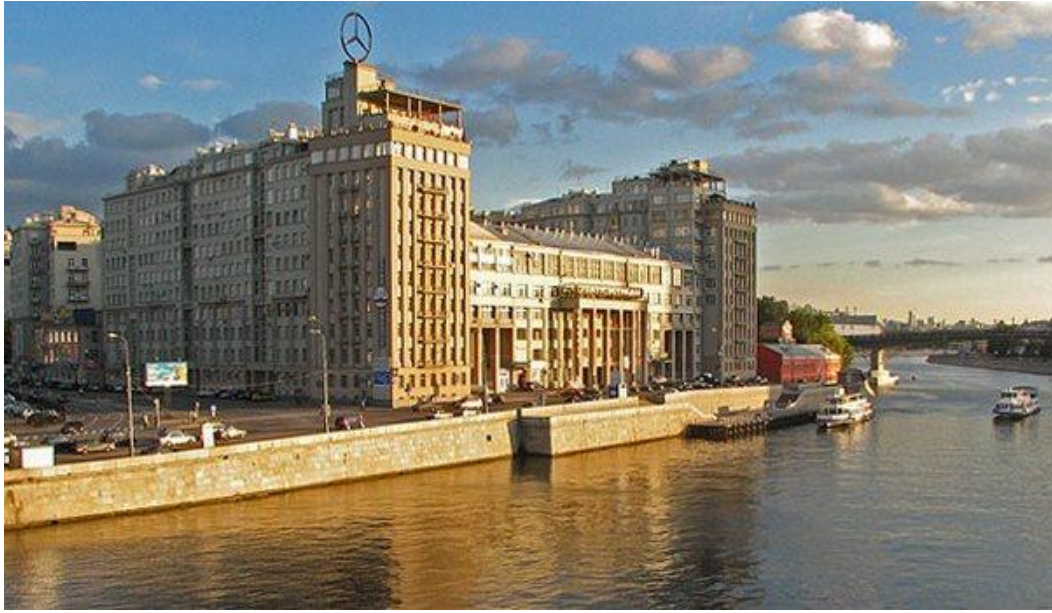
(Kaynak:Boyut Yayınları Mimarlık ve Kent Dizisi Moskova 1917-2000 – 25.08.14)

Şekil3.47: Dom Na Naberjnoj Konut Kompleksi

(Kaynak:Boyut Yayınları Mimarlık ve Kent Dizisi Moskova 1917-2000 – 25.08.14)

Yapı günümüzde bir süpermarket, dükkânlar, kitaplık, jimnastik salonu, tiyatro ve sinemayı da içinde barındırmaktadır. Ayrıca, yapı 11 katlı ve etrafını saran 3 avludan oluşmaktadır ve günümüzde hala konut binası olarak kullanılmaktadır. (Mimarlık ve Kent Dizisi 2, 2002) Şekil 3.48 de görüldüğü gibi Mercedes otomobil markası binanın tepesinde kendi amblemi ile reklam yapmaktadır

Şekil3.48: Dom Na Naberjnoj Konut Kompleksi
(Kaynak:www.mos-holidays.ru - 25.08.14)

Yapının her katında 2 daire bulunmaktadır. Daireler meşe parke ve dekoratif tavan süslemeleri ile bezenmiştir. Ayrıca 30'lu yıllarda Moskova için pek alışılmadık olan lüks standartlara sahipti. Binanın genelinde 24 saat boyunca sıcak su, gaz ve telefon mevcuttu. Şekil 3.49 ve 3.50 de görüldüğü gibi 1928-1931 yılındaki hali bilinen komün yapılarından oldukça farklıydı(Mimarlık ve Kent Dizisi 2, 2002).

Şekil3.49: Dom Na Naberjnoj Konut Kopmleksi
(Kaynak:www.mos-holidays.ru. – 21.08.14)

Şekil3.50: Dom Na Naberjnoj Konut Kopmleksi
(Kaynak:www.mos-holidays.ru. – 21.08.14)

Öncelikle herkesin kendine ait bir banyosu bulunmaktaydı. Dairenin küçük olsa da mutfağı ve okuma alanı da mevcuttu. Şekil 3.51 ve 3.52. Ama yemek yeme işlemi ortak yemekhanelerde yenmekteydi. Banyo için sıra bekleme, ortak koridor derdi bitmişti.

Şekil3.51: Dom Na Naberjnoj Konut Kompleksi
(Kaynak:www.mos-holidays.ru. – 21.08.14)

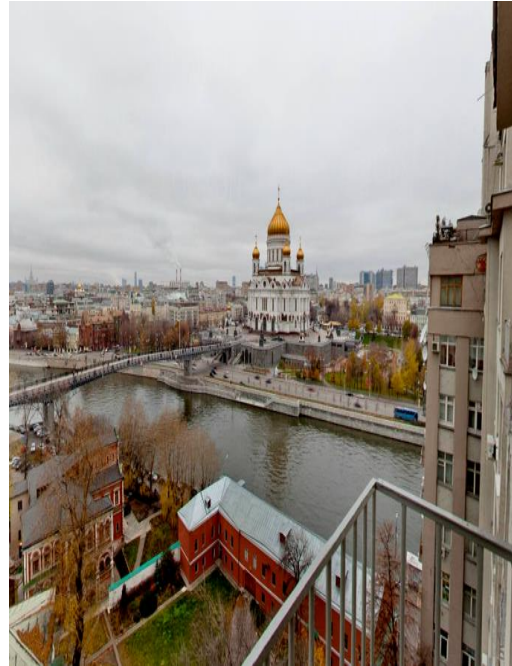

Şekil3.52: Dom Na Naberjnoj Konut Kompleksi
(Kaynak:www.mos-holidays.ru. – 21.08.14)

1990 yılı sonrasında özelleştirme özgürlüğünün gelmesiyle birlikte daireler maddi gücü olan insanlar tarafından satın alındı. Mülk sahipleri dairelerinin neredeyse tamamında tadilat yapmıştır. Zeminler masif parke ile kaplanmış, duvarlarda saten alçı uygulanmıştır. Şekil 3.53 ve 3.54. Binanın içi ve genel manzarası binaya biçilen değeri gün geçtikçe artırmaktadır.

Şekil3.53:Dom Na Naberjnoj Kompleksinin Dairesi
(*.- 21.08.14)

Şekil3.54:Dom Na Naberjnoj Dairesi Manzarası
(*.- 08.10.13)

Görüşmelerde tadilatın sebebi sorulduğu zaman “hem ihtiyaç, hem de görsel sebepler” cevabı alınmıştır. Dairede parkeler yenilenmiş, duvarlar alçı üstü boya yapılmış, iç kapıların tamamı değişmiştir. Şekil 3.55 ve 3.56.

Şekil3.55:Dom Na Naberjnoj Kompleksi Dairesi
(Kaynak:www.bmwclub.ru – 22.08.14)

Şekil3.56:Dom Na Naberjnoj Kompleksi Dairesi
(Kaynak:www.bmwclub.ru – 22.08.14)

Daireler Stalin'in tüm ihtişamını gösterir nitelikte yüksek tavanlıdır. Şekil 3.57 ve 3.58

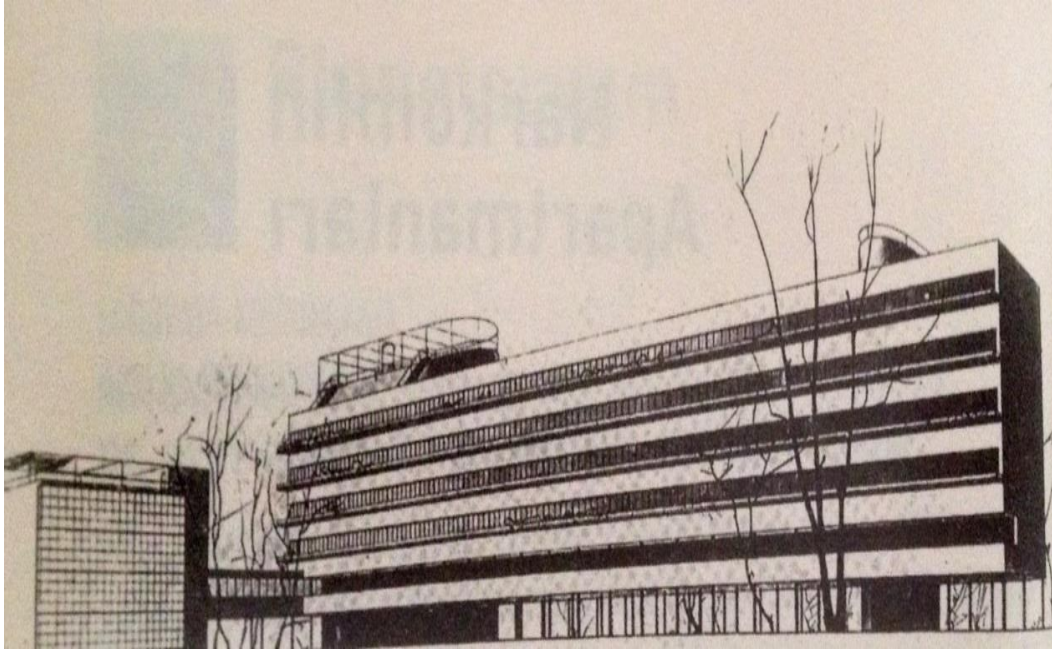
Şekil3.57: Dom Na Naberjnoj Kompleksi Dairesi
(Kaynak:www.bmwclub.ru – 22.08.14)

Şekil3.58: Dom Na Naberjnoj Kompleksi
(Kaynak:www.bmwclub.ru – 22.08.14)

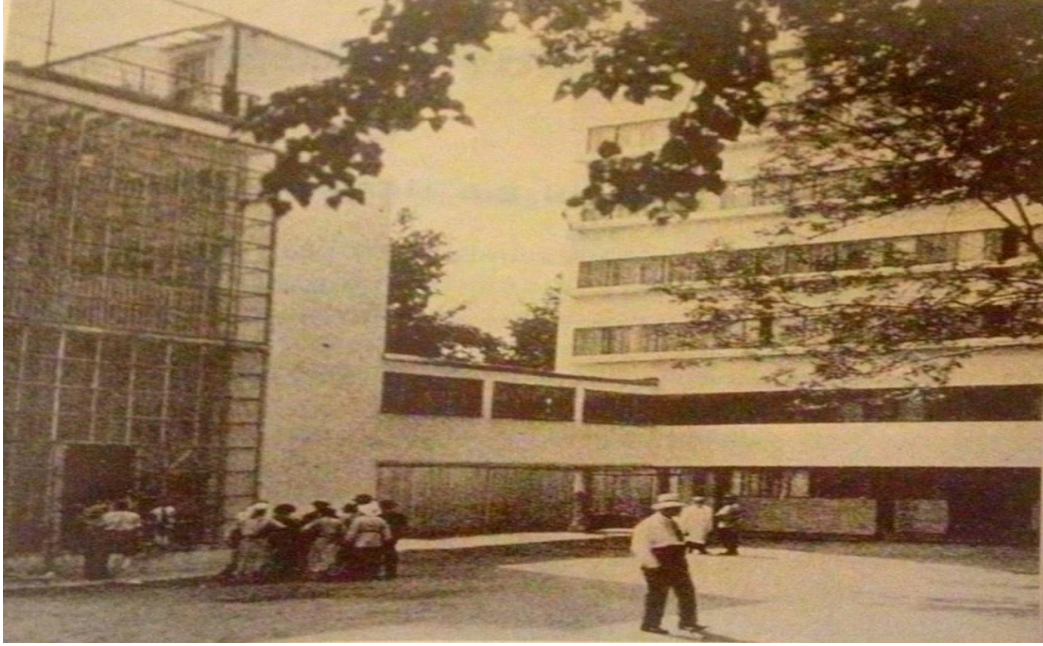
3.2.2.3 Narkomfin Binası

Sovyet binalarının, Batı'da ileri teknoloji anlamına gelen yapılarından biri olan Narkomfin Konut Kompleksi 1930 yılında tamamlanmıştır(Rubanenko, 1981, Hmelniçkiy, 2013, Ermolov, 2010). Şekil 3.59 ve 3.60.

Şekil 3.59: Narkomfin Apartmanı

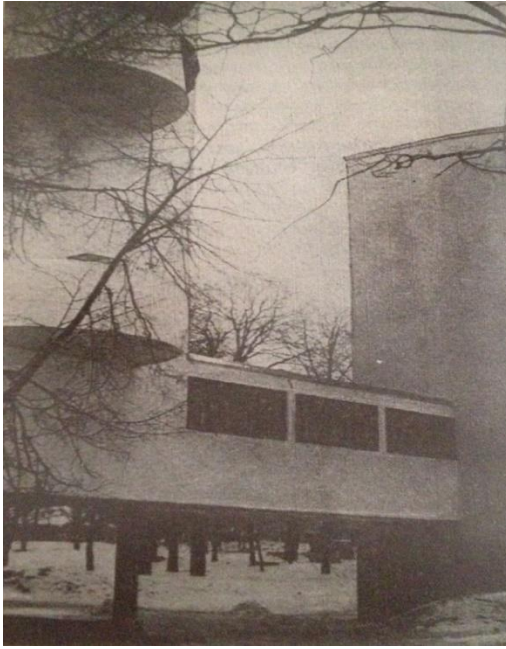
(Kaynak:Boyut Yayınları Mimarlık ve Kent Dizisi Moskova 1917-2000 – 25.08.14)

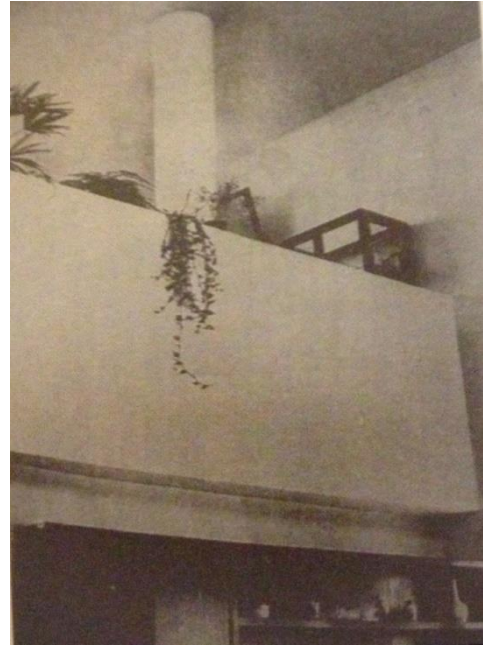
Şekil 3.60: Narkomfin Apartmanı İç Avlu

(Kaynak: Boyut Yayınları Mimarlık ve Kent Dizisi Moskova 1917-2000 – 25.08.14)

M.Y.Ginzburg tarafından 1928 yılında inşasına başlanan konut kompleksi 1930 yılında tamamlanmıştır. Yapıldığı dönemde Maliye Bakanlığı çalışanlarından personelden üst kademedeki yalnızca 50 personel ve ailesi için yapılmıştır. Yapıldığı dönemde statülü sayılan kişilerin oturması planlanan daireye taşınma işlemi gerçekleştirildikten sonra planlanan görüntünün tersi ortaya çıktı. Komün dairelerden çıkan halk yeni binalarında alıştıkları düzenden kopamadılar (Hosking, 2011, Mimarlık ve Kent Dizisi, 2, 2002). Bu Komün Apartmanının diğer komün dairelerden farkı herkesin kendisine ait bir dairesinin olmasıydı. Komşularıyla aralarında perde değil gerçek duvarlar vardı. Kimse kimseye karışmamaktaydı (Hosking, 2011, Mimarlık ve Kent Dizisi, 2, 2002). Şekil 3.61 ve 3.62.

Şekil3.61: Narkomfin Apartmanı
(Kaynak:Boyut Yayınları Mimarlık ve Kent Dizisi
Dizisi Moskova 1917-2000 – 25.08.14)

Şekil3.62: Narkomfin Apartmanı Asma Kat
(Kaynak:Boyut Yayınları Mimarlık ve Kent
Moskova 1917-2000 – 25.08.14)

Yapı 4 bloktan meydana gelmektedir. Uzunlamasına yerleşen yapı 6 katlıdır ve pilotiler üzerinde yükselir. Konut bloğuna kapalı geçitlerden 4 katlı mutfak, jimnastik bloku, bir hizmet bloku ve planlanmış ama yapılamamış ilkokul bloku eklenmekteydi. Çatıda bir bahçesi bulunan yapının ana bloğu toplam 6 katlıydı. Dupleks minimal bir mutfaka sahip K ve F şeklinde stüdyo daire tiplerinden oluşmaktaydı. (Boyut Yayınları Mimarlık ve Kent Dizisi 2, 2002).

Yapı son yıllarda terk edilmiş ve çürümeye bırakılmış durumdadır. Şekil 3.63 ve 3.64 de görüldüğü gibi kullanım olmadığı için merdivenler neredeyse tamamen çürümüş durumdadır.

Şekil3.63: Narkomfin Apartmanı Merdivenleri

(* - 23.08.14)

Binanın içinde evsiz insanlar geçici olarak barınmaya çalışmaktalar. Yapının koridorları tamamen harabeye dönmüş durumdadır. Şekil 3.65. Yapının önü ise civardaki iş yerlerinde çalışanlar tarafından otopark olarak kullanılmaktadır.

Şekil3.64: Narkomfin Apartmanı

(*.- 23.08.14)

Şekil3.65: Narkomfin Apartmanı Koridoru

(*.- 23.08.14)

Yaklaşık olarak 2000’li yıllara kadar yapının çatı bahçesi elemanları ayaktaydı. Günümüzde çatı bahçesi de kullanılamaz hale gelmiş durumdadır. Şekil 3.68 Yapının dış boyaları çoktan dökülmüş hatta çürümüş ve deforme olmuş, camlar kırılmış ve üst katlara ulaşım oldukça zorlaşmıştır. Şekil 3.66. Yine de yapının içinde az da olsa insanlar yaşamaktadır.

Şekil 3.66: Narkomfin Apartmanı Cephesi

(*.- 23.08.14)

Dairelerde yaşayan insanlar “Bir gün biz içindeyken burası çökecek, biz o güne kadar burada oturmaya devam edeceğiz” diyerek durumun ne kadar ciddi olduğunu farkındadır. Köprü koridorlarla bağlantılı olan üç katlı yemek ve eğlence bloğu da ilk halinden oldukça farklı durumdadır. Zamanında oldukça şık ve zarif olan bina günümüzde kullanılamaz durumdadır. Şekil 3.67, 3.68

Şekil 3.67: Narkomfin Apartmanı
(*.- 23.08.14)

Şekil 3.68: Narkomfin Apartmanı Terası
(*.- 23.08.14)

3.3 KRUŞÇEV DÖNEMİ (1953-1964) KONUTLARI

Şehirlerdeki giderek artan yoğun nüfus artışı barınma ihtiyacını karşılamaya yetmemişti. 1955 Yılında parti kararıyla mimari ve inşaatta önemli değişiklikler yapılmaya başlandı. Yapılardaki aşırı süslemecilikten uzaklaşıldı. 1955 yılında fazla süslemeden arındırılmış yapı projeleri kararı uygulanmaya konuldu. Yeni dönem politikası ve bilimsel gerekçeler oluşturuldu: 1- Komünal daireler aslında Sovyet yönetiminin değil, sanayileşme ekonomisinin sonucu ortaya çıkmış projelerdi. 2- Birkaç ailenin bir konutta yaşaması normal olmayıp, sosyal problem olarak kalmaktaydı. 3- Komünal daireler ekonomik yönden karlı olmayan konut tipi olup, çağdaş taleplere uygun değildi. 4- Komünal konut problemi yeni teknolojiyle kütleli büyük inşaat uygulaması olarak çözülebilirdi. Karara bağlanan bilimsel gerekçeler için çözüm aranmaya başlandı. Stalin'nin ardından yönetime gelen liderler halkın beklentileri karşılamak için yeni bir başlangıç yapmaya karar verdiler. Ve geniş çaplı bir konut inşası dönemi başlatıldı. Önceden yapılmış beton bloklar dahil edilerek daha yüksek katlı bloklar inşa edildi. 1950li yılların ortasında artık birçok Sovyet

şehri, etrafı mahremiyet adına hiçbir iz taşımayan komün apartmanlardan kaçmak isteyen insanlara ümit aşıl原因an vinç ormanları ve çamurlu inşaat alanlarından oluşmuş bataklıklarla sarılmıştı(Rubanenko, 1981). Şekil 3.69.

Şekil 3.69: Kruşçevka Binaları Moskova 1950-1960'lı Yıllar

(Kaynak:www.rielttern.ru – 09.10.14)

1950'li yılların sonlarına doğru neoklasik tarzda uygulanan yapıların boyutları değişmeye başladı. Hacimsel olarak genişleyen yapılar daha çok çekiç ve orak sembolleri ile asker ve işçi giysileriyle süslenmiş yapılara dönüşmeye başladılar. Kısa bir dönem içerisinde 300 büyük betonarme fabrikası yapıldı. Daha sonra bunların hepsi konut inşaatı yapan fabrikalara çevrildi. Kitlese konut binalarının çok yalın dikdörtgen şekilde kompozisyonda temel olarak fonksiyonelliğe önem verildi ve balkonlar, kapı ve pencereler dikdörtgen boyutlarda yapılmaya başlandı. Balkonlar, ayrılmış duvarlar ve paneller binanın yeni şeklini karakterize ederek konstrüktivist sistemin özelliğini ifade etmekteydi. 1950'li yılların sonlarından itibaren ise gösterişli mimari planlar konut yapılarından yavaş yavaş çekildiler. Kamu binalarıyla ve Moskova Metro İstasyonu gibi projelerle sınırlandırıldılar(Rubanenko, 1981, Hosking, 2011)

İlerleyen yıllarda alınan önemli kararlardan bir Moskova ve etrafında oldukça fazla sayıda konut inşası yapmaktı. Moskova'nın güneyi ve batısı tek tipli konutlar için deneme merkezleri oldu. Moskova'nın yeni Çeremuşki bölgesinde 14 tipte olmak üzere farklı versiyonlarda konut binaları yapıldı. İlk kez tek tipli, geniş, aralıklı, park ve yeşillikler içinde doğal manzaralı yaşam kompleksleri yapıldı. Konut binalarının yanı sıra okul, kreş, sağlık ocakları da yer almaktaydı. Yapı politikasında ilk sırada tasarrufun bulunması kısa sürede Moskova dolaylarındaki devasa boşluklar, kütleli konut binalarının yapılması ile doldurulmaya başlandı. Tek tipli yeni yapılardaki monotonluk mimaride ilerleyen zamanlarda yeni özgür projelerin yapılmasıyla aşıldı. Bu geniş ve ekonomik binalar ile birlikte Sovyet Mimarisinde yeni ve özgür planlı bir gelişme dönemi başladı. (Bilinkin ve Ryabuşin, 1985)

1955 ile 1964 yılları arasında konut sayısı mevcut olanın 2 katına çıkmıştı. Stalin zamanında ihmal edilmiş, ancak şimdilerde yapılmaya çalışılan reform insanların mutsuz hayatlarını çok daha yaşanabilir kıldı. Böylelikle sosyal hiyerarşiler güçlendi. Aynı sektöre veya meslek birliğine ait çalışanlar için “ ev kooperatifleri” kurma toplam fiyatın % 15'ini veya 30'unu ödeyerek oturduğu konut dairesini satın alabilme, geri kalan kısmını ise az da olsa bir faiz ödeyerek taksitli şekilde ödeyebilme hakkı tanındı. Zamanla bu evler işçi sınıfıyla orta gelir rubuna ait olan insanlar arasında ayırt edici bir sembol haline geldi. Diğer yandan komün özellikleri taşımayan evlerin artışı hızla büyümeye devam etti. Böylelikle aile ve özel yaşam hızlı bir biçimde önem kazanmaya başladı(Hosking, 2011).

3.3.1 Kruşçevka'lar

Halkın beklentilerini karşılamak için yeni bir geniş çaplı konut inşasına başlandı ve 1960'lı yılların başında artık tek düze birçok toplu konut gereğinden fazla dikkat çekti. 1960'lı yıllarda ortaya çıkan Gri Toplu Konutlar artık hemen hemen her yerde görülmeye başlandı. Kütleli gri yapılar, tüm Sovyetler Birliği'nde ve Varşova Antlaşması ile Sosyalist Blokuna dâhil edilen ülkelerde yapılmaya başladı. Bu yapıların teknolojisinde panel beton blok ve tuğla kullanıldı. Küçük

bölgelerde de 5-9 katlı panel evlerin yapımına başlanmasıyla beraber artan nüfusa bir nebze de olsa çözüm bulunmaya çalışıldı.

Kruşçevka konutlarının ilki 1948'de Moskova'nın Koroşev Caddesi, Sokol tepesinde yapılmıştır. Moskova altı Çeremuşka köyü devasa inşaat alanına çevrildi. Ancak kütleli inşaat 1959'da başladı ve 1985 yılında M.Gorbaçev tarafından durduruldu. İlk Kruşçev konut projesini mimar Vitaliy Lagutenko yaptı. Gelecek sanayileşme döneminde inşaat harcamalarının düşürülerek kalitenin yükseltilmesi ve 1957 yılında "Sovyetler Birliğinde konut inşaatının geliştirilmesi" hakkında alınan kararlar tam anlamıyla bir dönüm noktası oldu. İnşaat sektörünün hedefi parti karşısında 1956 yılının son baharına kadar keskin bir şekilde inşaat harcamalarını düşürerek her bir emekçi ailesine uygun projeler hazırlamak oldu. Ve Kruşçevka'lar (Rusçası:Хрущëвка) böyle ortaya çıktı (Bilinkin ve Ryabuşin, 1985, Rubanenko, 1981).

1959 Yılında Komünist Partisinin Toplantısında konut problemi Sovyet Hükümetinin en önemli problemi olarak görüldü. Ve konut inşasının geliştirilmesini en önemli hedef olarak adlandırıldı. 1959-1965 yılları arasında eski beş yıllık döneme göre 3 kat daha fazla konut inşa edilmesi ön görüldü. Üstelik komünal değil, ısrarla ayrı konut üzerinde durulmuştur. İlk Kruşçevka'lar 1920 yılında Berlin Dresden'de yapılan Plattenbau yapılarının prototipi blok binalar oldu (Bilinkin ve Ryabuşin, 1985).

Yapılar ekonomik olarak elverişli, komün evlere kıyasla da oldukça konforluydu. Dar, küçük sıkıştı ama komün değildi ve kişiye özeldi. Herkesin kendine ait bir dairesi, banyosu, mutfağı ve koridoru vardı. Bu dönemde çok hızlı şekilde milyonlarca konforlu konut yapılarak mevcut konut problemi çözülmeye çalışıldı. Özellikle komün dairelere göre daha konforlu sayılan bu evleri mimarlar daha çok planlayarak ve tasarlayarak düzeltilmiş ve iyileştirmişlerdi. 60'lı yıllarda mevcut konut inşaatında türlü değişiklikler oldu. Konut inşaatının %3 ünü ağırlıklı olarak büyük paneller oluştururken son yıllarda bu oran %80 e ulaştı. Binalarda toplumsal fonksiyonelliği hedefleyen proje yapılanması arayışına girildi(Lure ve Malyarova, 2007, Şepelev ve Bukreev, 2013).

1950 ve 1960'lı yıllarda kırsal bölgelerden Moskova'ya hızlı bir nüfus artışı başladı. Yönetimin önüne yeni bir konut krizi çıktı. Kruşçev yönetimi konut problemini kökünden çözülemeyeceğini anlayınca en azından geçici bir çözüm olarak, 25-30 yıllık binalar yapmayı önerdi. Planlanan; 30 yıl sonra yapılan tüm Kruşçevka'ların sökülüp, yerine daha lüks ve daha geniş konuların yapılmasıydı. Tüm Kruşçevka'lar 30 yıllık bir ömre sahipti. Böylece Sovyet şehirlerinin çevresinde gösterişsiz (alımsız) 4-5 katlı asansörsüz, blok tipli binalar ortaya çıktı. Hepsi birbirine benzeyen sade ve gösterişsiz binalar Stalinka'lara kıyasla alçak tavanlı ama çok odalıydı. Metrekare hesabı yapıldığında Kruşçevka'lar Stalinkalar'a göre biraz daha büyüktü. Ortalama 10-15 m2 civarında büyüyen Kruşçevka'lar hiçbir zaman Stalinka'lar kadar alımlı ve iddialı olamadı(Lure ve Malyarova, 2007, Rubanenko, 1981). Şekil 3.70

Şekil: 3.70 Kruşçev Dönemi Konut Daireleri

(Kaynak:www.expertoza.com – 02.11.14)

Halk arasında “Kruşçevka”, daha da kaba olarak ”kruşebami” olarak adlandırıldı bu yapılar. Binlerce insan 1-2-3 odalı, tavan yüksekliği 2.50 m, tuvalet ve banyonun bir arada olduğu, kontrplak bölmeli ve tipik apartman girişli, bu

binalara yerleştirildi. Mutfak duvarlarında yarım tuğla genişliğinde (10-12 cm) erzak muhafaza etmek için nişler yapılmıştır. Ancak halk bunu benimseyemedi ve bu nişleri kırarak mutfağı genişlettiler. Birçok Kruşçevka kalorifer petekleri duvarların içerisine, borular ise binanın dışına yerleştirilmişti. Böylelikle hem yerden kazanılmakta hem de duvarlar ısınmaktaydı. Ancak ilk kullanımda arıza yapan petekler ve yanlış birleştirmeler yüzünden duvarların aralarına sızan su sebebiyle hem bulunduğu daireye hem de komşu dairelere problem yaratmaktaydı. (Lure ve Malyarova, 2007).

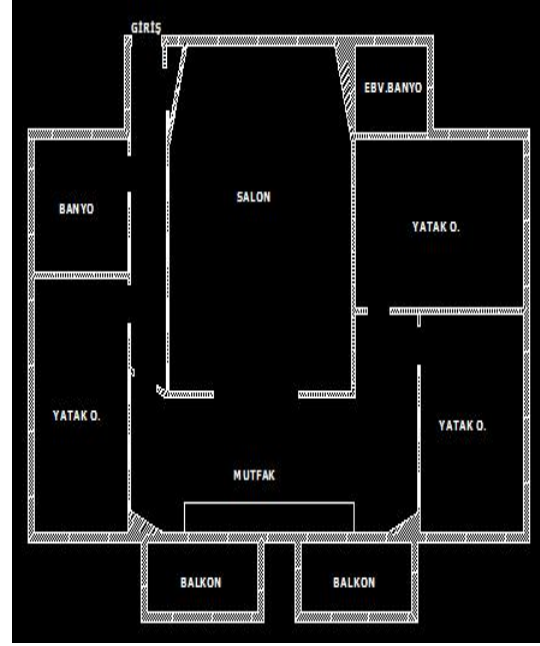
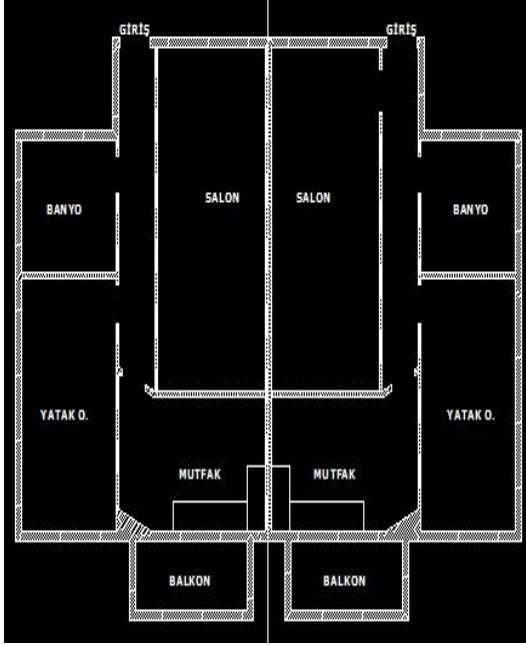
1956 Yılında toplumun genel durumu göz önüne alındığı zaman savaştan yeni çıkmış toplum, savaşın etkisini hala hissetmekteydi. Yapılan Kruşçevka'lar, %80'i barakalarda yaşayan emekçiler için bir çözüm oldu. Kommunalkalardan kurtulanlar, yeni evliler, genç emekçiler, bilim adamları vs. için tahsis edilen evler devlet tarafından ücretsiz olarak tahsis edilmişti. Bu konutlar da diğer tüm konutlar gibi devlet himayesindeydi (Bilinkin ve Ryabuşin, 1985).

Kruşçevka konutlarının inşası 1959-1985 yılları arasında da devam ettirildi. 1956 ile 1965 yılları arasında tüm Sovyetler Birliği'nde on üç binden fazla konut binası yapılmıştır. Ve binaların çoğu hemen hemen beş katlı yapılardır. Bu da her yıl 110m² yaşam alanı çıkmasına sebep olmuştur. Yapılan konutların teknolojisi aslında kötü değildi. Bazı bölgelerde yapılan binalar günümüze kadar onarım görmeden gelmiştir. Çok küçük farklılıkları dikkate alınmazsa bu yapıların hepsi tek tiplidir. Küçük ayrıntılardaki değişikliklerin sebebi ise yapım aşamasında mühendislerin balkonlara yapmış olduğu bireysel müdahalelerdir. Bazı Kruşçevka'larda banyodan direkt mutfağa açılan küçük bir pencere mevcuttur. Mutfak pencereleri bu projelerde güneye baktığı için mutfak aracılığıyla bu küçük pencereler ışık almakta ve elektrik tasarrufu sağlanmaktadır(Lure ve Malyarova, 2007, Bilinkin ve Ryabuşin, 1985).

Bazı binalarda kat yükseklikleri tam olarak eşit değildi. Birçok Kruşçevka 2. kat ile 3. kat döşemeleri arasındaki yükseklik 2,45m değil 2,20m yüksekliğindeydi. Bu yanlışlığın sebebi hiçbir zaman tam olarak açıklanamadı ama projede fark edilip düzeltilene kadar onlarca bina yapılmıştı(Lure ve Malyarova, 2007).

Kruşevka Dairesi Örneği

İlerleyen zaman içerisinde daire sahipleri ciddi bir tadilat sürecine girdi. Moskova'nın merkezinde bulunan Kruşevka örneklerinden olan dairenin aşağıda tadilat öncesi ve tadilat sonrası planları görülmektedir. Şekil 3.71 ve 3.72. Kruşevka Konut Binası, 1960 yılında yapılmış olup, dairesi 5 katlı bir binanın son katında yer almaktadır. Şekil 3.71 ve 3.72 de görüldüğü gibi daire aslında 2 odaya sahiptir. Mülk sahibi bitişiğindeki 2 odalı bir başka daireyi kendi dairesine dâhil ederek 4 odalı bir eve sahip olmuştur.

Şekil3.71: Dairenin Değişimden Önceki Planı

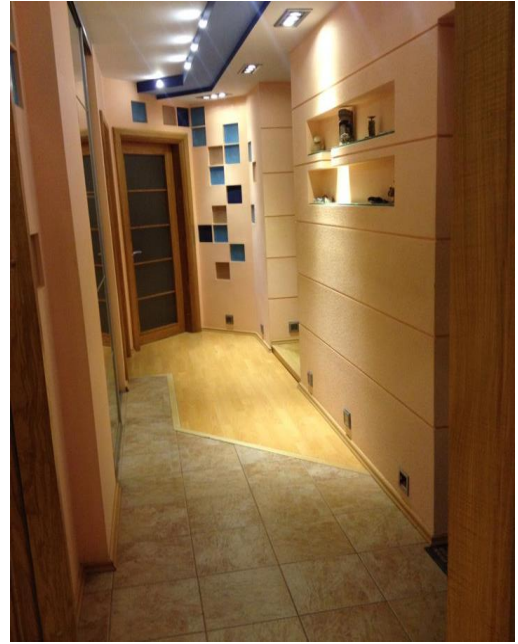
Şekil3.72 Dairenin Değişimden Sonraki Planı

(*.-19.08.14 Aghayev Ailesinden elde edilmiştir) (*.-19.08.14 Aghayev Ailesinden elde edilmiştir)

Daire baştan aşağı yenilenmiş ve son derece şık bir görünüme kavuşmuştur. Duvarların neredeyse tamamı tadilat geçirmiş, dekoratif malzemelerle kaplanmış ve spot aydınlatmalarla ışıklandırılmıştır. Ayrıca şekil 3.73 ve 3.74 de görüldüğü gibi duvarlara dekoratif amaçlı nişler yapılmıştır. Zemin ise parke ve seramik ile döşenmiştir. Şekil 3.75 ve 3.76

Şekil3.73: Kruşevka Dairesi

Şekil3.74: Kruşevka Dairesi

(*.-19.08.14 Aghayev Ailesinden elde edilmiştir) (*.-19.08.14 Aghayev Ailesinden elde edilmiştir)

Şekil3.75: Kruşevka'nın salonu

(*.-19.08.14 Aghayev Ailesinden elde edilmiştir)

Şekil3.76: Kruşçevka'nın salonu
 (*.-19.08.14 Aghayev Ailesinden elde edilmiştir)

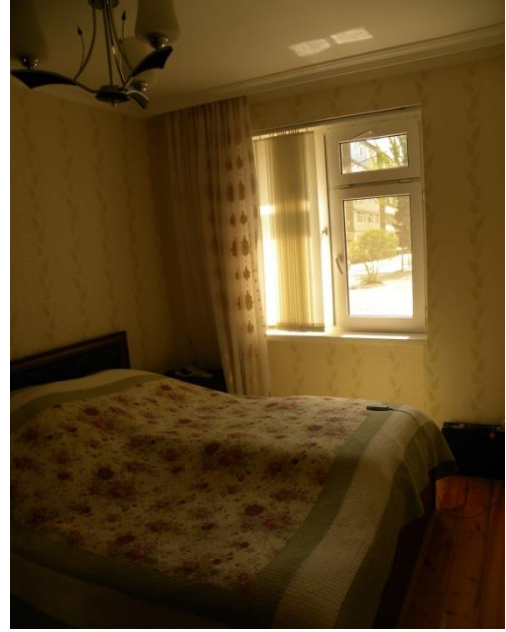
Kruşçevka Dairesi Örneği

Bir diğer Kruşçevka yapısı olan daire yine Moskova'da bulunmaktadır ve 1960 yılı yapımıdır. 5 katlı bir apartman binasının 2. katında yer alan daire 2 oda bir mutfak ve bir adet banyodan oluşmaktadır. Yapılan görüşmelerde maddi imkânsızlıklardan dolayı dairenin ilk gününden itibaren hiç tadilat geçirmediği belirtilmiştir. Şekil 3.77 ve 3.78.

Şekil 3.77: Kruşçevka Dairesi

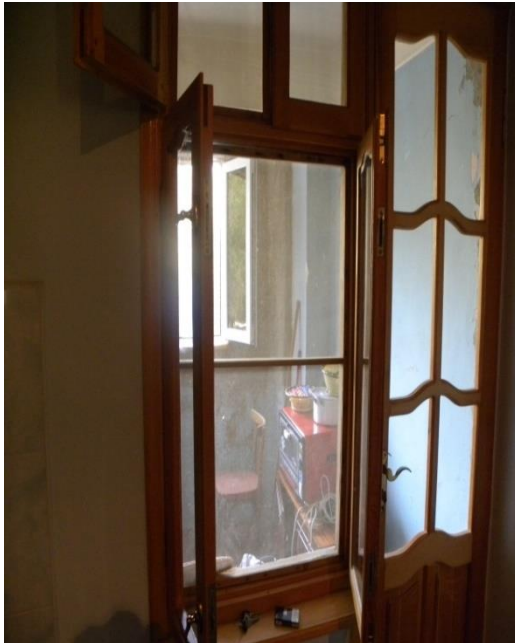
(*.- 19.08.14 Sveta İlianova'dan elde edilmiştir.)

Şekil3.78: Kruşçevka Dairesi

(*.- 19.08.14 Sveta İlianova'dan elde edilmiştir.)

Şekil 3.79 ve 3.80 de görüldüğü gibi sadece yatak odasına ait olan pencere doğramalarını kötü hava koşullarına dayanıklı olmadığı gerekçesi ile tadilat geçirmiştir.

Şekil 3.79: Kruşçevka Dairesi

(*.- 19.08.14 Sveta İlianova'dan elde edilmiştir.)

Şekil3.80: Kruşçevka Dairesi

(*.- 19.08.14 Sveta İlianova'dan elde edilmiştir.)

Yapılan görüşmelerde daire sakinleri Kruşçevka'ların kullanışlı olduğunu belirtmiştir. Mutfağın alan olarak küçük geldiğini ama tam anlamıyla kullanışsız olmadığı vurgulanmıştır. Şekil 3.81

Şekil 3.81: Kruşçevka Dairesi
(*.- 19.08.14 Sveta İlianova'dan elde edilmiştir.)

3.3.2 Leningrad Projesi

Leningrad projesi ismini ilk uygulandığı yer olan Leningrad'dan almıştır. 1953 tarihinde Stalin'in ölümünden sonra Sovyet yönetimi mimari ve şehir yapılanmasında keskin değişiklik yapmaya karar verdiler. Kararda mimaride ve proje organizasyonlarında mimarinin dış görüntüsündeki gösterişten temizlenmesi için çalışmalara başladılar. Leningrad'da 1951-1971 yıllarında çok bloklu tek tipli konut daireler uyguladı. 1970 yılında Leningrad'da dar Kruşçev'kalar projesi yerine, nispeten konforlu "Gemi-evler" yapılmaya başlandı. Kruşçev'kalar gibi dar ve küçük olmayan daireler, daha geniş ve ferahtı. Cephesi gemiyi andırdığı için kütle olarak oldukça uzun tasarlanan projeye "Gemi Evler" denmiştir. Günümüzde hala konut yapıları olarak kullanılmaktadır. Projenin beğenilmesi ile tüm Sovyet ülkelerinde

uygulanması kararlaştırıldı. İlk uygulama yeri olan St. Petersburg'dan (Leningrad'dan) sonra tüm Sovyetler Birliği'nde özellikle de Moskova, Bakü, Kiev ve bir çok başkentte ve büyük şehirlerde uygulandı. Genelde 9-14 kattan oluşan büyük panelli binaların yapımına zaman kaybetmeden başlanılmıştır. Bu konutların ses ve ısıtma yalıtma sisteminde, balkon, mutfak ölçüsü büyütülerek değişiklik yapıldı. Günümüzde hala konut olarak kullanılan yapılar artık iyi durumda değildir (Bilinkin ve Ryabuşin, 1985, Rubanenko, 1981)

Şekil 3.82 ve 3.83 de görülen yapılar Leningrad Projesi yapısıdır ve Moskova'da yer almaktadır.

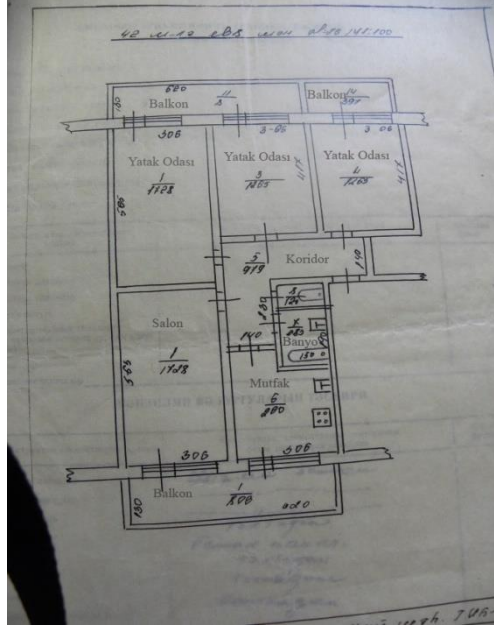
Şekil3.82: Leningrad Projesinde Uygulanmış Konut (Kaynak:www.tushinec.ru – 18.10.14)

Şekil3.83: Leningrad Projesinde Uygulanmış Konut (Kaynak:www.tushinec.ru – 18.10.14)

Leningrad Projesi Daire Örneği

Şekil 3.84 de görülen plan, Bir Leningrad Projesi planıdır. Daire 3 yatak odası, bir banyo, 2 balkon, bir mutfak ve bir salondan oluşmaktadır.

Şekil 3.84: Leningrad Projesi Planı

(* 19.08.14 – Sergey İvanoviç'ten elde edilmiştir.)

Şekil 3.85 ve 3.86 da görüldüğü gibi daire ilk günkü durumunu korumaktadır. Yapı tadilat ve yenileme geçirmemiştir. Daire sakini Sergey İvanoviç avizelerin 40 yıldan fazla bir süredir olduğu gibi durduğunu belirtmiştir.

Şekil3.85: Leningrad Projesi Salonu

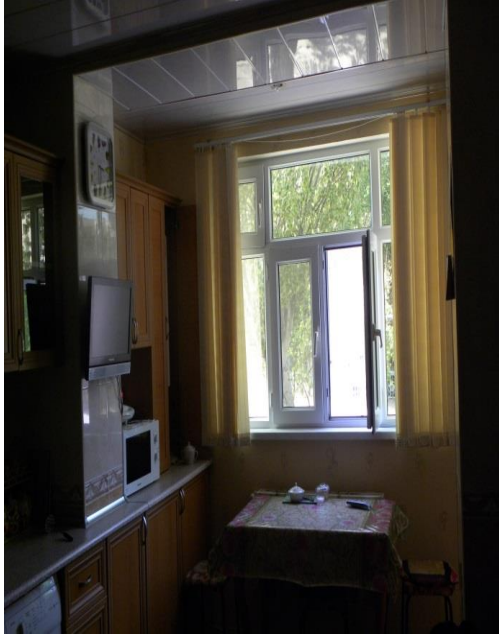
(*.- 19.08.14 Sergey İvanoviç'ten elde edilmiştir)

Şekil3.86: Leningrad Projesi Salonu

(*.- 19.08.14 Sergey İvanoviç'ten elde edilmiştir)

Şekil 3.87 de görüldüğü gibi dairede değişikliğe uğrayan tek alan mutfak pencereleridir. Rüzgârlı havalarda daireye soğuk, yağmurlu havalarda ise su girdiğini belirten Sergey İvanoviç, mecbur kaldığı için pencereleri değiştirdiğini söylemiştir. Şekil 3.88 de görüldüğü gibi banyo ise ilk günkü halini korumaktadır.

Şekil3.87: Leningrad Projesi Mutfağı

Şekil3.88: Leningrad Projesi Banyosu

(*.- 19.08.14 Sergey İvanoviç'ten elde edilmiştir) (*.- 19.08.14 Sergey İvanoviç'ten elde edilmiştir)

3.4 BREJNEV DÖNEMİ (1964-1982) KONUTLARI

Mimari tasarıma bireysellik katmak için yapılarda zamanla çoklu blok uygulanmaya başlandı. 70'li Yıllarda Moskova, Vilnius, Leningrad ve Kiev diğer şehirlerde kaliteli mimari tasarım zorunluluğu getirildi. Moskova'da Kalenin Caddesinde mimar M.Pashoin tarafından çok yönlü ve fonksiyonel 24 katlı 5 konut binası, yanında da kamusal amaçlara hizmet eden sosyal binalar caddenin kuzey tarafından başlayıp toplam 850 m uzunluğunda kolonlarla çevrelendi. Aralarına da hizmet binaları yerleştirildi. Şehir ana yolu, alışveriş merkezleri, kamu alanları ve manzaralı binalar ilke kez Moskova'da uygulandı. Eski semtlerde yapılan çağdaş

binalar diğer kütleli gri ve hantal gözüken yapılara oranla nispeten yumuşak bir giriş yaparak etrafı ile olan boyut dengesini bozmamıştır. Moskova'nın Leningrad Caddesi'nde 1968-1973 yılları arasında "Lebed"(Лебедь) kompleks konut binaları mimar A.D.Meerson, E.V.Podolskaya, İ.İ.Fyodorov tarafından inşa edilmiştir(Bilinkin ve Ryabuşin, 1985, Rubanenko, 1981, Lure ve Malyarova, 2007). Şekil 3.89.

Şekil3.89:Lebed (Лебедь) Kompleks Konut Binaları
(Kaynak:www.gorod.afisha.ru – 10.11.14)

Lebed Kompleksi, Pokrovsko-Glebovo Çam Orman Parkında bulunmaktadır. Arazinin genişliği yüksek binaların yapılması için son derece elverişlidir. Doğa ile organik bağ sağlamanın yanı sıra çağdaş toplumun tüm ihtiyaçlarına cevap veren bir kompleks olmuştur. Bu çok yönlü fonksiyonel konut kompleksi deneme amaçlı bir yapıydı. Hem şehir ile uyumu hem de halkın ihtiyaçlarına yönelik başarılı olunup olunmadığı denenmek istenmişti(Bilinkin ve Ryabuşin, 1985, Rubanenko, 1981).

1980lerin başında Moskova'da mimar A.G.Roçegov'un başkanlığında yeni yapılanmaya başlanmıştır. "Kope" (Kope) isimli geniş planlı kompozisyon unsurlu

proje, yeni yapılarla anıtsal yapıların arasına tampon bölgeye uygulanması planlanmıştır.

3.4.1 Dairevi Site

1972’de Moskova’nın Matveyev bölgesinde, Ukraynalı mimar Yevgeniy Stamo ve mühendis Aleksander Markelovson derece ilginç bir proje teklifi vermişlerdi. 1980 Moskova Olimpiyatı’nı sembolize eden 5 olimpiyat dairesi formunda, birbirine geçmiş 26 blok, 936 daireden oluşan 9 katlı konut binaları projesini sundular. Nadir konut projelerinin teklif edildiği 1970’li yıllar, Sovyetler Birliği’nde binaların gereksiz süslerden arındırma politikasına çok uygundu. Bu döneme panel-konut inşaatının karakteristik özellikleri damgasını vurmuştur, ayrıca standart “kutu” konut inşaatından tamamen farklı bir yapı türü için bürokrasiden izin almak pek de kolay değildi. Konut daireler ucuz ve pratik olmalıydı. Tipik olmayan görüntüsüne rağmen, bu proje aslında bu ucuz ve pratik olma özelliklere sahipti. Dokuz katlı standart konut detaylarına sahip olmasının yanı sıra, gri panel kütleden ayrılmaktaydı. Olimpiyat sembolü ruhunu yansıtacak 5 daire formundaki “Olimpiyat Köyü” projesini devlet bürokrasisi önce çok olumlu karşıladı. Olimpiyat-80’nin de büyük etkisi oldu ve bu proje pilot-proje oldu. 9 katlı dairevi bina panel detaylardan yapıldı.

Yapı Moskova’nın Matveyev bölgesinde Ramenki semtinde yer almaktadır ve 9 katlı olup, 912 adet süit (büyük) daireden oluşmaktadır. Giriş katlarında ise 24 adet standart daire bulunmaktadır. Odalar 1, 2 ve 3 odalı olmak üzere 3 tiptedir. Toplamda 936 adet dairesi bulunan yapının 24 adet de girişi bulunmaktadır. Binadaki daireler tamamen tipik, standart planlıydı. 2,7 m tavan yüksekliği olan tek odalı daire-brüt 27-39 m², 2 odalı daireler 40-45 m², 3 odalı daireler 60 m² idi. Binanın geniş bahçesinde toplumun tüm ihtiyaçlarını gideren eczane, market, banka, kuru temizleme, ayakkabıcı, kreş, çocuk oyun meydanı, park gibi mekânlar vardı. Öngörülen 5 daire formundaki 5 yapı yapılamadı. Böyle bir yapı diğerlerine göre daha masraflı olduğu için hükümet diğer binalar için arazi ayıramadı. Yapılardan yalnızca 1 tanesi yapıldı. Yapının güzelliği kuş bakışında dikkat çekmekteydi.

Olimpik yapının sembolik görüntüsü ancak çok yüksekte görülebilmekteydi(Bilinkin ve Ryabuşin, 1985, Rubanenko, 1981). Şekil 3.90.

Şekil3.90: Dairevi Site Moskova
(Kaynak:www.rosfokus.ru – 14.09.14)

Şekil 3.91 de görüldüğü gibi yapı tam anlamıyla bir yuvarlak simit şeklindedir.

Şekil3.91: Dairevi Site Moskova
(Kaynak:www.lifejournal.com – 14.09.14)

Brejnev döneminin en büyük konut yapısı olan Dairevi Site yaklaşık olarak 3.750 kişinin barınma sorununu çözmüştür. Yapı hem dıştan hem de içerden yuvarlaktır. Şekil 3.92 , 3.93 ve 3.94

Şekil3.92: Dairevi Site Moskova
(Kaynak:Nermin Azizzade .J.– 21.08.14)

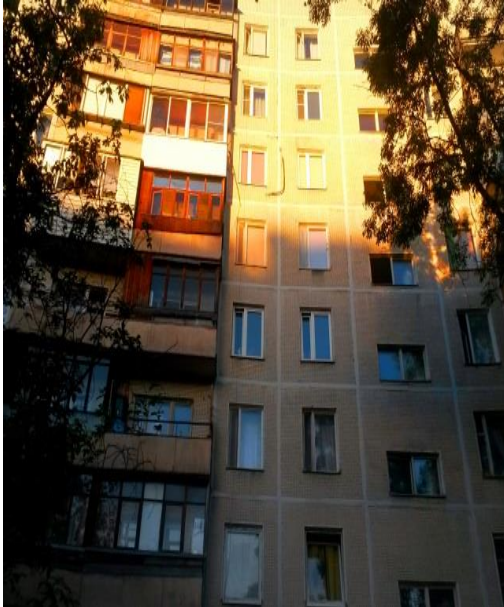

Şekil3.93: Dairevi Site Moskova
(*.- 21.08.14)

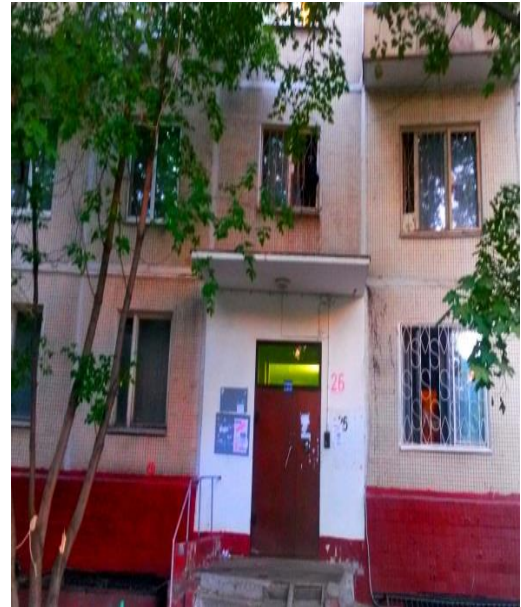

Şekil3.94: Dairevi Site Moskova
(*.- 21.08.14)

Yapıda görüldüğü üzere balkonların hepsi sonradan kapatılarak eve dâhil edilmiş durumdadır. Şekil 3.95 ve 3.96

Şekil3.95: Dairevi Site Moskova
(*.- 21.08.14)

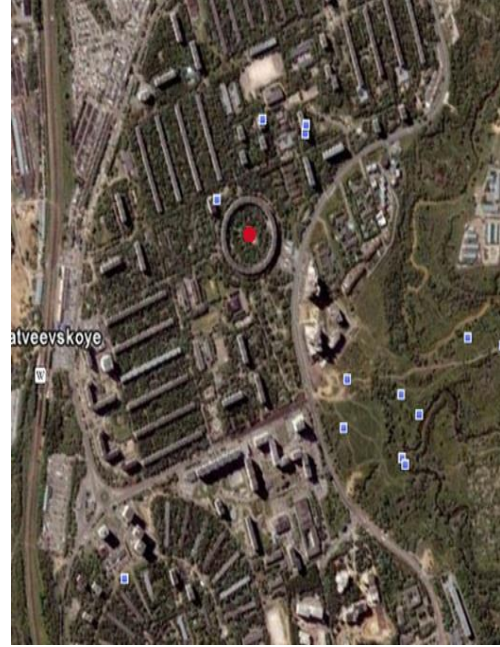

Şekil3.96: Dairevi Site Moskova
(*.- 21.08.14)

Şekil 3.97 de binanın girişlerinden biri ve yapının mevcut olan hizmetleri görülmektedir. Şekil 3.98 de yapının uydu görüntüsü mevcuttur.

Şekil3.97: Dairevi Site Moskova
(*.- 21.08.14)

Şekil3.98: Dairevi Site Moskova
(*.- 21.08.14)

Daire sakinleri ile yapılan görüşmelerde mülk sahibi olanların birçoğu herhangi bir tadilata gerek duymadıklarını belirtmişlerdir. Şekil 3.99 ve 3.100.

Şekil3.99: Dairevi Site'nin Dairesi
(*.- 21.08.14 Rita Anyarova'dan elde edilmiştir)

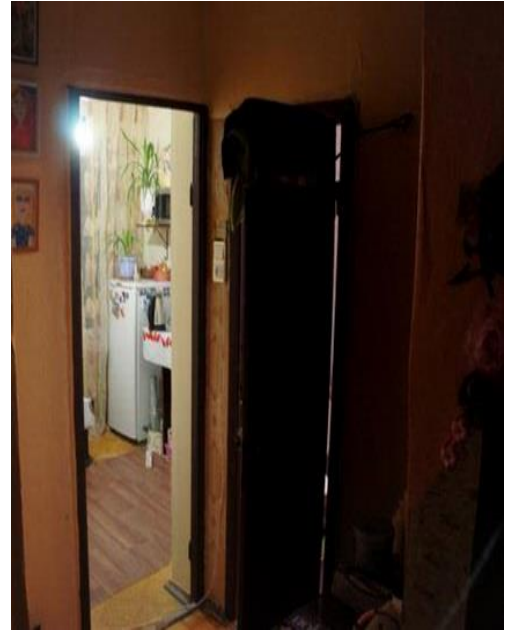

Şekil3.100: Dairevi Site'nin Dairesi
(*.- 21.08.14 Rita Anyarova'dan elde edilmiştir)

Daireler ilk günkü halini korumaktadır. Daire sakinleri ile yapılan görüşmelerde maddi yetersizlikten çok, daire sakinleri tadilata gerek duymadıkları için her hangi bir tadilat yapmamışlardır. Şekil 3.101 ve 3.102

Şekil3.101: Dairevi Site'nin Dairesi
(*.- 21.08.14 Rita Anyarova'dan elde edilmiştir.)

Şekil3.102: Dairevi Site'nin Dairesi
(*.- 21.08.14 Rita Anyarova'dan elde edilmiştir.)

3.5 GORBAÇOV DÖNEMİ (1985-1991) KONUTLARI ve GÜNÜMÜZ

Perestroyka politikası Sovyetlerin çöküşüyle beraber sona ermişti. Ama bu politik sadece siyasi olarak değil mimari açıdan da kullanılmak istenmiştir. Halka daha konforlu, lüks ve geniş evler vaat edilmişti. Hatta daha da ileri giderek “2000 yılında herkese bir ev ve bir araba” verileceği, ekonominin çok iyi olacağı söylenmişti. Oysa hala komün yaşamı süren milyonlarca insan vardı ve bu tarz vaatlere halkın pek de inancı yoktu. Gorbaçov, yönetime geldiğinde ilk olarak Univermak (Universal Mağazalar) olarak adlandırılan, içinde her şeyin bulunduğu küçük mağazaların yerine büyük alışveriş merkezleri projesine başladı. Yapının tamamlanması 1997 yılını bulmuştur(Lure ve Malyarova, 2007, Şepelev ve Bukreev, 2013)

1985 yılında uygulanması planlanan inşaat ve mimariye ayrılan ödenek Dünyada 1.sıradaydı. Daha önce hiçbir ülke bu kadar fazla parayı gözden çıkarmamıştı. Aynı anda 26000 sanayi, fabrika inşaatına başlandı ve yüzbinlerce konutun cephe yenilemesine girdi. Kruşçev zamanından kalan ve “çirkin” olarak nitelendirilen konut yapılarının dış cepheleri güzelleştirilmeye çalışıldı. Bu alanda 11 milyon işçi çalışmakta ve Sovyet inşaatında o dönemde en gelişmiş teknolojik imkânlar kullanılmaktaydı. 1985 yılında alınan bir diğer karar “10 yıl içinde tam 2 milyon yeni konforlu daire” oldu. Oldukça iddialı olan yeni karar için görüşmeler ve hazırlıklar yapılmaya başlandı. Konut inşasının yanı sıra kreş, okul, hastane, mağaza ve sinema salonları yapılmaya başlandı. Konut inşaatı hariç, neredeyse diğer tüm planlanan yapılar geç de olsa sonuca ulaştı. Ancak, konut inşaatları için ülkede çıkan kaos ve kriz nedeniyle başlamadan durdurulma kararı alındı. Yeni yapılacak olan konutların yerine mevcut 9 katlı konut binalarının üstüne 1 kat daha çıkılarak 10 katlı binalar haline getirildi. Bu hem daha kolay, hem daha masrafsız hem de daha hızlı bir sonuçtu. Yeniden yapılanma politikasının mimariye yansıtılması daha çok mevcut yapılara kat eklemek ve dış cephe tadilatı şeklinde olmuştur(Hmelniçkiy,2013,Ermolov,2010).

3.6 RUSYA / SOVYET KONUTLARININ GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

Komün Dairelerin Bu Günkü Durumu

Şekil 3.103 de görülen yapı eskiden komün ev olarak kullanılmıştır ve Moskova'dadır. 1990'lı yıllarda özelleştirilen yapı uzun yıllar boş kalmıştır. Yapı birkaç yıl önce tadilat geçirmiştir. Görüldüğü gibi yapı tadilata uğramadan önce dairenin içinde 5 adet yatak odası 1 mutfak ve bir tuvalet mevcuttu. Ama banyo yoktu. Tahminen daire sakinleri ortak yıkanma alanlarında banyo ihtiyaçlarını gidermekteydiler. Mutfakta 2 adet ocak kullanılmaktaydı ve yapının balkonu yoktur.

Şekil 3.103: Bir Komün Dairenin Değişmeden Önceki Hali

(Kaynak:www.stroimprosto.ru – 10.09.14)

Şekil 3.104 de görüldüğü gibi mutfak büyütülerek, önceden sahip olan 5 yatak odasından biri mutfak m²'sine dâhil edilmiş ve böylelikle mutfakta geniş bir oturma alanına sahip olunmuştur. Yatak odalarına m² dâhil edilerek yatak odası sayısı 3'e düşürülmüştür.

Şekil 3.104: Komün Yapının değişimden Sonraki Hali

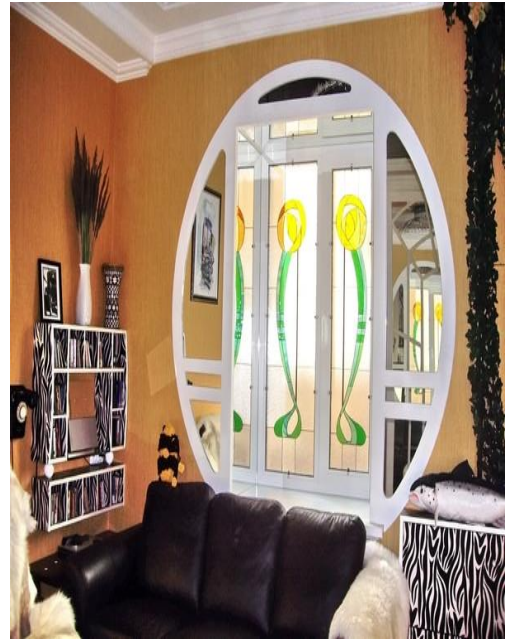
(Kaynak:www.stroimprosto.ru – 10.09.14)

Şekil 3.105 ve 3.106’da görüldüğü gibi odalar ferah ve lüks bir görünüme kavuşmuştur. Eskiden bir komün ev olarak kullanıldığına dair bütün izler silinmiş durumdadır.

Şekil 3.105: Dairenin Yeni Yatak Odası

(Kaynak:www.stroimprosto.ru – 10.09.14)

Şekil 3.106: Dairenin Yeni Salonu

(Kaynak:www.stroimprosto.ru – 10.09.14)

Mutfak ve banyo oldukça şık ve kullanışlı hale getirilmiştir. Şekil 3.107 ve 3.108

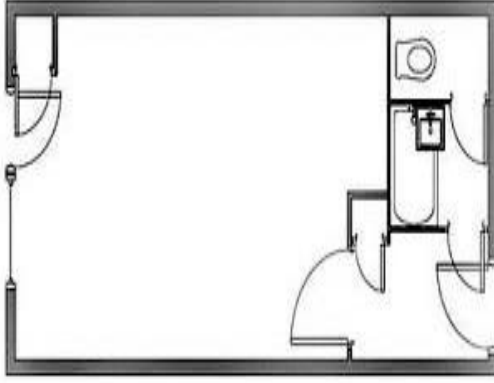
Şekil 3.107: Dairenin Yeni Banyosu
(Kaynak:www.stroimprosto.ru – 10.09.14)

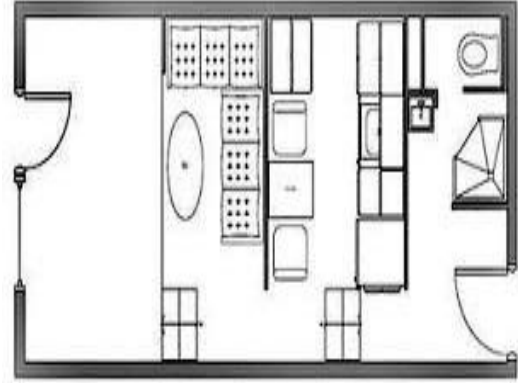
Şekil 3.108: Dairenin Yeni Mutfağı
(Kaynak:www.stroimprosto.ru – 10.09.14)

Komün Dairede Değişim Örneği

Yapı Çsar dönemine ait olup, Moskova'da 4 katlı yapının orta katında bulunmaktadır. Banyo donatısının ve mutfak tezgâhının mevcut, ama kullanılamaz halde olduğu evde, devrimden sonra birkaç aile yaşamaktaydı. Oda perde ile ikiye bölünerek iki odalı bir ev olarak kullanılmaktaydı. Şekil 3.109 da yapının tadilat öncesi, Şekil 3.110 da dairenin tadilat sonrası planı görülmektedir.

Şekil 3.109: Komün dairenin değişimden önceki planı (Kaynak:www.aparo.ru – 02.10.14)

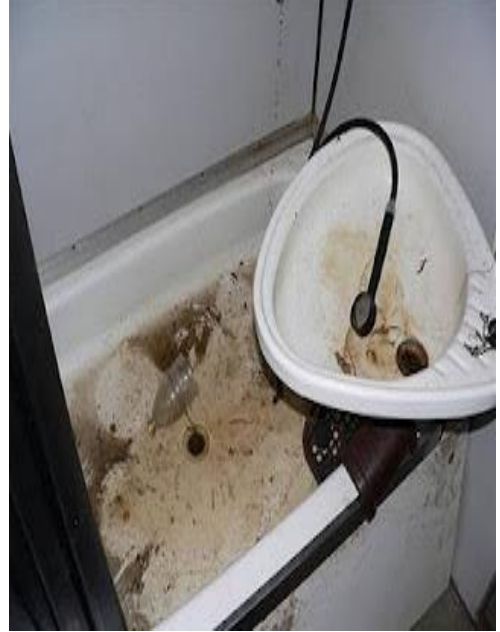

Şekil 3.110: Komün Dairenin değişimden sonraki planı (Kaynak:www.aparo.ru – 02.10.14)

Şekil 3.111 ve 3.112 de görüldüğü gibi yapı 1990 yılı öncesinde neredeyse tamamen kullanışsız bir durumdaydı. Oldukça küçük ve dar olan mutfağı iki ailenin birden kullanabilmesi oldukça zor gözükmektedir.

Şekil 3.111: Dairenin değişimden Önceki Mutfağı (Kaynak:www.aparo.ru – 02.10.14)

Şekil 3.112: Dairenin Değişimden Önceki Banyosu (Kaynak:www.aparo.ru – 02.14.10)

1990 yılı sonrasında ise yapı özelleştirilmiş ve satılmıştır. Yıllarca boş kalan yapı birkaç yıl önce tadilat geçirmiş ve lüks bir görünüme kavuşmuştur. Şekil 3.113 ve 3.114

Şekil 3.113: Dairenin Yeni Mutfağı
(Kaynak:www. aparo.ru – 02.10.14)

Şekil 3.114: Dairenin Yeni Salonu
(Kaynak:www. aparo.ru – 02.10.14)

Şekil 3.115 ve 3.116’da görüldüğü gibi daire baştan aşağı yenilenmiş, yerler ahşap parkeyle kaplanmış ve dairenin tüm tesisatı yenilenmiştir. Küçük ama kullanışlı bir hal alan dairede ahşap renklere ağırlık verilmiştir.

Şekil3.115: Dairenin Yeni Banyosu
(Kaynak:www. aparo.ru – 02.10.14)

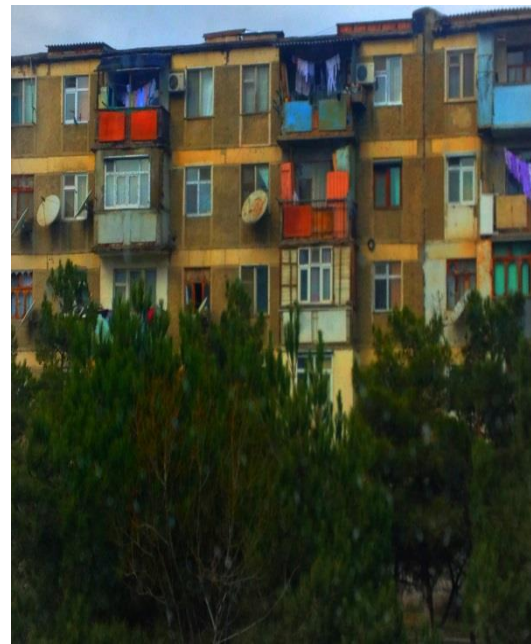
Şekil3.116: Dairenin Yeni Salonu
(Kaynak:www.aparo.ru – 02.10.14)

Ülkedeki birçok Çar döneminden kalan komün evler özelleştirilip halka satıldı. Günümüzde hala satışı devam eden komün evler bulunmaktadır. Günümüzde satılık olan eski Çar dönemi yapılarından komün daireler, yüksek fiyatlara rağmen alınıp tadilat geçirmekte ve geçmişin izleri silinmektedir.

Eski konutlar günümüzde hala kullanılmaktadır. İçlerinden çok az sayıda olanı cephe yenilenmesi, güçlendirme çalışması veya restorasyon geçirmiş durumdadır. Birçoğu hatta neredeyse tamamı yapıldığı ilk günden bu güne kadar hiçbir onarım geçirmeden gelmiştir. Üstelik Kruşçev konutları panel binalardan oluşmaktaydı ve sadece 30 yıl süreli yapılmıştı. Konutlar 30 yıl sonra ömrünü tamamladığı zaman sökülüp yerine yeniden yeni konutlar yapılması planlanmıştı. Bundan 55 yıl önce yapılan konutlar oldukça yorgun ve yıpranmış görünmektedir. Şekil 3.117 , 3.118

Şekil3.117: Sovyetler Dönemi Konut Binası
(* – 03.11.14)

Şekil3.118: Sovyetler Dönemi Konut Binası
(* – 03.11.14)

Apartmanların içleri, merdivenleri yıkılma tehlikesi yaratmaktadır, balkonların hepsi de kapatılarak evlerin içine dâhil edilmiştir. Her daire sahibinin kendince çözümler üreterek ve farklı malzemeler kullanarak balkonu kapatması cephede oldukça kötü görünümler yaratmıştır. Daire sahiplerinin tamamı yapıların ömrünü tamamladığını bilmekte ama buna rağmen kimi maddi kimi ise manevi sebeplerden hala buralarda oturmaktadır. Düşük m²'li daireler öğrenci ve çalışan kişilere çok kolay kiralanabilmektedir.

1990'lı yılların sonunda özelleştirme ile birlikte konutların farklı amaçlar için kullanılmaya başlanması da gündeme geldi. Yüksek katlı konut dairelerinin birçoğunda üst katlar ofislere dönüştürülmeye başlandı. Özellikle 1860'lı yıllarda soylu Çar hanedanının evlerinin bulunduğu Kuznetskiy Most (Кузнэцкий Мост) ismi ile anılan bölgede Moskova'nın en zengin ve en soylu aileleri ikamet etmekteydi. Ayrıca, bu bölgede sadece zengin ailelere hizmet veren özel kıyafet mağazaları da bulunmaktaydı. 17 Ekim Devrimi ile birlikte bu evlerin bazıları, Sovyet yurttaşlarının yaşadığı toplu ikamet yerlerine dönüştü. 1920'li yıllarda yapıların giriş katları büyük kitapçılara, 1990'lı yıllardan sonra ise restoran, mağaza, kafe ve marketlere dönüştürüldü. 2012 yılı itibari ile bölge trafiğe kapatılmış ve

insanların rahatça gezip alış veriş yapabilecekleri bir alana dönüştürülmüştür(Hmelniçkiy, 2013, Aleksandroviç, 2009, Lure ve Malyarova, 2007).

1990 Yılı sonrasında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte dairelerde oturanlara mülk özelleştirme hakkı gelmiş; 2004 yılına gelindiğinde %70 oranında konutlar özelleştirilmişti. Günümüzde ortalama konut büyüklüğü 51m²dir. Kişi başına ise 19,7 m²'lik bir alan düşmektedir. Sovyetler Birliği Dönemi'nde kullanılması uygun görülen m² oranları ile bugünkü m² oranları arasında çok fark olmadığı belirlenmiştir. Rusya'da konut daireleri oda sayısı olarak tanımlanmakta, salon ve oda ayrımı yapılmamaktadır. 2001 Yılı konutlarında ortalama büyüklük 83 m² olmuş, %50 si 3 ve üzeri oda sayısından oluşmuştur. 2010 yılından itibaren Moskova başta olmak üzere rezidanslar, kapalı siteler ve çok bloklu site alanları olmak üzere çok hızlı bir konut yapılanması söz konusudur.

Günümüzde Moskova'nın konut üretimi eskiye nazaran oldukça farklı durumdadır. Özellikle 2000'li yıllardan sonra kapalı sitelerin yaygınlaşması ile birlikte, eskiden her kesimden olan toplumun bir arada yaşadığı alanlar, şimdilerde kapalı siteler başlığı altında sadece belli bir gelir düzeyindeki insanlara hitap etmeye başladı. Apartmanlar gün geçtikçe yerini lüks rezidanslara bırakmakta ve kapitalizmin etkisi gün geçtikçe göz ardı edilemeyecek derecede daha fazla hissedilmektedir(<http://www.counsellors.gov.tr/upload/RF/konut%20raporu>). (20.12.14).

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından Boris Yeltsin ile gelen birçok yeniliklerin içinde lüks rezidanslar da vardı. Günümüz en son örneklerinden biri olan Mercury City Tower, Moskova'nın en gözde rezidanslarından biri olarak kabul edilmektedir. 75 katlı ve 333 m yüksekliğinde olan yapı özel bir rezidans, Avrupa'nın en yüksek yapısıdır. Yapının 5 katı yer altında olmak üzere 70 katlı olan yapının üst katlar ofis alt katları ise konut işlevi görmektedir. Yapı Moskova'nın en lüks yapısı olup, 2012 yılında tamamlanmıştır (<http://www.anatoliamed.com/avrupanın-en-yukse-gokdelenleri/>- 12.12.14). Şekil 3.119 ve 3.120.

Şekil3.119: Merccury City Tower Moskova
(Kaynak.www.dailymail.co.uk – 04.11.14)

Şekil3.120: Merccury City Tower Moskova
(Kaynak.www.skyscrapercity.com – 04.11.14)

3.7 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

Çarlık Döneminin devasa yapılarına yansıttığı gösterişli evleri, sosyalizmin gelmesi ile birlikte daha küçük, daha sade ve herkes için (hem halk hem de hükümet için) ekonomik yapılara dönüştü. Sovyetler Birliği Dönemi'nde herkesin bir ev sahibi olması amaçlanarak Çarlık Döneminin zenginliğini yansıtan, soylu ve zengin aileler için lüks olan büyük ve gösterişli yapılar, sosyalizme uygun olarak değişime uğramış ve yeni ideolojiye uygun olarak dönüştürülmüştü. İdeolojisi gereği sosyalizmin eşitliği yansıtmasından dolayı, Sovyetler Birliği'nin kurulması ile birlikte sınıf ayrımcılığı ok olmuştu. Artık zengin burjuva kesimi yoktu ve herkes eşit haklara sahipti. Çarlık döneminin devasa evlerinin dönüşüme uğrayıp sosyalist döneme ayak uydurması bunun en başlıca örneklerindedir.

Devrim öncesinde içerisinde soylu ve zengin bir ailenin oturduğu Eski Kurumsal Evler, Elit Evler, Saray Evler olarak adlandırılan evler, devrim sonrasında tüm kapıları açılarak halka tahsis edilmişti. Her bir oda bir aileye verilerek, büyük

odalar da bölücü aparatlarla ikiye bölünerek halkın kullanımına açılmıştı. 8-9 aileye bir adet banyo ve mutfağın düştüğü bu komün evler sosyal düzenin aynası olmuştu.

Vladimir Lenin'in (1917-1924) Sovyetler Birliği'ni kurduktan (1924) hemen sonra ölmesi ile halkın barınma problemleri çözümsüz kalmış gibi görünse de, akabinde gelen Josef Stalin (1924-1953) halkın konut problemini çözmek için farklı girişimlerde bulundu. Kendi politikası olarak adlandırılan Stalinizm'e uygun olarak 7 Kuleleri inşa ettirdi. Stalin'in 7 kuleleri yaptırmadan önce söylediği "*Yabancılar ülkemizi ziyarete gelecekler. Moskova sokaklarında dolaşarak Moskova'yı kapitalist ülkelerin başkentleriyle karşılaştıracaklar. Bizim ise çok katlı gösterişli binalarımız yok.*" (www.moskovalife.com – 05.09.14) sözleri ihtişama ve gösterişe duyduğu arzuyu açıkça göstermekteydi. Uzun, sivri çatılı, gösterişli ve bir o kadar da şehre hakim olan yapılar günümüzde hala ayakta ve Moskova'nın simgeleri haline gelmiştir.

Dönemin en bilinen konut özelliğinden olan komün apartmanlar, Çar Dönemi Elit Evlerinin ve Kurumsal Evlerin, devrimden sonra ortak yaşam alanına çevrilmesi ile komün daire adını alan yapılar, Komün apartmanların inşa edilmesinde örnek teşkil etmiştir. Ortak banyo, mutfak ve koridor alanından oluşan komün hayatı Stalin Döneminde yapılan konut yapılarının birçoğunda mevcuttur. Narkomfin Apartmanları bunların en bilinen örneklerindedir. Stalin döneminin diğer yapılarından Stalinka'lar ise en çok bilinen yapılardandır. Yüksek tavanlı, 2 veya 3 odalı sıradan apartman daireleri bile, döneminde ilk olarak yüksek rütbeli kişilere tahsis edilmişti. Komün özelliği taşımayan dairelerin yüksek rütbeli devlet çalışanları, yönetim kadrosu, sanatçı ve doktora tahsis edilmesi, geri kalan halkın komün evlerde yaşamak zorunda bırakılması sosyalizmi yansıtmamaktaydı. Özellikle, Stalin döneminde görülmeye başlanan ayrımcılıklar, güce ve gösterişe önem veren Brejnev döneminde de hissedilmiştir.

Yapıldığı dönemde herkesi iç içe yaşamaya mecbur bırakan bu durumdan pek de memnun olmayan halk, bu duruma bir çözüm ararken, Stalin'in ölümünden hemen sonra hâkimiyete gelen Nikita Kruşçev (1953-1964) bu soruna bir çözüm buldu. "Herkes Bir Ev" sloganıyla küçük, kullanışsız olan dairelerle mümkün olduğu kadar

çok kişiyi daire sahibi yaptı. Her dairede küçük bir banyo, mutfak ve koridor mevcuttu. Oldukça hızlı bir yapılanmaya gidildi ve başta komün dairelerde yaşayanlar olmak üzere mümkün olduğu kadar herkes daire sahibi yapıldı. Bu şimdiye kadar halk için atılmış en büyük adımdı. Kruşçev'in mütevazı kişiliği yapılara yansdı. Kutu şeklinde oldukça küçük, alçak tavanlar ilk bakışta anlamsız gelen, banyodan mutfağa açılan küçük bir penceresi olan kutu şeklinde dar ve alçak balkonlar bunların kanıtıydı. Yapılara 30 yıl ömür biçilmişti; 30 yıl sonra yapıların hepsi sökülecek yerine yenileri daha konforluları, daha geniş daha lüks evler yapılacaktı. Günümüzde bu evler hala ayakta. Yapım yılından itibaren neredeyse 60 yıl geçmesine rağmen yapılar hiçbir restorasyon ve güçlendirme çalışmasına gerek duymadan kullanılabilir.

Kruşçev'in ardından gelen Leonid Brejnev (1964-1982) politikası gereği Stalin yanlıydı ve güce gösterişe önem vermekteydi. Hâkimiyete geldiği ilk günden itibaren devasa, güçlü ve gösterişli yapılar yaptırdı.

Çöküşe doğru sürüklenen Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ni kurtarabileceği umudu ile yönetime getirilen Gorbaçov, (1985-1991) tam tersi, yeniden yapılanmaya gitti. Dönemin karışık siyaseti ve kaoslarla dolu geçen son dönemlerinde planlanan birçok yapı ertelendi. Yeni yapılacak olan konutların yerine, mevcut 9 katlı konut binalarının üstüne 1 kat daha çıkılarak 10 katlı binalar haline getirildi. Bu, hem daha kolay, hem daha masrafsız hem de daha hızlı bir sonuçtu. Yeniden yapılanma politikasının mimariye yansıtılması ne yazık ki, ağırlıklı olarak mevcut yapılara kat eklemek ve dış cephe tadilatı yapmak şeklinde olmuştur.

Sovyetler Birliği'nin yıkılarak Boris Yeltsin'in Rusya Federasyonu'nu kurması, ilk kez halk seçimleri ile yapılan devlet başkanlığını kazanması ve Gorbaçov'un hâkimiyetinin bitmesi ile birlikte Rusya Dünyaya açıldı. Sovyetler Birliği Dönemi'ne ait olan yapılar %70'i özelleştirildi ve halka satıldı.

2010 yılından itibaren Moskova'da rezidanslar, kapalı siteler ve çok bloklu site alanları olmak üzere çok hızlı konut yapılanması başlamıştır. Eskiden toplumun her kesiminden kişilerin bir arada yaşadığı mekânlar varken, şimdilerde kapalı siteler olarak sadece belli bir gelir düzeyindeki insanlar için üretilmektedir. Apartmanlar

güç geçtikçe yerini lüks rezidanslara bırakmakta ve kapitalizmin yıkıcı etkisi barınma mekânlarında da giderek artan bir hızla hissedilmektedir.

Değişen dünyaya ayak uydurmaya çalışan Rusya'da özelleştirme ile birlikte komün daireler de çok büyük değişimler geçirmiştir. Daire sahipleri evlerini lüks ve modern tarzda tadil ettirmektedir; öyle ki, öncesinde dairenin bir komün yapı olarak kullanıldığına inanmak nerdeyse imkânsız hale gelmektedir.

Komün daireler, stalinkalar ve kruşçevkalarda oturan 50 kişi üzerinde uygulanan anketin sonuçları, bu dairelerin şu anki durumlarını, kişilerin hala oturma nedenlerini ve dairelerdeki yeni yapılanmaları göstermektedir. (Bkz. Ek 1: Anket)

Anket katılımcılarının %62'si stalinka konutlarında, %28'i kruşçev konutlarında, %10'u komün dairelerde oturmaktadır. Konutlarda oturanların %58'i mülk sahibidir. Oturanların %68'i konutlarından hoşnut değildir. Hoşnutsuzluk nedeni olarak yapının güvenli olmamasını ve tadilat gerektirmesini göstermektedirler. %66'sı konutlarında tadilat yaptırdığını belirtmektedir. Anket sonucuna göre, tadilat yaptırmalarının en büyük nedeni yapının eski olması. Tadilat %49 oranında mutfakta yaptırılmakta; ardından %36 oranında banyo tadilatları gelmektedir.

Yapılarının güvenli olmadığını ve eski olduğunu belirtmelerine rağmen %56'sı konutlarının prestijli olduğunu ifade etmektedir. İnternet sitelerindeki konut satışları da bu ifadeyi doğrular niteliktedir: Çarlık Döneminde yapılan ve Sovyetler Birliği Dönemi'nde dönüştürülerek komün daire olarak kullanılan konutlar ve sosyalist dönemde inşa edilen konutlar günümüzde servet fiyatına satılmaktadır.

SONUÇ

Mekân üretiminin parçası olan kentleşme ve mimarlığı içinde bulunduğu toplumun yapısı; üretim ilişkileri, ideoloji, politik yapılanma ve kültür belirler. Mekân toplumsal koşullar değiştikçe değişir, dönüşür. Bu çalışmada, konut yapılarındaki mekânsal değişim sürecinde devlet müdahalesinin etkileri irdelenmeye çalışılmıştır. Bir başka deyişle, konut mekânları politik yapılanma temelinde incelenmiştir.

Mekânsal biçimlenmenin politik yapılanma temelinde ele alınması söz konusu olunca, 3 farklı rejimi kısa sürede yaşaması nedeniyle Rusya çarpıcı bir örnektir. 1917'ye kadar çarlık, 1917-1991 arası sosyalist ve 1991 sonrası kapitalist dönemlerinde toplumun tüm yapılanması köklü değişikliklere uğramıştır. Öte yandan, 1917-1991 arasında yaşanan sosyalist dönemin Lenin, Stalin, Kruşçev, Brejnev ve Gorbaçov dönemleri birbirinden kimi zaman keskin kimi zaman daha az farklarla ayrılmaktadır. Bu nedenle, konut mekânlarının Rusya genelinde Moskova özelinde araştırılması önem kazanmaktadır.

Tezde, Rusya'nın tarihsel sürecinde yaşadığı 3 rejim döneminin ve sosyalist dönemin alt dönemlerinin politik yapılanması kısaca aktarılmıştır. Bu dönemlere sadık kalınarak, Moskova'nın konut üretimi ve konutların mekânsal yapılanması, değişim ve dönüşüm süreçlerinin değerlendirmesi yapılmıştır. Rusya'nın politik yapılanmasının değerlendirmesi İkinci Bölümde, Bölüm Değerlendirmesi (Bkz. Sayfa 25) alt başlığında yapılmıştır. Moskova'da seçilen konutlara ilişkin bilgilerin, belgelerin, yerinde gözlemin ve anket sonuçlarının ayrıntılı değerlendirmesi Üçüncü Bölümde, Bölüm Değerlendirmesi (Bkz. Sayfa 105) alt başlığında yapılmıştır.

Çarlık döneminde mutlak monarşi yönetiminin devasa ve gösterişli evleri, Sovyetler Birliği'nin kurulup sosyalizmin gelmesi ile dönüştürülmüştür. Barınma sorununun çok büyük boyutlarda olması nedeniyle, yeni konut üretimi beklenmeden, hızlı ve acil bir çözüm bulunmalıydı. Devrim öncesinde soylu ve zengin tek ailenin oturduğu evler, Devrim sonrasında; Lenin döneminde tüm kapıları açılarak halka

tahsis edilmiştir. Çarlık döneminin büyük evleri, her bir oda bir aileye verilerek, halkın kullanımına açılmıştır. 8-9 aileye bir adet banyo ve mutfağın düştüğü bu komün evler sosyalist düzenin aynası olmuştur.

Stalin dönemi politik yapılanmasının güç ve gösterişi konut yapılarına yansımıştır. 7 kuleler ve yeni konutların form ve mekânsal abartıları dönemin yapılanmasının açık göstergelerdir. Politik yapılanmanın Kruşçev ile yumuşama sürecine girmesi başta Moskova olmak üzere tüm Sovyetler Birliği ülkelerindeki konut yapılarında hissedilmiştir. Sade, yalın, küçük ama tamamen halkın ihtiyaçlarına cevap veren yapılar, Kruşçev'in politikası ile örtüşmektedir. Brejnev'in liderlik yıllarının başlangıcında, Brejnev'in Stalin'e, dolayısıyla, güce ve gösterişe duyduğu arzu, devasa yapıları tekrar gündeme getirmişti.

Gorbaçov'un başlattığı Perestroyka ile başlayan süreç Sovyetler Birliği'nin yıkılması ile sonuçlanıp kapitalist sisteme geçilmiştir. Toplumun tüm yapılanmasındaki değişim ve dönüşüm kaçınılmaz olarak konut mekânlarında da kendini göstermiştir. Hızla artan kapalı konut siteleri, yükselen bloklar ve rezidanslar bugünün Rusya'sının yeni konut panoramasını oluşturmaktadır.

Öte yandan, günümüzde çarlık döneminden kalma komün yapılarda hayatını devam ettiren insanların sayısı oldukça fazladır. Bir yandan komün hayatı süren insanlar, diğer yandan lüks rezidanslarda yaşayan zengin sınıflar dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Moskova'da ikili bir konut yapılanması oluşturmaktadır.

Kısa bir sürede 3 farklı rejim değişikliğinin ardı ardına yaşandığı Rusya'nın her döneminin kendine özgü politik yapılanmasına koşut olarak gerçekleşen -Moskova özelinde- konut yapılanmasındaki değişim-dönüşüm süreci mekân-politik yapılanma-iktidar ilişkisinin etkili somut bir örneğidir.

KAYNAKÇA

- ACAR, K. 2009, “**Orta Çağdan Sovyet Devimine**”, İletişim Yayınları, İstanbul
- ALEKSANDROVIÇ, K. İ, 2009, **Sovetskaya Arkitektura 1920 godov**, Traditiya, Moskva (АЛЕКСАНДРОВИЧ, К. И., **Советская, архитектура 1920-х годов**, Традиция, Масква,
- AVRUPANIN EN YÜKSEK GÖKDELENLERİ, 2014 " **Mercury City Tower**" (12.12.14), <http://www.anatoliamed.com/avrupanin-en-yuksekgokdelenleri>
- BARTOSEK, K, COURTOİS, S, MARGOLİN, J-L.A, PANNE, J. L, WERTH, N, 2009, **Komünizmin Kara Kitabı**, Çevirenler: Cenk Odakan, Işıl Özcan, Engin Sunar, Bülent Tanatar, Yavuz Topoyan, Doğan Kitap, İstanbul
- BAYRAKTAR, N,2009 “**Yapılarda Kullanım Değişiklikleri: Hukuki ve Mesleki Sorumluluklar**”, Mimarlık. 349,Eylül-Ekim
- BERGER, J, 2007, **Sanat ve Devrim**, Çeviri: Bilge Berker, Agora Kitaplığı, İstanbul
- BİLİNKİN, N. P, RYABUŞİN, A. V, 1985 **Sovremennaya Arkitektura 1955-1980**, Stroyizdat, Moskva, (БЫЛИНКИН, Н. П. , РЯБУШИН, А.В, 1985, **Современная советская архитектура:1955-1980**, Стройиздат, Масква,)
- ÇELİK, A. P, 1970,“**Sosyal Konutun Orijini: Komün Evleri**” , Mimarlık Dergisi, 82, ss.41-42
- ÇİMEN, A, 2010, **Tarihi Değiştiren Diktatörler**, Timaş Yayınları, İstanbul,
- ÇİMEN, A, 2014, **Tarihi Değiştirenler**, Timaş Yayınları, İstanbul,

- DİCLE, E, 2012, **Modern Ulus Devlet Projesinde Bir İdeal Mekân Temsili Olarak Köy Ütopyası**, Turkish Studies- İnternational Periodical For The Languages, Literature and History of Turkis or Turkic, Volume 7/1 Winter, p.859-871
- DEUTSCHER, I,1991, **Tarihin İronileri**, Çeviri:Yavuz Alogan, Belge Yayınları, İstanbul
- ENGELS, F, 2013, **Konut Sorunu**, Çeviri:Tekin Genç, Alter Yayıncılık, Ankara
- ERMOLOV, İ, 2010, **Tri Goda Bez Stalina 1941-1944**, Poligraf Moskva, (ЕРМОЛОВ, И, 2010 **Три года без Сталина 1941 - 1944**, Центрполиграф, Москва,)
- GÜNGÖR, C ,2010, **Rusya ve İsyamları**, Barış Kitap, Ankara
- GROYS, B, 2014, **Sanatın Gücü**, Çeviri: F.Candil Erdoğan, Hayalperest Yayınevi, İstanbul
- HMELNİÇKİY D, 2013, **Arkitektura Stalina, Psikologia i Stil**, Moskva. (ХМЕЛЬНИЦКИЙ. Д ,2013 **Архитектура Сталина. Психология и стиль**, Масква, Directmedia)
- HOSKİNG, G, 2011, **Rusya ve Ruslar Erken Dönemden 21. Yüzyıla**, Çeviri: Kezban Acar, İletişim Yayınları, İstanbul,
- DEMİRCAN, K, 2013, Bilim ve Teknik, **Anastasya**, Ocak, Yıl 46, Sayı 542, 22.58-61
- KESKİNOK, Ç.H,1988 “**Kentsel Mekan Yaklaşımlarına Bir Örnek:Castells**”, ODTÜ MFD, ss.67-75,

- KIRCI, N, 2013, **20.yüzyıl Mimarlığı**, Nobel Yayıncılık, Ankara
- KOTZ D.M, WEİR, F, 2012, **Gorbaçov'dan Putin'e Rusya'nın Yolu**, Çeviri: Cemile Çakır, Kalkedon Yayınları, İstanbul
- LEFEBVRE, H, 2013, **Kentsel Devrim**, Çeviri: Selim Sezer, Sel Yayıncılık, İstanbul
- LEFEBVRE, H, 2014, **Mekânın Üretimi**, Çeviri: Işık Ergüden, Sel Yayıncılık, İstanbul
- KORENEV, L, 1985 “**Stroitel'naya Programma SSSR v 1985 godu**” -“**Strana, Ludi, Sobitiya**”, 90-92, God 1985. (КОРЕНЕВ, Л. “**Строительная программа СССР в 1985 году**”- “**Страна Люди События**”, 1985, 90-92. Год:1985)
- LODDER, C.2005, **Constructive strands in Russian art, 1914-1937**, Pindar, London
- LURE, L, MARLAROVA, İ, 2007, **956 god: Seredina Veka** Neva, Maskva, (ЛУРЬЕ ,Л, МАЛЪЯРОВА, И ,2007, **1956 Год: середина века**, Нева , Масква,)
- LUXEMBURG, R, 2009, **Rus Devrimi**, Çeviri: Cangül Örnek, Yazılama Yayınevi, İstanbul
- MANDEL, E.1992, Ekim **1917:darbe mi Sosyal devrim mi?** Çeviri: Oktay Emre, Yazın Yayınları, İstanbul
- MESSİNG W.2012, **STALİN HİTLER Empati Ve Gizemli Yahudi**, Çeviri: Füsun Dikmen, Tutku Yayınevi, Ankara
- MİLNER, R. DEJEVSKİY, G. N,1993, **Rusya ve Sovyetler Birliği Tarihi**, Çeviri: Metin Çulhaoğlu, İletişim Yayınları, İstanbul

- MİMARLIK VE KENT DİZİSİ -2, 2002, **Moskova 1917-2000**, Boyut Yayın Grubu, İstanbul
- MONNIER, G.2006, **Mimarlık Tarihi**, Çeviri: İsmail Yerguz, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara
- MONTEFIORE, S. S.2013, **STALİN, Kızıl Çar'ın Sarayı**, Çeviri: Yavuz Alogan, İthaki Yayınları, İstanbul
- MÜLLER, W, VOGEL, G,2012, **Mimarlık Atlası cilt-1-**, Yem Yayın, İstanbul
- MÜLLER, W, VOGEL, G,2012, **Mimarlık Atlası cilt-2-**, , Yem Yayın, İstanbul
- ONAY, N. S.2005, “**Kamusal İç Mekân ve Toplumsal Kimlik**”, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ocak,1-11
- ONAY Y.2007, **Batı'ya Direnen Devlet Rusya**, Yeni yüzyıl Yayınları, İstanbul
- ÖKE, A. 1970, “**Türkiyede Nüfus Planlamasının Konut İhtiyacına Etkisi**” . Mimarlık Dergisi 82, ss.42-46
- ÖZKUK, G,2014, “**Mekânların Hafızasına Ahmet Hamdi Taşpınar'ın Beş Şehrinden Bakmak**”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 39, ss.269-279,Ocak
- ÖZSOY, İ, 2006 “**Sovyet Sisteminin Çöküşünden Tarihi ve Evrensel Dersler**”, Bilig, Güz, sayı39, ss.163-194
- PANAİT, İ.1996, **Sovyetler 1929**, Çeviri: Türkan Beygu Oğuzertem, Pencere Yayınları, İstanbul,
- PODŞİVALENKO P. D. RUMYAHTSEV A. F. 1960 , **Ekonomika Straitelstva**, Gos. İzd-Vo Polit. Lit-Rı (ПОДШИАЛЕНКО П. Д,РУМЯНЦЕВ А.Ф. 1960, **Экономика Строительство**, Гос. изд- во полит. лит-ры,)

- RUBANENKO, B. R,1981 **Perspektivi Razvitiya Jilitsa v СССР**, Stroyizdat, Moskva, (РУБАНЕНКО ,Б. Р ,**Перспективы развития жилища в СССР**, Масква ,Стройиздат, 1981)
- RUSYA FEDERASYONU "**KONUT SEKTÖRÜ HAKKINDA ÖZET NOT**
(20.12.14) <http://www.counsellors.gov.tr/upload/RF/konut%20raporu>
- SAYGILI, S, 1997, **Dünyayı Aldatanlar**, Türdav Yayınevi, İstanbul
- SMİTH, S.A, 2010, **Rus Devrimi**, Çeviri: Ümit Hüsrev Yolsal, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara
- STALİN, Y. V. Ç. 1990, **Rabotı Abiom 15 İstoriya Bolşevitskaya Partiya Sovyetskovo Soyuzu -1938**, Stroyizdat, Maskva, (СТАЛИН, И. В. Д. 1990 **Работы Объем: 15 История Большевистская партия Советского Союза -1938** , Стройиздат, Масква)
- STALİN, Y. V. Ç.1990, **Rabotı Abiom 10**, Maskva, Stroyizdat, (СТАЛИН, И. 1990 , В Д. **Работы Объем: 10** , Стройиздат, Масква)
- STALİN, J.V, 1991,**Eserler Cilt 15**, Çeviri: İsmail Yarkın, İnter Yayınları, İstanbul
- STALİN, J.V,1990, **Eserler Cilt 4**, Çeviri: İsmail Yarkın, İnter Yayınları İstanbul
- STALİN, J.V,1992, **Eserler Cilt 12**, Çeviri: Süheyla Kaya, İnter Yayınları, İstanbul
- ŞEPELEV D. G..BUKREEV,A,İ,2013, **Kak Samomu Postroit Dom**, ,Ripol Klassik, Maskva (ШЕПЕЛЕВ Д Г, А. И. БУКЕЕВ, 2013,**Как самому построить дом**, ,Рипол Классик, Масква
- TUNCER E, 2012, **İktidarın Mekânsal Örgütlenmesi**, Kibele Yayınevi, İstanbul
- TROÇKİ L,1990 **Stalinizm ve Bolşevizm Ağustos 1937**, Yaşam Marksizm No:18 Nisan
- ULTAY, Z.T, SAHİL, S, 2004 **Toplumsal Yapı Mekânsal Yapı Etkileşimi**

Bağlamında OR-AN Örneğinin İncelenmesi, Gazi Üniv, Müh.
Mim. Fak. Der. Cilt19,No3, 247-259

VESELOVSKIY S. Y, SALKOVSKIY, O, V,1990, U **Kritičeskovo Paroga**,
Mejdunar. Otneşeniya, (Сергей Яковлевич ВЕСЕЛОВСКИЙ, О.В.
САЛКОВСКИЙ,1990,У **критического Порога**: (социально-
экономические аспекты милитаризации, Междунар отношения)

YEMELYANOV Y, 2014, **STALİN İktidara Giden Yol**, Çeviri: Orhan
Uravelli, Lena Yayınları, Ankara

ZİNOVYEV, G 2012, **Rusya Komünist Partisi Tarihi**, Çeviri: Barış Zeren, Mızrak
Yayıncılık, İstanbul.

ZORLU, T, SAĞSÖZ, A, 2010, **Müstakil Konut Sitelerinde Kullanıcı Tercihlerine
Bağlı Fiziki Müdahaleler Trabzon Örneği**, METUYFA, 1 ss.189-206

**Çar Dönemi ve Sovyetler Birliği Dönemi'nin Konutlarının
Günümüz Kullanımına İlişkin Anket**

Sayın katılımcı, bu anket, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı'nda yürütülen “ **Sovyet Dönemi Konutlarında Mekânsal Dönüşüm Süreci**” başlıklı yüksek lisans tezi çalışması için yapılmaktadır. Bu araştırmanın amacı, eski konutlarda oturan kişilerin buralarda oturma sebeplerini, dairelerde yapmış oldukları tadilatları ve konutlar ile ilgili düşüncelerini öğrenmektir.

Soruların doğru ya da yanlış diye bir cevabı yoktur. Sadece sizin sorulara katılım düzeyiniz merak edilmektedir. İsminizin veya adresinizin belirtilmesine gerek duyulmayan bu ankettten alınacak veriler, kesinlikle güvenli bir ortamda korunacak, hiçbir koşulda üçüncü şahıslara aktarılmayacaktır. Sonuçlar sadece akademik çerçevede değerlendirilecektir. Katkınız ve yardımınız, sizden aldığımız cevaplar çalışmanın doğruluğunu ve bilimselliğini etkileyecektir. Bu sebeple vereceğiniz cevaplar bizim için çok önemlidir. Ayırdığınız zaman ve verdiğiniz emek için teşekkür ederiz.

Tezi Hazırlayan

Nermin AZİZZADE JULAR
Atılım Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

Tez Danışmanı

Emel Akın
Atılım Üniversitesi
Güzel Sanatlar, Tasarım ve
Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi

**ÇAR DÖNEMİ VE SOVYETLER BİRLİĞİ DÖNEMİ KONUTLARININ
GÜNÜMÜZ KULLANIMINA İLİŞKİN ANKET SORULARI**

1. Yaşınız, eğitim durumunuz ve mesleğiniz nedir?

-

2: İkamet Ettiğiniz Konut Yapısında Oturma Sebebiniz ve Oturma Süreniz Nedir?

-

3: Oturduğunuz Daire Size Mi Ait?

-

4: Dairenizden Memnun musunuz?

-

5: Oturduğunuz Dairden Memnun Olmama Sebebiniz Nedir?

-

6: Oturduğunuz Dairede Her Hangi Bir Tadilat Yaptınız mı? Yaptıysanız Ne Amaçla Ve Nerede Yaptınız?

-

7: Oturduğunuz Daire Sizce Statik Açından Güvenli Mi?

-

8: Yapıldığı dönemde oldukça prestijli sayılan bu konutlar (Stalinka,Kruşçevka) sizce hala aynı prestije sahip mi?

-

9: Son dönemde yapılan konutlar ile sizin oturmuş olduğunuz konutlar arasında sizce ne gibi farklılıklar var?

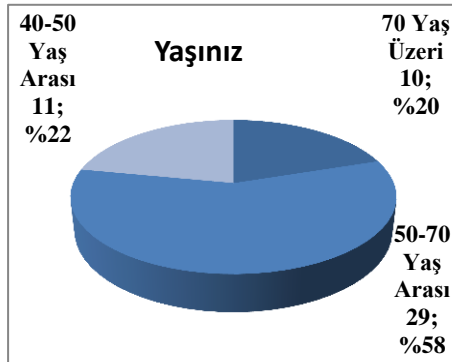
Rusya / Sovyet Konutlarının Kullanıcıları İle Yapılan Anket Değerlendirmesi

Anket uygulaması Çar Dönemi ve Sovyetler Birliği Dönemi'nde yapılan konutlarda yapılmıştır. Anket konutlarda ikamet eden kişilerle yüz yüze yapılmış, alınan cevaplar tablolama yöntemi ile değerlendirilmiştir. Anket uygulaması toplamda 50 kişi ile yapılmış olup, anket yapılacak yapılar Çarlık Döneminde Elit Evler, Saray Evler olarak kullanılan yapılardan, Sovyetler Dönemi'nde Komün Yapı olarak kullanılan yapılar, Stalin dönemi konut yapılarından Stalinka ve Kruşçev dönemi konut yapılarından Kruşçevka olarak seçilmiştir. Yapıda bulunan tüm dairelerin kapısı çalınmış kabul eden kişilerle anket yapılmıştır. Yapılan ankette kadınlar tercih edilmiştir. Katılımcılara yapılarda hala oturma sebepleri, bu güne kadar herhangi bir tadilat geçirip geçirmedikleri, ne amaçla tadilat yaptıklarını

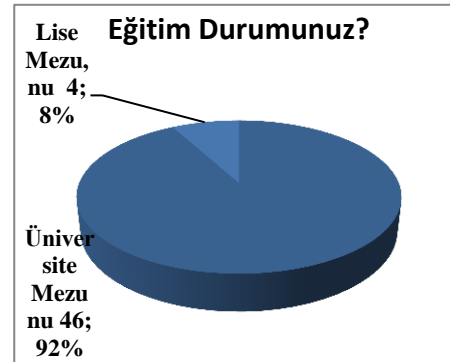
hedefleyen 9 soru sorulmuştur. Bütün ısrarlara rağmen biraz mahcupiyetten, biraz da güven eksikliğinden dolayı fotoğraf çekmeye müsaade etmemişlerdir.

Tablo1. 1. Soruya yanıt veren katılımcıların sayı ve yüzde oranları

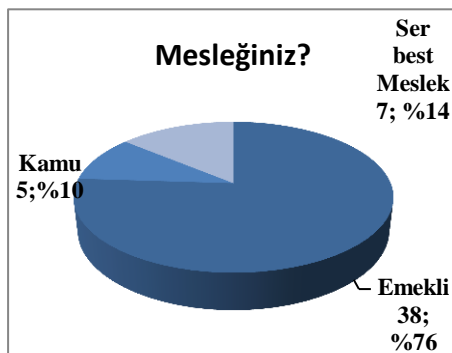
SAYI	YAŞ	EĞİTİM	MESLEK
50	29 (%58) 50-70 yaş arası	46 (%92) Üniversite	38 (%76) Emekli
	11 (%22) 40-50 yaş arası		5 (%10) Kamu
	10 (%20) 70 yaş üzeri	4 (%8) Lise	7(%14) Serbest Meslek

Grafik1: 1.Soruya Alınan Yanıtların Oranları

Grafik1: 1.Soruya Alınan Yanıtların Oranları

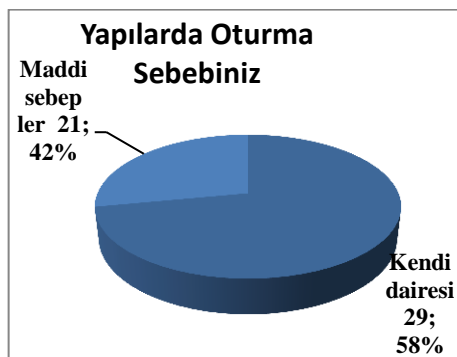
Grafik1: 1.Soruya Alınan Yanıtların Oranları

Soru 1: Yaşınız, eğitim durumunuz ve mesleğiniz nedir? sorusuna ankete katılanların % 58'i 50-70 yaş aralığında, %22'si 40-50 yaş aralığında, %10'u ise 70

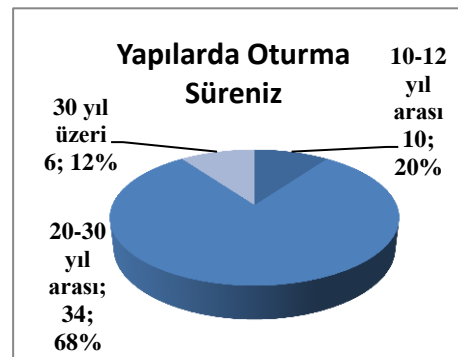
yaş üstündedir. Katılımcıların %92'si üniversite mezunu olduğunu %8'i lise mezunu olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %38'i emekli, %14'ü serbest meslek çalışanı %10'u ise kamu çalışanı olduğunu belirtmiştir. Tablo 1. Grafik 1,2,3

Tablo2. 2. Soruya yanıt veren katılımcıların sayı ve yüzde oranları

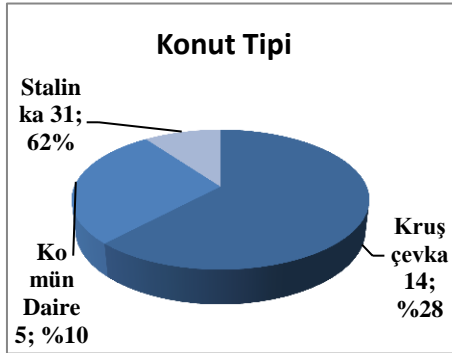
SAYI	YAPININ TÜRÜ	YAPILARDA OTURMA SEBEBİ	YAPILARDA OTURMA SÜRESİ
50	31 (%62) STALINKA	29 (%58) Kendi Dairesi	10 (%20) 10-12 yıl
	14 (%28) KRUŞÇEVKA		34 (%68) 20-30 yıl
	5 (%10) KOMÜN DAİRE	21 (%42) Maddi Sebepler	6 (%12) 30 yıl üzeri

Grafik4: 2.Soruya Alınan Yanıtların Oranları

Grafik5: 2.Soruya Alınan Yanıtların Oranları

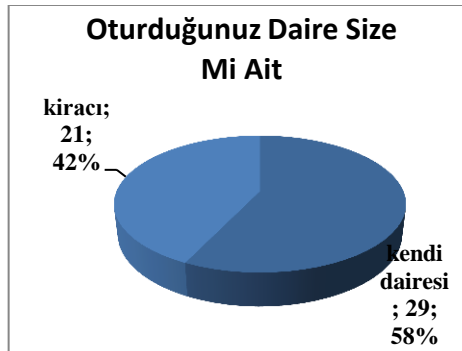

Grafik6: 2.Soruya Alınan Yanıtların Oranları

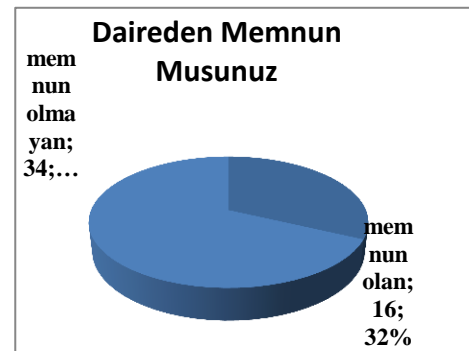
Soru 2: İkamet Ettiğiniz Konut Yapısında Oturma Sebebiniz ve Oturma Süreniz Nedir? Ankete katılanlardan % 62'si Stalinka konut tipinde %28'i Kruşevka konut tipinde, %10'u ise komün dairelerde oturmaktadır. Bu yapılarda oturanlardan %58'i oturma sebebinin dairenin kendisine ait olması, %48'i ise sadece maddi yetersizlikler sonucu burada oturma mecburiyetinde kaldığını ifade etmiştir. Katılımcıların %12'si 30 yıldan fazladır aynı dairede oturmakta, %20'si 10 ile 12 yıl, %68'i ise 20 ile 30 yıl süredir aynı dairede oturduğunu ifade etmiştir. Tablo 2, Grafik 4,5,6

Tablo3. 3. ve 4. Soruya yanıt veren katılımcıların sayı ve yüzde oranları

SAYI	OTURDUĞUNUZ DAİRE SİZE Mİ AİT?	DAİRENİZDEN MEMNUN MUSUNUZ?
50	29 (%58) Kendi dairesi	34 (%68) Memnun
	21 (%42) Kiracı	Değil
		16 (%32) Memnun

Grafik7: 3.Soruya Alınan Yanıtların Oranları

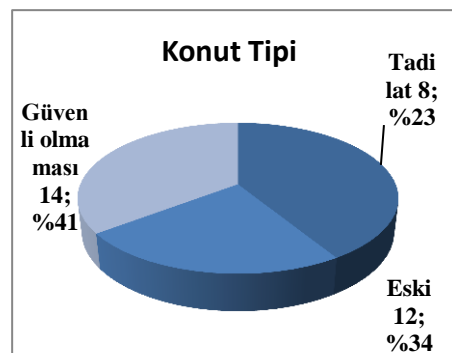
Grafik8: 4.Soruya Alınan Yanıtların Oranları

Soru 3 ve 4: Oturduğunuz Daire Size Mi Ait? Dairenizden Memnun musunuz?

3. Ve 4.Soruya ankete katılan katılımcılardan % 58'i kendi dairesi olduğunu, %42'si ise kiracı olduğunu ifade etmiştir. %68'i oturduğu daireden memnun olmadığını belirtirken, %32'si memnun olduğunu belirtmiştir. Tablo 3 Grafik 7,8.

Tablo4. 5.Soruya yanıt veren katılımcıların sayı ve yüzde oranları.

SAYI	YAPIDAN MEMNUN OLMAMA SEBEBİ
34	14 (%41) Yapının güvenli olmaması
	8 (%23) Tadilat gereksinimi
	12 (%34) Yapının eski olması

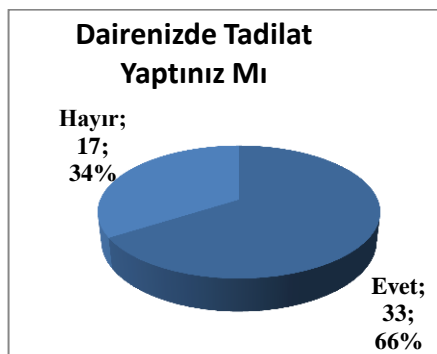

Grafik9: 5.Soruya Alınan Yanıtların Oranları

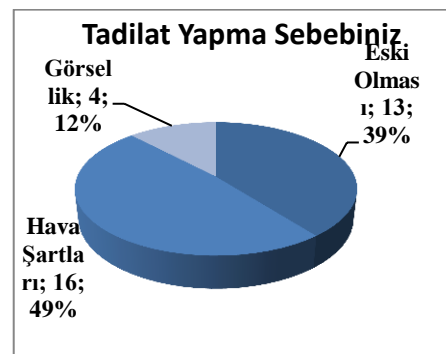
Soru 5: Oturduğunuz Dairden Memnun Olmama Sebebiniz Nedir? 4.Soruya daireden memnun olmadığı belirten 34 kişi üzerinden memnun olmama sebebi sorulduğunda, katılımcıların %41'i Yapı güvenli olmadığı için, %23'ü yapı tadilat gerektirdiği, %34'ü ise yapının fazlasıyla eski olmasından dolayı, yapıdan ve oturduğu daireden memnun olmadığı belirtmiştir. Tablo 4, Grafik 9.

Tablo5. 6. Soruya yanıt veren katılımcıların sayı ve yüzde oranları

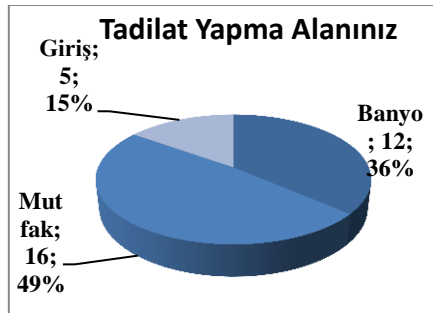
SAYI	YAPININ TADİLAT GÖRMESİ	TADİLAT GÖRME SEBEBİ	YAPININ TADİLAT ALANI
50	33(%66) Evet	13 (%40) Yapının Eski Olması 16(%48) Kötü hava Şartları 4(%12) Görsel Amaçlı	12(%36) Banyo 16(%48) Mutfak 5(%16) Giriş
	17(%34) Hayır		

Grafik10: 6.Soruya Alınan Yanıtların Oranları

Grafik11:6.Soruya Alınan Yanıtların Oranları

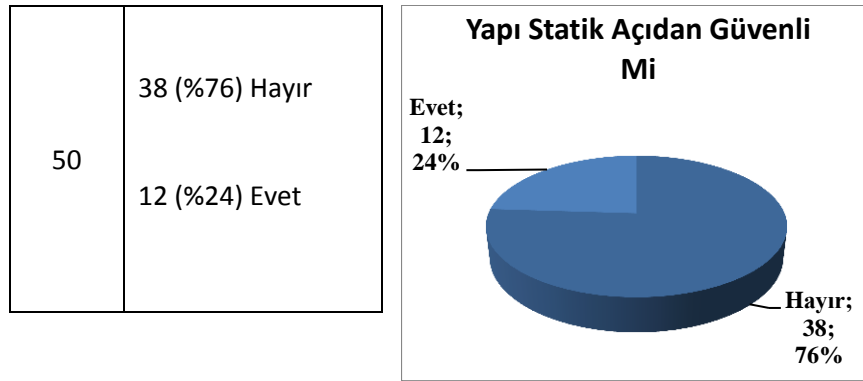

Grafik12: 6.Soruya Alınan Yanıtların Oranları

Soru 6: Oturduğunuz Dairede Herhangi Bir Tadilat Yaptınız mı? Yaptıysanız Ne Amaçla Ve Nerede Yaptınız? sorusuna katılımcı 50 kişiden %34'ü hayır, %66'sı evet olarak cevaplamıştır. Dairesinde tadilat yaptıran 33 kişiden %12'si görsel amaçlı, %39 dairesinin eski olmasından dolayı, %49'u ise olumsuz hava şartlarına maruz kaldığı için tadilat yaptırdığını belirtmiştir. Tablo5. Grafik 10,11,12

Tablo6. 7. Soruya yanıt veren katılımcıların sayı ve yüzde oranları

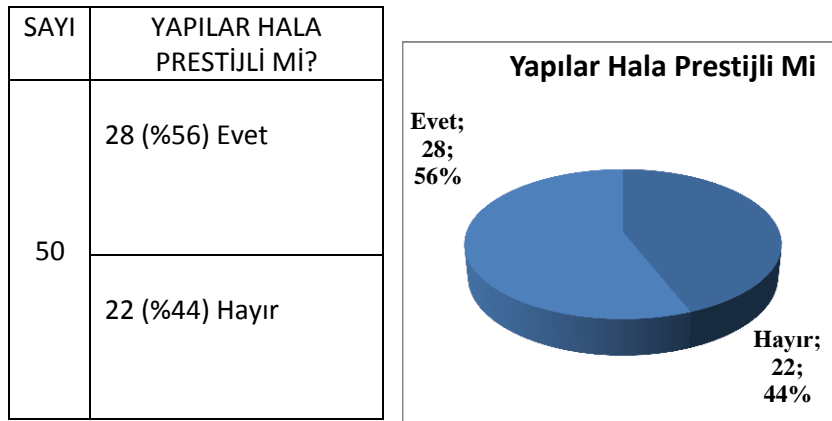
SAYI	YAPI STATİK AÇIDAN GÜVENLİ Mİ?

Grafik13:7.Soruya Alınan Yanıtların Oranları

Soru 7: Oturduğunuz Daire Sizce Statik Açıdan Güvenli Mi? Sorusuna katılımcı 50 kişiden %76'sı hayır, %24'ü evet cevabını vermiştir. Tablo 6 Grafik 13.

Tablo7. 8. Soruya yanıt veren katılımcıların sayı ve yüzde oranları

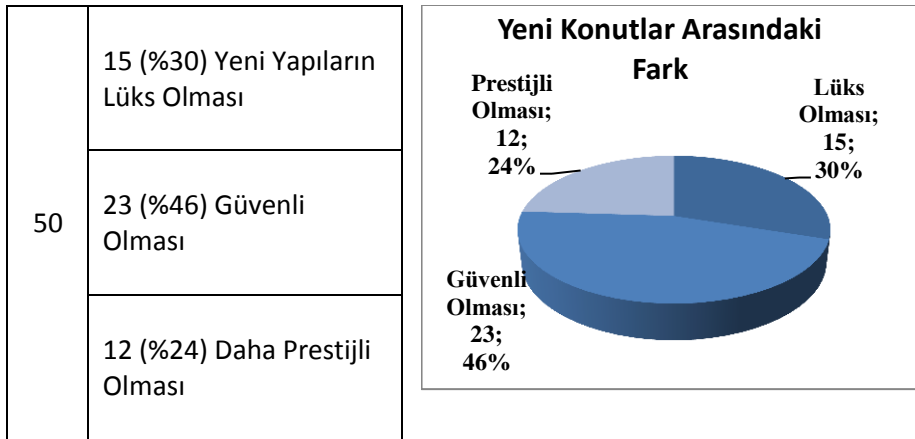

Grafik14:8.Soruya Alınan Yanıtların Oranları

Soru 8: Yapılışı dönemde oldukça prestijli sayılan bu konutlar (Stalinka,Kruşevka) sizce hala aynı prestije sahip mi? Sorusuna katılımcı 50 kişiden %56'sı evet, %44'ü hayır cevabını vermiştir. Tablo 7 Grafik 14.

Tablo8. 9. Soruya yanıt veren katılımcıların sayı ve yüzde oranları

SAYI	YENİ KONUTLARLA ARADAKİ FARK
------	------------------------------

Grafik15:9.Soruya Alınan Yanıtların Oranları

Soru 9: Son dönemde yapılan konutlar ile sizin oturmuş olduğunuz konutlar arasında sizce ne gibi farklılıklar var? Sorusuna katılımcı 50 kişiden %30'u Yeni yapıların daha lüks olması, % 46'sı yeni yapıların her açıdan daha güvenli olması, % 24'ü ise son dönem konutlarının daha prestijli olması cevabını vermiştir. Tablo 7 Grafik 15.

ÖZET

Bu çalışmada, konut yapılarında mekânsal dönüşüm süreci, toplumsal değişim sürecindeki politik yapılanma temelinde incelenmektedir. Çarlık dönemi, sosyalist dönem (Sovyetler Birliği) ve kapitalist dönem (bugünkü Rusya) olarak birbirinden çok 3 farklı rejimi ardı ardına yaşaması ve her dönemin konutlarının zengin örneklerinin mevcut olması nedeniyle, araştırma için Moskova kenti seçilmiştir. Sadece 3 farklı rejim değil, aynı zamanda sosyalist dönemde farklı sosyo-ekonomik uygulamalar söz konusudur. Bu nedenle, konutların mekânsal dönüşüm süreci, çarlık döneminden günümüze kadarki süreçte, politik yapılanmanın farklılaştığı dönemler altında irdelenmiştir.

1917 Devrim'i öncesi Çarlık Rusya'sı, 1917-1991 arası sosyalist dönemde Lenin, Stalin, Kruşçev, Brejnev ve Gorbaçov dönemleri ve 1991'den günümüze kadarki kapitalist dönemde Moskova'da konut üretimi ve seçilen konutların mekânsal biçimlenmeleri irdelenmiştir. Çarlık Rusya'sı ve Sovyetler döneminde inşa edilen konutların günümüzdeki durumları saptanarak mekânsal dönüşüm süreçleri değerlendirilmiştir.

Dokümantasyon ve yerinde gözlemlerle belgeler değerlendirilmiş, her dönem Moskova'da konut üretimi ve günümüzdeki mevcut konutların içerisinden seçilen konutların mekânsal analizleri yapılmıştır. Ayrıca, günümüzde Çar Dönemi ve Sovyetler Birliği'nden kalan (Komün evleri, Stalinkalar ve Kruşçevkalar) konutlarda yaşayan 50 farklı kişi üzerinde yüz yüze anket uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler : Sovyetler Birliği, Moskova, Konut, Mekân-Politik Yapılanma-İktidar İlişkisi, Mekânsal Dönüşüm

ABSTRACT

In this study, the spatial transformation process in housing construction is investigated on the basis of political restructuring during a social change process. Moscow is chosen for this research, because the city got through Tsarist era, the socialist period (Soviet Union) and the capitalist period (present Russia), three different regimes consecutively and there are lots of examples of housing for each period.. Not only 3 different regimes, but also different socio-economic practices during the socialist period are discussed. Therefore, the spatial transformation process of housing, from tsarist era to present is examined according to the periods of different political structures.

Tsarist Russia before 1917 revolution, Lenin, Stalin, Khrushchev, Brezhnev and Gorbachev eras during socialist period from 1917 to 1991, and the capitalist period from 1991 to present ; housing construction in Moscow and the spatial configuration of the selected buildings are discussed. Current status of housing built during Tsarist Russia and the Soviet period is detected and its spatial transformation process is evaluated.

The documents are reviewed through documentation and on site observation. The spatial analysis is done for the housing construction of each period in Moscow and for the selected residences from the currently available residences. Furthermore, a face to face survey is conducted with 50 people who are still living in houses from the Tsar era and from the Soviet Union Era (commune houses, shops and Khrushchev are Stalinka)

Key words: The Soviet Union, Moscow, Residential, Space-Political
Restructuring-Power Relation, Spatial Transformation